

EINDVERSLAG EVERBERG – TERVUURSESTEENWEG

VERSLAG VAN RESULTATEN

J. CLAESEN, B. VAN GENECHTEN,
E. AUDENAERT, A. DOUCET
& K. BOUCKAERT

OKTOBER 2020

Titel

Eindverslag Everberg – Tervuursesteenweg

Auteur(s)

Jan Claesen, Ben Van Genechten, Evelien Audenaert,
Alexander Doucet en Kevin Bouckaert

Actoren veldwerk

Jan Claesen (erkend archeoloog), Ben Van Genechten (assistent-archeoloog),
Alexander Doucet (assistent-archeoloog), Evelien Audenaert (veldtechnicus)
kraanwerk door Van Eycken Trans

Projectnummer

2019B260

Plaats en datum

Kortenaken, oktober 2020

Reeks en nummer

ARCHEBO rapport 2019B260
ISSN 2034-5615

© 2020 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

1 INHOUDSOPGAVE

2	Beschrijvend gedeelte	6
2.1	<i>Inleiding .....</i>	6
2.2	<i>Administratieve gegevens.....</i>	7
2.3	<i>Archeologische voorkennis.....</i>	10
2.3.1	Bureaustudie	10
2.3.2	Landschappelijk bodemonderzoek	11
2.3.3	Vooronderzoek met ingreep in de bodem	12
2.4	<i>Onderzoeksopdracht.....</i>	14
2.4.1	Vraagstelling met betrekking tot de archeologische site	14
2.4.2	Onderzoeksstrategie	15
2.4.3	Randvoorwaarden	15
2.4.4	Beschrijving van de geplande werken	16
2.5	<i>Werkwijze en strategie .....</i>	16
2.5.1	Opgravingsmethode	16
2.5.2	Organisatie van de opgraving.....	17
2.5.3	Relevant gebruikt materiaal	19
2.5.4	Afwijkingen strategie t.o.v. het Programma van Maatregelen	19
2.5.5	Selectiekeuze vondsten	19
2.5.6	Selectiekeuze staalname	19
2.5.7	Inbreng specialisten en algemene wetenschappelijke advisering.....	19
3	Assessmentrapport	20
3.1	<i>Gehanteerde methode, technieken en criteria.....</i>	20
3.2	<i>Observaties en registraties .....</i>	20
3.2.1	Assessment van de vondsten	20
3.2.2	Assessment van de stalen.....	20
3.2.3	Conservatie-assessment	21
3.2.4	Assessment van de sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren.....	21
3.2.5	Assessment van de archeologische site.....	21
3.3	<i>Potentieel voor wetenschappelijk onderzoek.....</i>	22
3.3.1	¹⁴ C-datering	22
3.3.2	Macro-botanisch onderzoek en pollenanalyse.....	22
3.3.3	Dendrochronologie.....	22
3.4	<i>Uit te voeren onderzoek.....</i>	22
3.4.1	Te beantwoorden onderzoeksvragen.....	22
3.4.2	Strategie voor de verwerking	23
3.4.3	Conservatiestrategie.....	23
3.4.4	Onderzoeksvragen bij vervolgonderzoek	23
4	Interpretatie van de archeologische site.....	24
4.1	<i>Landschappelijk, historisch en archeologisch kader .....</i>	24
4.1.1	Landschappelijk kader	24
4.1.2	Historisch kader	26
4.1.3	Archeologisch kader	30

4.2	<i>Stratigrafische opbouw</i>	32
4.2.1	Bodemgenese	32
4.2.2	Bodembewaring	33
4.2.3	Bodembewaring en bewaring archeologische site en artefacten	33
4.2.4	Referentiebodems op gekende archeologische sites	33
4.3	<i>Beschrijving van de archeologische site</i>	33
4.3.1	Paalkuilen	37
4.3.2	Houtskoolmeilers (?).....	42
4.3.3	Kuilen	43
4.4	<i>Culturele en natuurwetenschappelijke vondsten</i>	46
4.4.1	Aardewerk	46
4.4.2	Metaal.....	49
4.4.3	Bouwmateriaal	50
4.4.4	Metaalslakken.....	50
4.4.5	Natuursteen.....	50
4.5	<i>Datering en interpretatie van de archeologische site</i>	52
4.5.1	Relatieve datering a.d.h.v. sporen en vondsten	52
4.5.2	Absolute datering a.d.h.v. natuurwetenschappelijke dateringstechnieken.....	52
4.5.3	Absolute datering a.d.h.v. historische bronnen	53
4.5.4	Tafonomische opbouw en formatie	53
4.6	<i>Synthese</i>	54
4.6.1	Interpretatie van de archeologische site	54
4.6.2	Belang en betekenis van de archeologische site	59
4.7	<i>Beantwoording onderzoeksvragen en -doelen</i>	61
4.8	<i>Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek</i>	63
4.9	<i>Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek</i>	63
4.10	<i>Bibliografie</i>	64
4.11	<i>Figurenlijst</i>	67
4.12	<i>Tabellenlijst</i>	68
4.13	<i>Plannenlijst</i>	68
4.14	<i>Fotolijst</i>	69
5	Bijlagen:	73
5.1	<i>Sporenlijst</i>	73
5.2	<i>Vondstenlijst</i>	74
5.3	<i>Lijst metaaldetectie</i>	75
5.4	<i>Stalenlijst</i>	75
5.5	<i>Lijst van plannen en kaarten</i>	76
5.6	<i>Tekeningenlijst</i>	76
5.7	<i>Fotolijst</i>	77
5.8	<i>Referentieprofielen</i>	79

5.9	<i>Conservatierapport</i>	80
5.10	<i>Skeletformulieren</i>	80
5.11	<i>Resultaten aardkundige en natuurwetenschappelijke analyses</i>	80

2 BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1 INLEIDING

Bij het aanvragen van een omgevingsvergunning kan het zijn dat het toevoegen van een archeologienota aan de aanvraag verplicht wordt gesteld. De archeologienota wordt geschreven door een erkend archeoloog en bevat de resultaten van een archeologisch vooronderzoek en een advies voor vrijgave of eventueel vervolgonderzoek.

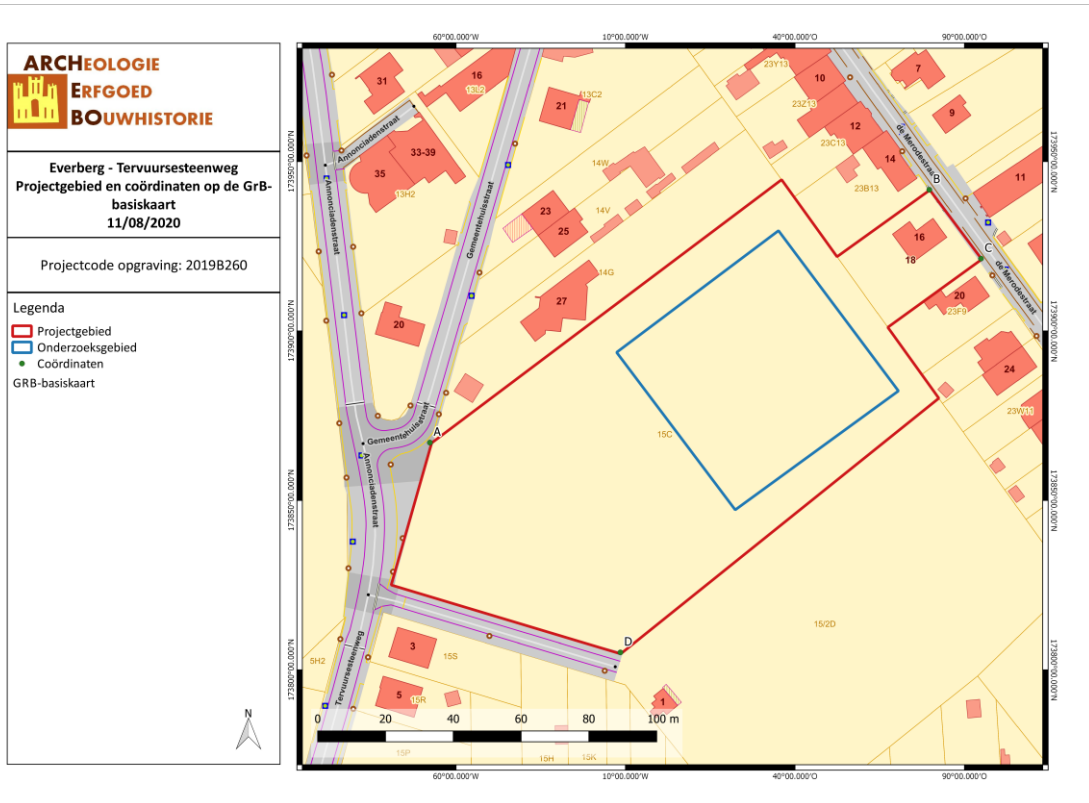
Het toevoegen van een archeologienota aan een omgevingsvergunning is afhankelijk van een aantal criteria:

- De totale oppervlakte van de percelen
- De oppervlakte van de geplande bodemingrepen
- De ruimtelijke bestemming van het terrein
- De ligging van het terrein binnen of buiten een archeologische zone...

Na afloop van een archeologische opgraving dient de erkende archeoloog een rapportering in bij het Agentschap Onroerend Erfgoed. Deze rapportering neemt de vorm aan van een archeologierapport en uiteindelijk een eindverslag. De rapportering over de opgraving heeft tot doel een overzicht te bieden van de resultaten van de uitgevoerde onderzoekshandelingen en het bijkomend wetenschappelijk potentieel van de resultaten daarvan te duiden. Voorliggend rapport is het eindverslag van de onderzoekshandelingen.

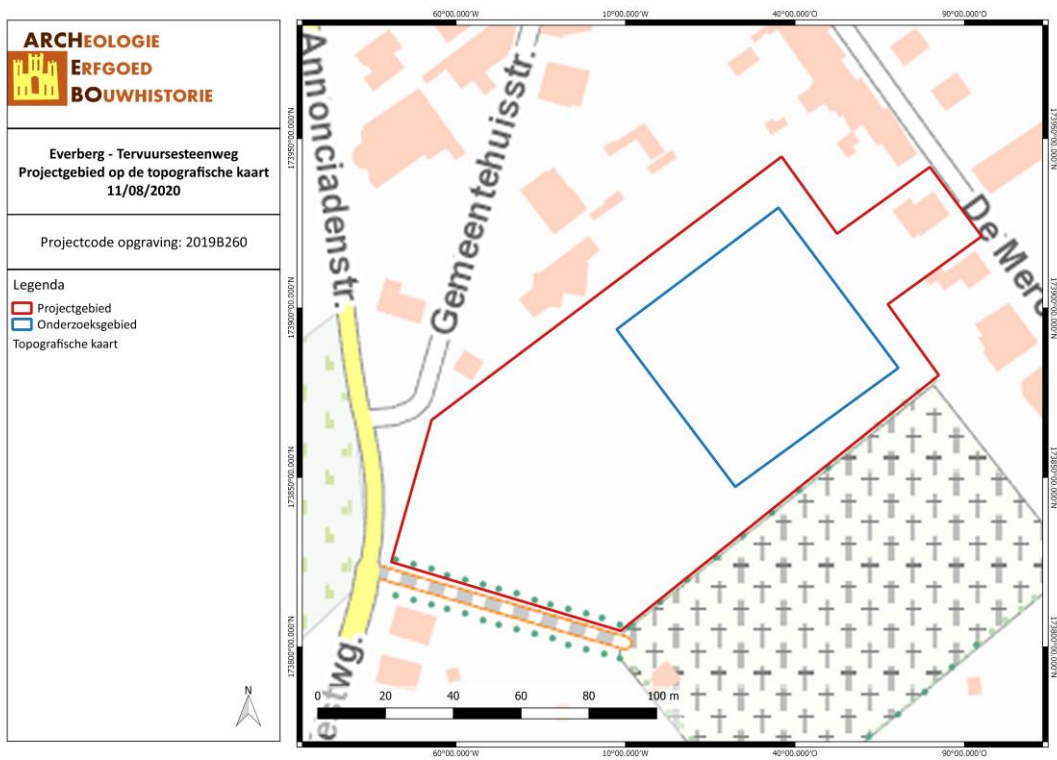
2.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Administratieve fiche																									
Naam site:	Everberg – Tervuursesteenweg																								
Afkortingscode:	EVTE																								
Onderzoek:	Opgraving																								
Ligging:	Vlaams-Brabant, Kortenberg, deelgemeente Everberg, de Merodestraat 18 en Tervuursesteenweg (zonder huisnummer)																								
Kadaster:	Kortenberg, afdeling 4 (Everberg), sectie B, perceelnummers 15C en 23Y7																								
Coördinaten:	<table border="0"> <tr> <td>A</td> <td>X</td> <td>164092.812</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Y</td> <td>173866.966</td> </tr> <tr> <td>B</td> <td>X</td> <td>164239.780</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Y</td> <td>173941.580</td> </tr> <tr> <td>C</td> <td>X</td> <td>164255.084</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Y</td> <td>173921.178</td> </tr> <tr> <td>D</td> <td>X</td> <td>164148.576</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Y</td> <td>173804.726</td> </tr> </table>	A	X	164092.812		Y	173866.966	B	X	164239.780		Y	173941.580	C	X	164255.084		Y	173921.178	D	X	164148.576		Y	173804.726
A	X	164092.812																							
	Y	173866.966																							
B	X	164239.780																							
	Y	173941.580																							
C	X	164255.084																							
	Y	173921.178																							
D	X	164148.576																							
	Y	173804.726																							
Uitvoerder:	ARCHEBO bvba Merelnest 5 3470 Kortenaeken																								
Projectcode bureaustudie:	2018B22																								
ID-nummer bureaustudie :	ID: 9358																								
Projectcode landschappelijke boringen :	2018A19																								
Projectcode verkennende boringen :	2018A23																								
Projectcode proefsleuvenonderzoek :	2019B249																								
ID-nummer proefsleuvenonderzoek :	ID: 11610																								
Projectcode opgraving :	2019B260																								
ID-nummer archeologierapport :	ID: 867																								
Projectleiding:	Jan Claesen																								
Erkenningsnummer projectleiding:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00014																								
Bewaarplaats archief:	Opdrachtgever																								
Grootte projectgebied:	Ca. 12.563 m ²																								
Grootte onderzoeksgebied:	Ca. 3.488 m ²																								
Uitvoeringsperiode:	20 t.e.m. 22 april 2020																								
Reden van de ingreep	Verkaveling huidige percelen in 19 nieuwe kavels met bouwzones, parkeerplaatsen voor personenwagens en fietsenstalling.																								
Wetenschappelijke vraagstelling:	Het doel van het verslag van resultaten is een overzicht bieden van de resultaten van de uitgevoerde onderzoekshandeling en het wetenschappelijk potentieel duiden.																								
Termen Thesauri:	Bureauonderzoek, verstoring, verkaveling, woongebied, opgraving ...																								

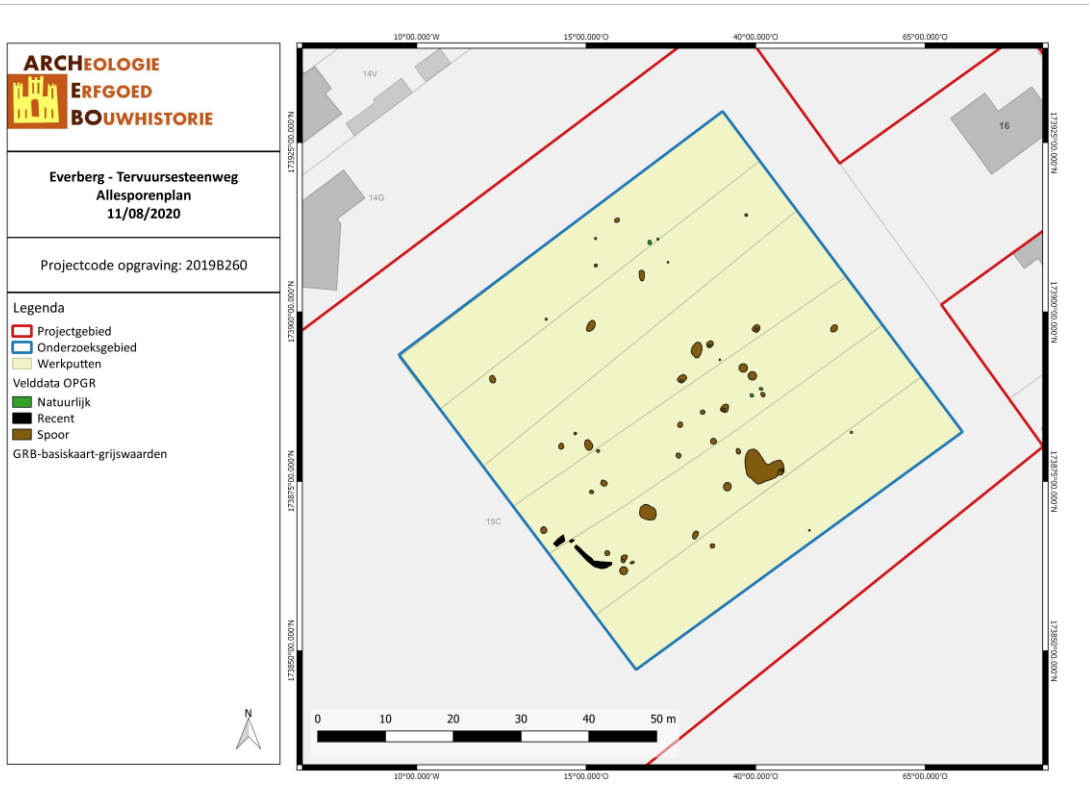
EVTE/20/08/11/1 - Digitale aanmaak

Figuur 1: Situering van het projectgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2020)

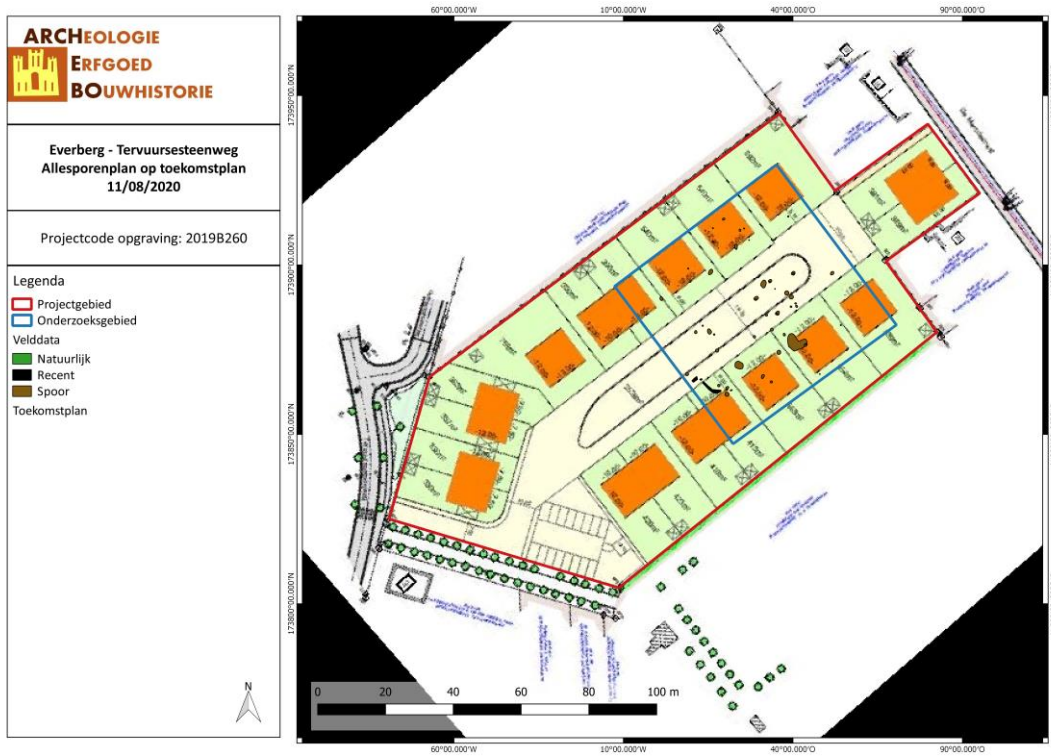
EVTE/20/08/11/2 - Digitale aanmaak

Figuur 2: Projectgebied op de topografische kaart (Geopunt, 2020)

EVTE/20/08/11/3 - Digitale aanmaak

Figuur 3: Allesporenplan (ARCHEBO bvba, 2020)

EVTE/20/08/11/4 - Digitale aanmaak

Figuur 4: Allesporenplan op toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2020)

2.3 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

2.3.1 Bureaustudie

2.3.1.1 Inleiding

Het doel van de bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie. Hierbij worden zo veel mogelijk cartografische en andere bronnen geraadpleegd.

2.3.1.2 Resultaten

De bureaustudie werd in 2018 uitgevoerd door ARCHEBO bvba en leverde volgend resultaat op:¹

“Het terrein zal door de opdrachtgever verkaveld worden in negentien nieuwe kavels, elk voorzien van een bouwzone. Elk lot wordt voorzien van een bouwzone voor een bijgebouw (tuinhuis) en de loten in het westen worden eveneens voorzien van een bouwzone voor een tweede bijgebouw (carport/garage). Centraal op het terrein loopt een wegenis waarlangs de achterliggende kavels bereikt kunnen worden. In het zuiden van het projectgebied worden een fietsenstalling en zestien parkeerplaatsen voor personenwagens voorzien. De totale oppervlakte van het projectgebied is ca. 12.563,4 m².

In de dichte en ruime omgeving van het plangebied bevinden zich enkele archeologische waarden. Het betreft sporen van een 18de-eeuwse molen (CAI-locatie 3905), een kerk uit de Volle Middeleeuwen (CAI-locatie 3813), sporen van een hoeve uit de Volle Middeleeuwen (CAI-locatie 10198), een 19de-eeuwse kuil met wallenstructuur (CAI-locatie 1734), sporen van een motte uit de Volle Middeleeuwen, sporen van een ijzerzandsteenbank van een ijzerzandsteengroeve uit de 14de eeuw, lithisch materiaal uit het Finaal-Paleolithicum en dakpanfragmenten uit de Midden-Romeinse tijd (CAI-locatie 3836), sporen van een 17de-eeuwse hoeve (CAI-locatie 10197), sporen van een motte uit de Volle Middeleeuwen (CAI-locatie 3814), kogelpotaardewerk uit de Volle Middeleeuwen (CAI-locatie 1957) en tenslotte sporen van een Laatmiddeleeuwse waterburcht (CAI-locatie 3833).

Aan de hand van het kaartmateriaal konden we achterhalen dat er bebouwing aanwezig was in het noordoosten van het projectgebied vanaf ca. 1971 tot nu. Het grootste deel van het projectgebied werd en wordt nog steeds gebruikt als akkerland.

Op de bodemkaart wordt het terrein gekarteerd als Aba1, een niet gleyige leemgrond met textuur B horizont en een dunne A horizont (dunner dan 40 cm dik).

Gezien de topografische ligging op een noordoost-gerichte helling en dicht bij een natuurlijke waterloop is er een verwachting op Steentijd. Bijkomstig ligt het projectgebied in een gradiëntzone van een natte vallei naar een droog plateau. Hydrografisch sluit het gebied aan bij het brongebied van de waterloop De Zoo. Dergelijke plaatsen zijn ideaal voor tijdelijke steentijdkampementen.

Topografisch gezien zijn dergelijke plaatsen ook gunstig voor het aantreffen van sporensites.”

---

¹ Claesen J. et al, 2018a, pp. 31

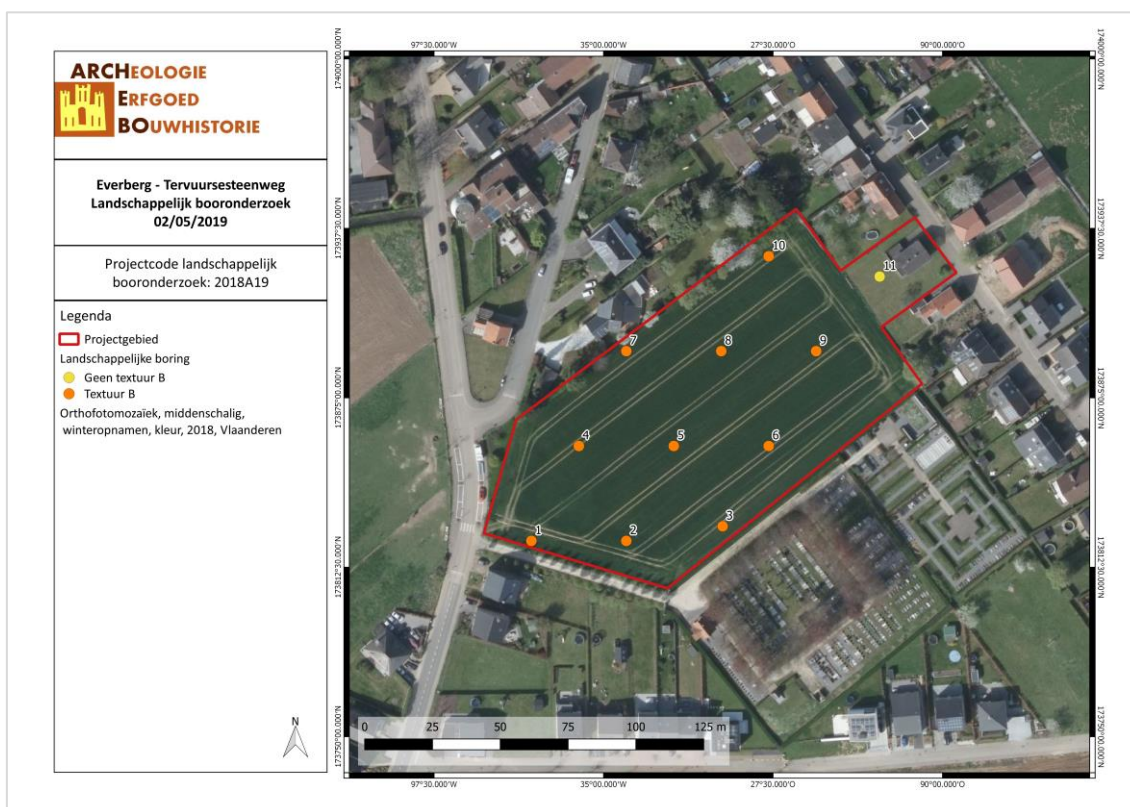
2.3.2 Landschappelijk bodemonderzoek ²

De aangetroffen ondergrond bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan), die mogelijk afgedekt zijn met eolische afzettingen zoals silt in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen en/of hellingsafzettingen van het quartair.

De landschappelijke boringen vertonen een dunne A-horizont van 30 à 35 cm. De bouwvoor heeft een donkerbruine kleur en bestaat uit homogeen zwak humushoudende leem. Onder deze bouwvoor werd in boringen 1, 3, 4, 5, 6, 8 en 10 zwak zandig lichtbruine leem aangetroffen met textuur B. Hierin werden veel mangaanspikkels en sporadisch roestverschijnselen waargenomen. De textuur B is aangerijkt met klei(huidjes) en sesquioxiden. In boringen 2 en 7 werd een vergelijkbare bodemopbouw geregistreerd, al konden hier veel roestverschijnselen vastgesteld worden.

In boring 9 werd onder een 30 cm dikke A-horizont een restant van een E-horizont waargenomen, bovenop eenzelfde zwak zandige lichtbruine leem met textuur B met eveneens veel roestverschijnselen en mangaanspikkels. Op meer dan 60 cm diepte is de lemige ondergrond zeer sterk gevlekt en vertoont het veel mangaanspikkels.

Boring 11 dat zich ter hoogte van het gebouw aan de de Merodestraat bevindt, is minder duidelijk. Hier werd onder de 40 cm dikke bouwvoor (A-horizont) geen duidelijke textuur B herkend, noch mangaan, noch roestverschijnselen.

Figuur 5: Landschappelijke boringen (ARCHEBO bvba, 2019).

² Claesen J. et al, 2019a, pp. 14-27

2.3.3 Vooronderzoek met ingreep in de bodem

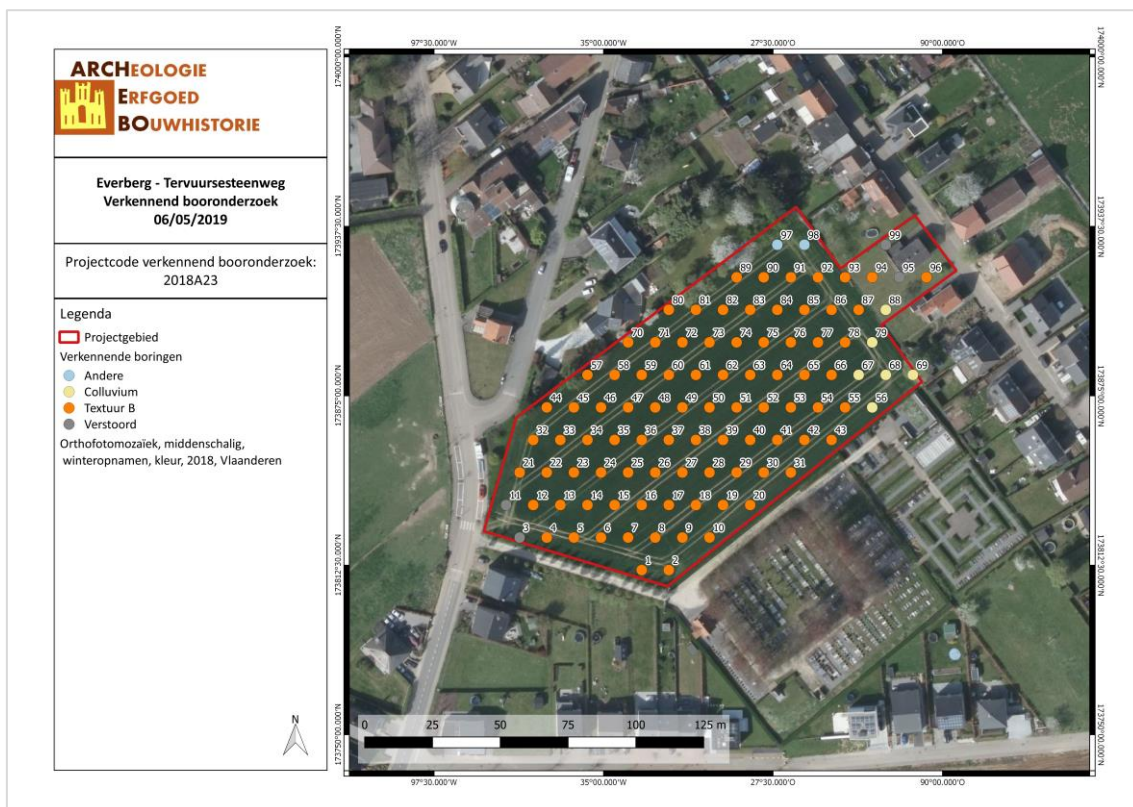
2.3.3.1 Verkennend booronderzoek ³

Gezien het landschappelijk booronderzoek aantoonde dat er over het volledige projectgebied bodems aanwezig zijn met een (deels) bewaarde B-horizont, werd een verkennend archeologisch booronderzoek in functie van steentijd uitgevoerd.

Er werden in totaal 99 boringen geplaatst in een verspringend grid van 12 m bij 10 m. Hiervoor werd een boor met een boorkop van 12 cm gebruikt. Het zeven werd uitgevoerd aan de hand van een zeef met een maaswijdte van 1 mm.

Bij het boren kon worden vastgesteld dat er in de noordoostelijke hoek van het terrein colluvium aanwezig is. Aan de straatzijde van de Tervuursesteenweg vinden we een verstoring. De rest van het terrein kwam overeen met de bodemopbouw zoals vastgesteld bij de landschappelijke boringen, nl. een A_{ba}1-bodem met een dunne A-horizont van ca. 30 cm en een textuur B-horizont.

Er werden bij het zeven geen steentijdartefacten aangetroffen waardoor verder onderzoek naar steentijd niet nodig wordt geacht.

Figuur 6: Verkennende boringen (ARCEBO bvba, 2019)

³ Claesen J. *et al*, 2019a, pp. 28

2.3.3.2 Proefsleuvenonderzoek

2.3.3.2.1 Inleiding

Het doel van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op het gehele terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven, zodoende het archeologisch potentieel van het terrein na te gaan. Hierbij dient nagegaan te worden of er archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte om een inschatting te kunnen maken van de versturende impact van de geplande werken. Verder dient het vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

2.3.3.2.2 Resultaten

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van een proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd op 11 juni 2019 door ARCHEBO bvba en leverde volgend resultaat op:⁴

“Verspreid over de 5 aangelegde werkputten en de 5 aangelegde kijkvensters werden naast twee recente verstoringen in totaal 10 archeologisch interessante sporen aangetroffen. Het betreft mogelijke paalkuilen, kuilen en een recente greppel. Buiten spoor 1 (gecoupeerde kuil) en spoor 4 (mogelijks recentere perceelsgreppel), werden al deze sporen op de rand van het plateau aangetroffen. Structuren konden niet meteen herkend worden, al zijn deze mogelijks wel aanwezig op het terrein. Spoor 8 bevatte immers ijzerzandsteen, wat op het terrein niet natuurlijk aanwezig is in de bodem en kan wijzen op het gebruik als bouwmateriaal. De rest van de sporen beschikten doorgaans over een lichtgrijze tot bruine, homogene vulling. Spoor 7 bevatte opvallend veel houtskoolfragmenten. Het aangetroffen materiaal in sporen 2 en 3 betreft handgevormd aardewerk met een onbepaalde datering.

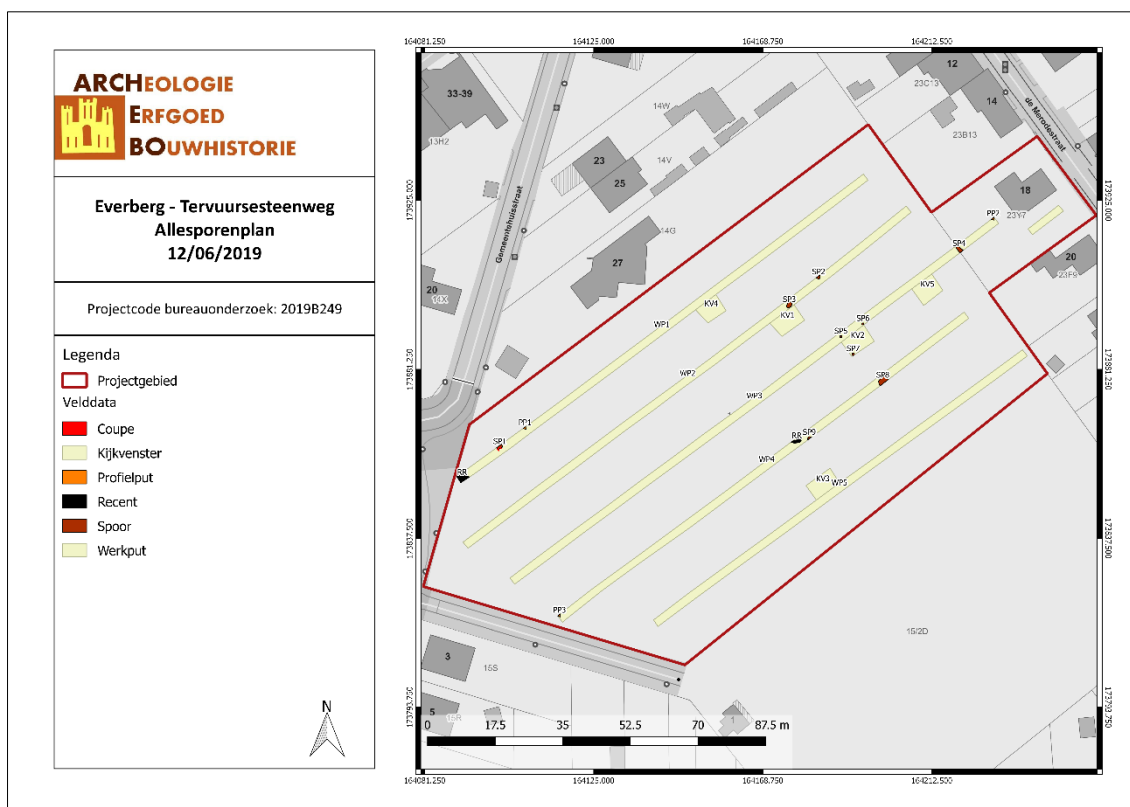
Tijdens het onderzoek werden 5 kijkvensters aangelegd. Kijkvensters 1 en 2 werden aangelegd op de rand van de plateau daar waar de meeste sporen werden aangetroffen in respectievelijk werkputten 2 en 3. Dit leverde nog spoor 7 op in kijkvenster 2. De overige kijkvensters (3, 4 en 5) werden aangelegd om de limieten van de sporenconcentraties op te zoeken en een archeologisch interessant onderzoeksgebied te kunnen afbakenen. Deze kijkvensters leverden geen extra sporen meer op wat leidde tot een duidelijk af te bakenen onderzoekszone.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden in totaal 3 aardewerkscherven aangetroffen. In zowel spoor 2 als 3 betrof het handgevormd aardewerk. In spoor 3 betreft het een stuk reducerend gebakken en een stuk oxiderend gebakken aardewerk. Uit spoor 2 kwam een kleiner fragment reducerend handgevormd aardewerk. De datering van deze scherven is onbepaald.

De aangetroffen sporen zijn allicht afkomstig van bewoning. Structuren konden niet meteen herkend worden maar zijn mogelijk wel aanwezig op het terrein. Het gerecupereerde vondstmateriaal geeft een onduidelijke datering maar kunnen uit de metaaltijden tot de Merovingische periode komen. Gezien de interessante ligging op de rand van een plateau met water aan de voet en het feit dat sporen werden gevonden op de knik van deze plateau biedt verder onderzoek een bijdrage voor potentiële kennisvermeerdering van dit terrein en de omliggende omgeving.”

---

⁴ Claesen J. et al, 2019a, pp. 29-40

Figuur 7: Allesporenplan proefsleuvenonderzoek (ARCHEBO bvba, 2020)

2.4 ONDERZOEKSOPDRACHT

2.4.1 Vraagstelling met betrekking tot de archeologische site ⁵

Een archeologische opgraving heeft tot doel de informatie uit het bodemarchief in de vorm van een archeologisch ensemble te behouden en te ontsluiten door archeologische sites, sporen en artefacten vrij te leggen en te onderzoeken.

De hieronder weergegeven vragen gaan uit van de archeologische verwachting zoals opgesteld op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem. Bij het aantreffen van resten die op basis van het vooronderzoek niet verwacht worden, kan het nodig zijn aanvullende onderzoeksvragen te stellen te beantwoorden.

- *Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?*
- *Zijn de aangetroffen sporen afkomstig van bewoning?*
- *Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de ontwikkeling van Everberg?*

Het archeologisch onderzoek kan enkel als volledig beschouwd worden als er geen archeologische waarden meer aanwezig zijn binnen het bereik van de geplande bodemingrepen. Bovendien dient het

⁵ Claesen J. et al, 2019b, pp. 6

onderzoek voldoende informatie voort te brengen om een antwoord te kunnen geven op bovenstaande vragen.

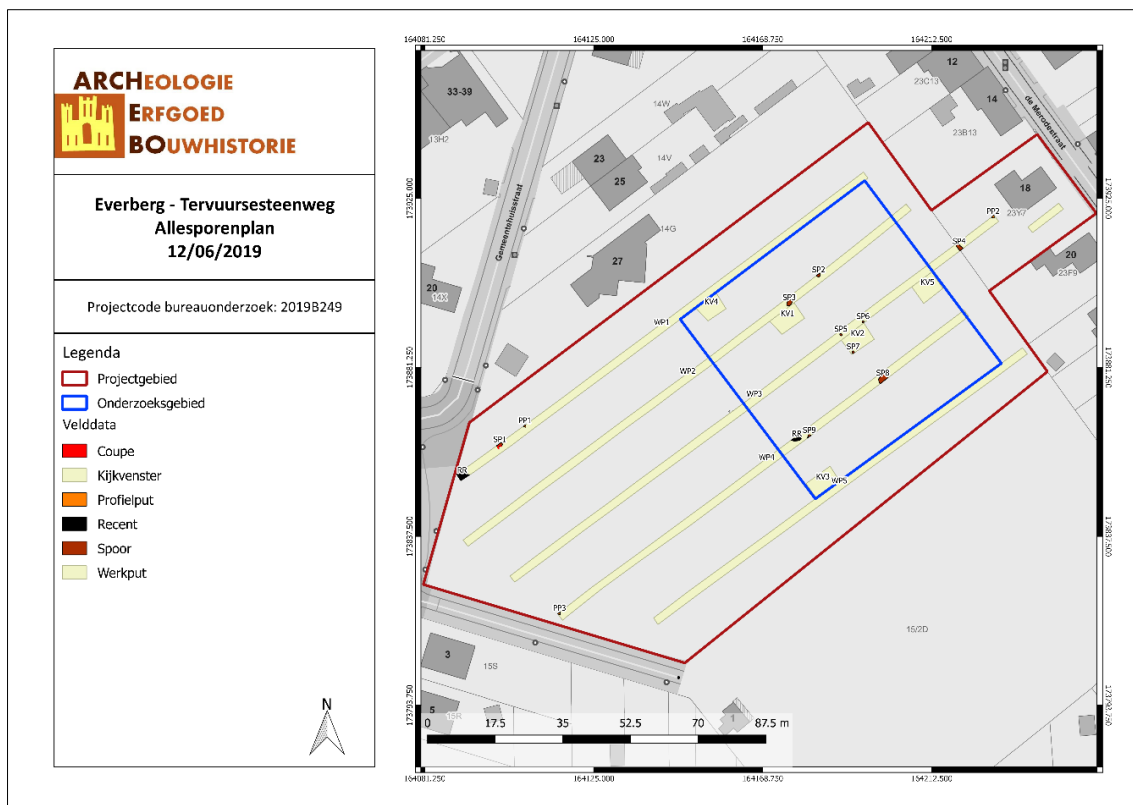
2.4.2 Onderzoeksstrategie ⁶

Vlakdekkende opgraving

Er wordt voorgesteld het afgebakende onderzoeksgebied vlakdekkend op te graven. Dit conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk (CGP hoofdstuk 15). Binnen deze zone bedraagt het afgravingsniveau zich tussen 33.44 en 33.82 m TAW. De oppervlakte van deze zone bedraagt 3.488 m².

Metaaldetectie

Zowel het aangelegde vlak als de storthopen dienen met een metaaldetector gecontroleerd te worden op signalen.

Figuur 8: Advies vervolgonderzoek (© ARCHEBO bvba)

2.4.3 Randvoorwaarden

Er werden geen randvoorwaarden opgelegd.

⁶ Claesen J. *et al*, 2019b, pp. 6

2.4.4 Beschrijving van de geplande werken ⁷

Het terrein bestaat uit twee percelen, die verkaveld zullen worden in negentien nieuwe kavels, elk voorzien van een bouwzone. Elk lot wordt voorzien van een bouwzone voor een bijgebouw (tuinhuis) en de loten in het westen worden eveneens voorzien van een bouwzone voor een tweede bijgebouw (carport/garage). Centraal op het terrein loopt een wegenis waarlangs de achterliggende kavels bereikt kunnen worden. In het zuiden van het projectgebied worden een fietsenstalling en zestien parkeerplaatsen voor personenwagens voorzien. De totale oppervlakte van het projectgebied is ca. 12.563,4 m².

Figuur 9: Ontwerpplannen voor de verkavelingsaanvraag (Landmetingen Jonas Artois bvba, 2018)

2.5 WERKWIJZE EN STRATEGIE

2.5.1 Opgravingsmethode

2.5.1.1 Vlakdekkende opgraving

Op basis van de resultaten van het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven werd in het Programma van Maatregelen van de nota een opgraving opgelegd. Het onderzoek dient uitgevoerd te worden volgens de bepalingen in de Code van Goede Praktijk en de voorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen horend bij de nota. De erkende archeoloog kan enkel mits gefundeerde motivatie afwijken van sommige van deze bepalingen en voorwaarden.

⁷ Claesen J. *et al*, 2018a, pp. 10-11

Er werd voorgesteld om een deel van het projectgebied vlakdekkend op te graven. Dit conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk (CGP hoofdstuk 15). De oppervlakte van deze zone bedraagt 3.488 m².⁸

Het staat de erkende archeoloog vrij om te bepalen of de opgraving zal gebeuren in één of meerder opgravingsputten. De omvang van iedere werkput/vlak is in ieder geval dusdanig dat er een accuraat ruimtelijk zicht wordt gegarandeerd en dat alle plannen naadloos aansluiten om te komen tot overzichtelijke opgravingsplannen van de vindplaatsen. De vorm en omvang van de individuele werkputten moet toelaten om een duidelijk overzicht van de sporen, spoorcombinaties en structuren te verkrijgen, zonder deze te lang aan degradatie bloot te stellen. Wanneer structuren (zoals gebouwplattegronden) gedeeltelijk buiten het vlak van de uitgezette werkput dreigen te vallen, dient de werkput (lokaal) uitgebreid te worden om deze structuren in hun geheel te kunnen onderzoeken. Zowel het aangelegde vlak als de storthopen dienen met een metaaldetector gecontroleerd te worden op signalen.⁹

Het veldwerk werd uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk. De opmetingen werden handmatig uitgevoerd met een GPS-aangestuurd systeem met precisie van 1 cm. De teelaarde, het aangelegde vlak, de sporen en de storten werden onderzocht met een metaaldetector. Het archeologisch vlak werd handmatig opgeschoond. Alle sporen kregen een uniek nummer, werden beschreven en geregistreerd via foto's en opmetingen. De grondsporen werden geregistreerd, gecoupeerd en onderzocht. Stalen werden genomen bij het uithalen van de sporen. Er werden voldoende referentieprofielen aangelegd om de bodemopbouw van het onderzoeksgebied na te gaan. Deze profielen werden opgeschoond, gefotografeerd, getekend en besproken.

Staalnames voor radiokoolstofdatering kunnen door de veldwerkleider of assistent-archeoloog worden uitgevoerd. Stalen voor andere archeometrische dateringstechnieken worden steeds genomen in overleg met of door een specialist in deze technieken.

2.5.2 Organisatie van de opgraving

Tijdens de archeologische opgraving werd een oppervlakte van ca. 3.488 m² onderzocht. Dit onderzoek vond plaats van 20 t.e.m. 22 april 2020.

De opgravingszone werd opgedeeld in werkputten zodat elke zone op korte termijn afgewerkt kon worden en de sporen niet degraderen door het openliggen. Het onderzochte terrein werd in zes werkputten opgedeeld en opgegraven.

Het archeologisch vlak manifesteert zich in de advieszone tussen 56,0 m en 58,2 m +TAW, waarbij het reliëf afhelt in oostelijke richting. Het archeologisch niveau bevindt zich op een diepte van 30 à 40 cm t.o.v. het huidig maaiveld, met uitzondering van de oostelijke hoek waar het archeologisch niveau zich op een diepte van ca. 60 cm bevindt ten opzichte van het huidig maaiveld. In deze zone werd in beperkte mate colluvium vastgesteld.

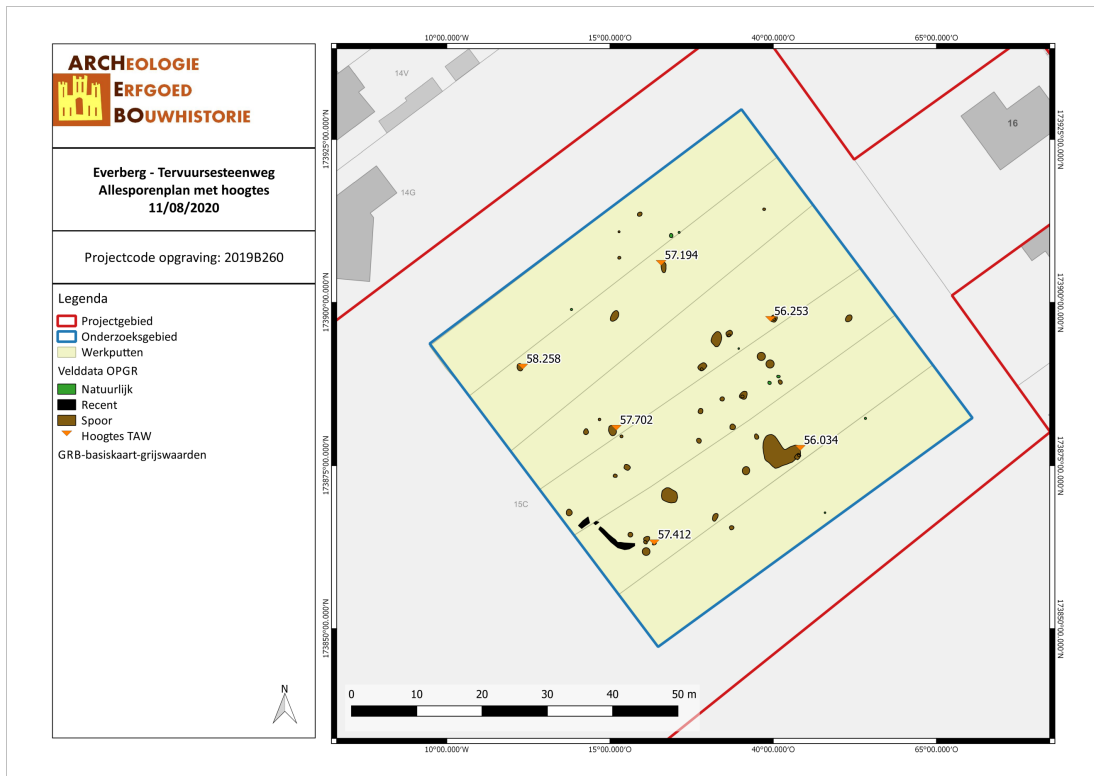
⁸ Claesen J. *et al*, 2019b, pp. 6

⁹ Claesen J. *et al*, 2019b, pp. 6

EVTE/20/08/11/5 - Digitale aanmaak

Figuur 10: Werkputten (ARCHEBO bvba, 2020).

EVTE/20/08/11/6 - Digitale aanmaak

Figuur 11: Allestegenplan met hoogtes (ARCHEBO bvba, 2020).

2.5.3 Relevant gebruikt materiaal

Het archeologisch vlak werd aangelegd met een 21-tons kraan en dit met een platte graafbak. Bij het opmeten van het vlak, sporen, puntvondsten,... werd gebruik gemaakt van een GPS-gestuurd systeem met een precisie van 1 cm. Foto's werden genomen met een digitaal fototoestel. De metaaldetectie werd uitgevoerd met behulp van een metaaldetector. Verder werd gebruik gemaakt van klein opgravingsmateriaal zoals: schop, truweel,...

2.5.4 Afwijkingen strategie t.o.v. het Programma van Maatregelen

In het Programma van Maatregelen horend bij de nota werd aangegeven dat het afgravingsniveau zich bevindt op een diepte tussen 33,44 en 33,82 m +TAW (zie ook 2.4.2 *Onderzoeksstrategie*). Dit komt evenwel niet overeen met de data die zijn verzameld tijdens de opgraving. Het archeologisch vlak en de archeologische sporen bevinden zich namelijk op een diepte dat overeenkomt met een waarde tussen de 56,0 m en 58,2 m +TAW. Dit lijkt ook eerder waarschijnlijk aangezien het hoogteprofiel van het projectgebied op basis van het Digitaal Hoogtemodel dat is opgenomen in de archeologienota zich tussen ongeveer 54 en 62 meter boven de zeespiegel bevindt (zie ook 4.1.1.2 *Landschappelijke situering*).

Verder zijn er geen afwijkingen t.o.v. het Programma van Maatregelen. Indien er toch afgeweken werd van het Programma van Maatregelen en/of de Code van Goede Praktijk was dit omwille van milieu-, technische- of veiligheidsredenen.

2.5.5 Selectiekeuze vondsten

Tijdens het veldwerk werd geen selectie van de vondsten doorgevoerd. Alle aangetroffen vondsten werden per spoor of per laag ingezameld en voorzien van een vondstenkaartje/-nummer.

2.5.6 Selectiekeuze staalname

Stalen worden genomen in functie van de onderzoeksvragen of indien deze uiterst interessant lijken. Voor de landschappelijke vraagstellingen kunnen geologisch materiaal, pollen, zaden en vruchten, hout en ander vegetatief plantenmateriaal,... interessant zijn. Voor de culturele vraagstellingen kunnen dierlijke resten, plantkundige resten,... interessant zijn. Naar dateringsdoeleinden toe kan staalname gebeuren in functie van ¹⁴C-datering of dendrochronologie. Indien tijdens het veldwerk blijkt dat er onzekerheid is over de uitvoering van bepaalde staalnames zal de betrokken specialist hierbij betrokken worden. De monsters werden handmatig ingezameld waarbij gelet werd op de positie van het monster in het spoor en mogelijke contaminatie (bioturbatie, ...).

Met betrekking tot conservatie worden geen specifieke handelingen of vereisten voorzien tijdens het veldwerk. Er worden specifieke maatregelen getroffen bij het aantreffen van hout, leder, metaal of glas. Indien nodig wordt een conservator geraadpleegd.

2.5.7 Inbreng specialisten en algemene wetenschappelijke advisering

Advies en wetenschappelijke begeleiding op het terrein werd niet als noodzakelijk geacht.

3 ASSESSMENTRAPPORT

3.1 GEHANTEERDE METHODE, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Alle sporen, vondsten en stalen zijn beschreven en geregistreerd zoals omschreven in de Code van Goede Praktijk. Op basis hiervan werd een gedegen assessment van de vondsten, stalen, conservatie, sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren en de site in zijn geheel uitgevoerd door de veldwerkleider, de assistent-archeologen en -indien noodzakelijk- de natuurwetenschapper. De diverse methoden, technieken en criteria worden in onderhavige deelhoofdstukken verder omschreven.

3.2 OBSERVATIES EN REGISTRATIES

3.2.1 Assessment van de vondsten

Tijdens het onderzoek werden 33 vondstnummers (V1 t.e.m. V33) uitgedeeld. De verzamelde vondsten werden aangetroffen tijdens de aanleg van het vlak of tijdens het couperen en/of uithalen van de sporen. De vondsten worden onderverdeeld per categorie. Het gaat hierbij voornamelijk om aardewerk. Daarnaast werd bouw materiaal in de vorm van bakstenen en dakpannen aangetroffen. De metaaldetectie van zowel het vlak als de storthopen leverde 1 relevante metalen vondst op (MD1). Het vondsmateriaal werd gewassen en relevante vondsten werden gefotografeerd. Alle vondsten zijn opgenomen in een determinatietabel (cfr. Vondstenlijst en Lijst metaaldetectie).

Het aardewerk vormt de grootste groep binnen het vondsmateriaal. Alle scherven zijn gedetermineerd op basis van de aardewerksoort, daarna is verder gekeken naar vorm, vormdetails en eventuele versiering. Uitzonderlijke kenmerken, zoals onder andere gebruikssporen of het al dan niet verweerd of gefragmenteerd zijn van de scherven is van naderbij bestudeerd. Per vondstnummer werden alle vondsten bekeken en ingevoerd in de determinatietabel. Zo werden per vondstnummer alle belangrijke gegevens met betrekking tot de scherven genoteerd. Deze gegevens zijn o.a.: het aantal scherven, het MAI (Minimum Aantal Individuen) tussen deze scherven, om welk fragment het gaat (rand, wand, oor, bodem,...), het baksel, versiering of glazuur, verschraling en indien mogelijk een datering. Op basis van deze gegevens kon een beter beeld over het hele aardewerkensemble gegenereerd worden. Ook werden de representatieve rand- of bodemfragmenten grafisch uitgewerkt. Voor de determinatie van het aardewerk wordt er ingezet op de uitwerking van schervenrijke contexten, als referentiecollectie voor de rest van de site.

3.2.2 Assessment van de stalen

Stalen werden genomen in functie van de onderzoeksvragen of indien deze uiterst interessant lijken. De stalen werden nadien afzonderlijk gewaardeerd in functie van eventueel verder wetenschappelijk onderzoek. Bruikbare stalen die in aanmerking komen voor wetenschappelijk onderzoek worden uitgeselecteerd en opgestuurd naar een labo.

Tijdens het archeologisch onderzoek werden er 4 stalen genomen. Deze stalen werden genomen in functie van het beantwoorden van de onderzoeksvragen of indien deze uiterst interessant lijken. Alle stalen werden genomen uit paalkuilen en betreffen houtskoolmonsters met het oog op een radiokoolstofdatering of ¹⁴C-datering om zo de paalkuilen - en daarmee ook de structuren waartoe deze paalkuilen behoren - preciezer te kunnen dateren. De houtskoolmonsters werden handmatig genomen bij het uithalen van de sporen. Hierbij werd gelet dat het zuiver houtskoolmateriaal betreft, niet in een mollengang of secundaire positie, maar in de opvulling van het spoor zelf.

3.2.3 Conservatie-assessment

Archeologische conservatie kent verschillende vormen die in alle fases van het archeologisch onderzoek kunnen worden toegepast om het onderzoekspotentieel van de opgegraven objecten ten volle te benutten (CGP 24.1). Zo wordt ervoor gezorgd dat alle nodige voorzorgen genomen zijn om de bewaring van een archeologisch artefact te verzekeren van bij het opgraven tot een eventuele verdere conservatiebehandeling. De artefacten worden bewaard in een gecontroleerde en aangepaste omgeving om eventuele degradatieprocessen te vertragen of te stoppen. Indien nodig wordt een conservatie in functie van het onderzoek (alle ingrepen die nodig zijn om zoveel mogelijk informatie uit een archeologisch artefact te halen) of een stabiliserende conservatie (de behandeling die nodig is om een artefact stabiel te kunnen bewaren en hanteren) uitgevoerd. Op basis van het assessment wordt - in samenspraak met een conservator - een beslissing genomen met betrekking tot welke ingrepen noodzakelijk en nuttig zijn. De conservator coördineert alle aspecten inzake conservatie tijdens het onderzoek.

Ook dient er rekening te worden gehouden met het vondstensemble. Indien een groot ensemble van dezelfde artefacten wordt gevonden is het niet in alle gevallen noodzakelijk om alle artefacten te gaan conserveren. In dit geval zal dan een representatief aandeel verder onderzocht en geconserveerd worden.

De bewaringstoestand in alle vondstcategorie is vrij goed en naar conservatie toe stelt zich dan ook geen specifieke problematiek aangezien deze zich in een stabiele toestand bevinden. Het vondstmateriaal wordt degelijk verpakt om verder verval en breuken te voorkomen en er een degelijke bewaring (tijdens en na het onderzoek) kan worden gegarandeerd. Geen van de ingezamelde vondsten werd geselecteerd voor actieve conservatie.

3.2.4 Assessment van de sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren

Er werden in totaal 48 archeologische sporen aangeduid en beschreven (SP1 t.e.m. SP47 en SP16B). De meeste sporen zijn van antropogene oorsprong. 8 sporen bleken na het couperen ervan van natuurlijke oorsprong. De archeologische sporen zijn te interpreteren als bewonings- of nederzettingssporen en sporen van artisanale/ambachtelijke activiteiten. De sporen kunnen globaal in volgende categorieën opgedeeld worden, nl.: paalkuilen, haardkuil, houtskoolmeilers (?) en overige kuilen. De sporen werden beschreven, waarbij o.a. het spoornummer, de locatie (werkput, vlak, ...), de vorm, de inhoud (aard, kleur, textuur, inclusies), de afmetingen, een interpretatie en indien mogelijk een datering worden vermeld. De afmetingen zijn hierbij de waarden die werden opgemeten in het archeologisch grondvlak en de diepte ten opzicht van dit vlak. Alle sporen zijn opgenomen in een determinatietabel (cfr. Sporenlijst).

Naast de archeologische sporen werden ook nog een aantal recente verstoringen aangesneden en op plan gezet. De recente sporen werden waar mogelijk weggegraven. Dit leverde geen extra archeologische sporen op.

Het uitzicht en de inhoud van de afzonderlijke sporen werd met elkaar vergeleken om zo spoorcombinaties of -associaties te bekomen. Op basis hiervan is het mogelijk om archeologische structuren (zoals gebouwplattegronden e.d.) te herkennen of afzonderlijke sporen in eenzelfde periode te situeren. De structuren worden besproken met betrekking tot het onderzoek, de constructie en de datering.

3.2.5 Assessment van de archeologische site

Verspreid over het terrein werden in totaal 48 archeologische sporen aangetroffen en geregistreerd. Op de archeologische site bevinden zich bewonings- of nederzettingssporen (vnl. paalkuilen) en sporen die te maken hebben met artisanale/ambachtelijke activiteiten (houtschoolmeilers(?)). Aan de hand van de teruggevonden paalkuilen is minstens één hoofdgebouw te herkennen.

De verschillende onderzoeksvragen kunnen beantwoord worden bij een verdere analyse van de archeologische site (*cfr. infra*).

3.3 POTENTIEEL VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

3.3.1 ¹⁴C-datering

Er werden 4 houtschoolstalen genomen in functie van een radiokoolstofdatering of ¹⁴C-datering. De stalen werden genomen van paalkuilen die al dan niet tot een structuur behoren. Drie van de monsters werden genomen uit paalkuilen die toebehoren tot gebouwplattegrond H1 (ST2, 3 en 4). Het vierde staal werd genomen uit paalkuil SP23 (ST1). Deze paalkuil kan niet met zekerheid toegeschreven worden aan een structuur en is dan ook weinig nuttig om te laten analyseren, aangezien hier geen verdere conclusies aan verbonden kunnen worden. De stalen die genomen werden uit paalkuilen die toebehoren aan H1 komen wel in aanmerking voor een eventuele analyse. De stalen zullen gewaardeerd worden en twee van de drie stalen zullen -indien bruikbaar- voorgelegd worden voor een ¹⁴C-analyse.

3.3.2 Macro-botanisch onderzoek en pollenanalyse

Er werden geen contexten aangetroffen die macro-botanische onderzoek of een palynologisch onderzoek mogelijk of wenselijk maken.

3.3.3 Dendrochronologie

Er werd tijdens het onderzoek geen hout aangetroffen dat in aanmerking zou kunnen komen voor een dendrochronologisch onderzoek.

3.4 UIT TE VOEREN ONDERZOEK

3.4.1 Te beantwoorden onderzoeksvragen

De hieronder weergegeven vragen gaan uit van de archeologische verwachting zoals opgesteld op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem. Bij het aantreffen van resten die op basis van het vooronderzoek niet verwacht worden, kan het nodig zijn aanvullende onderzoeksvragen te stellen te beantwoorden.

- *Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?*
- *Zijn de aangetroffen sporen afkomstig van bewoning?*

- *Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de ontwikkeling van Everberg?*

3.4.2 Strategie voor de verwerking

Alle gegevens van de opgraving werden opgelijst in de plannen-, foto-, sporen-, vondsten-, tekeningen- en stalenlijst. Het vondstmateriaal werd gewassen, gedroogd, gesplitst en ingevoerd, waarna een assessment en een voorstel tot verdere uitwerking werden gemaakt. Nadien werd het vondstmateriaal conform de Code van Goede Praktijk degelijk ingepakt. De houtskoolstalen worden gewaardeerd en indien bruikbaar geanalyseerd door het labo. De resultaten werden samengevoegd om tot een synthese en uitwerking te komen. Hierin worden, indien nodig, voorstellen gedaan voor verder specialistisch onderzoek die hier niet aan bod zijn gekomen.

3.4.3 Conservatiestrategie

Het vondstmateriaal is stabiel genoeg en vraagt geen verdere conservatie of restauratie. De vondsten worden goed en veilig verpakt, waardoor geen breuken kunnen ontstaan.

3.4.4 Onderzoeksvragen bij vervolgonderzoek

De onderzoeksvragen en -doelstellingen zoals geformuleerd in de nota met ID-11610 volstaan voor de analyse van de archeologische vindplaats. Er dient geen vervolgonderzoek plaats te vinden op de resultaten van de opgraving. Wel kunnen de resultaten opgenomen worden in verder specialistisch of synthetiserend onderzoek.

4 INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

4.1 LANDSCAPPELIJK, HISTORISCH EN ARCHEOLOGISCH KADER

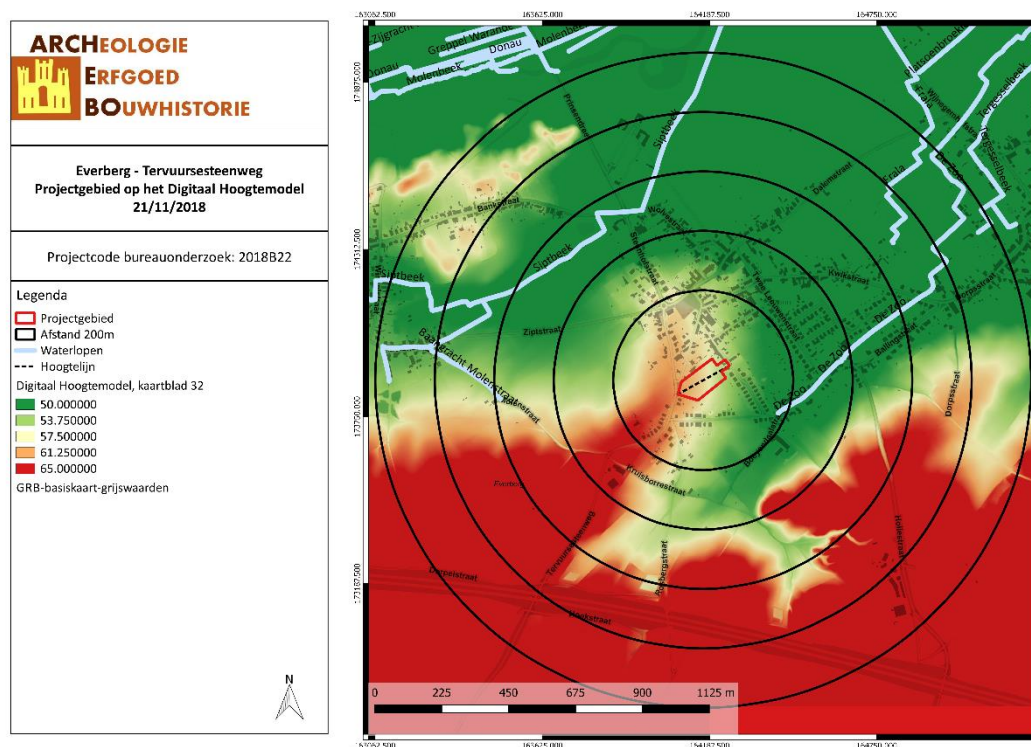
4.1.1 Landschappelijk kader ¹⁰

4.1.1.1 Topografische situering

Het projectgebied ligt tussen de Tervuursesteenweg en de de Merodestraat, ter hoogte van huisnummer 18, in Everberg, een deelgemeente van Kortenberg (Vlaams-Brabant). De gemeente Kortenberg bestaat uit de deelgemeenten Kortenberg, Erps-Kwerps, Everberg en Meerbeek en wordt omringd door de gemeenten Steenokkerzeel, Kampenhout, Herent, Bertem, Tervuren en Zaventem. Binnen het Everbergs grondgebied ligt het gehucht Vrebos. Ca. 200 m ten oosten van het projectgebied stroomt de waterloop De Zoo, ca. 500 m ten noordwesten stroomt de Siptbeek. Kadastraal ligt het perceel in Kortenberg, afdeling 4, sectie B, perceelnummers 15c e, 23Y7.

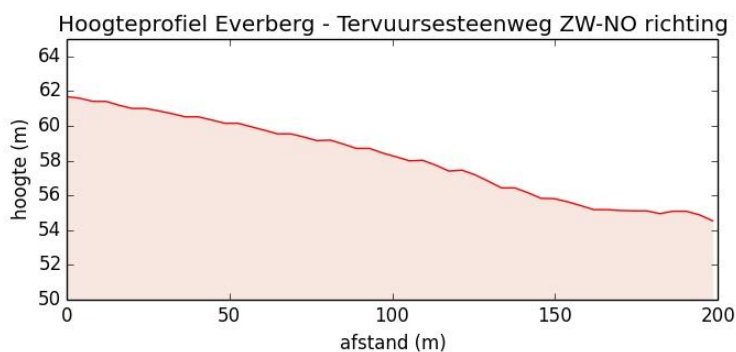
4.1.1.2 Landschappelijke situering

Het terrein ligt op een noordoost-gerichte helling, op een gradiëntzone van een natte vallei (De Zoo-vallei) naar een droog plateau en ligt volgens het Digitaal Hoogtemodel tussen ongeveer 54 en 62 meter boven de zeespiegel.

Figuur 12: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel (© Archebo bvba)
(Bron: Geopunt; Claesen J. et al, 2018a, p. 13, Figuur 11)

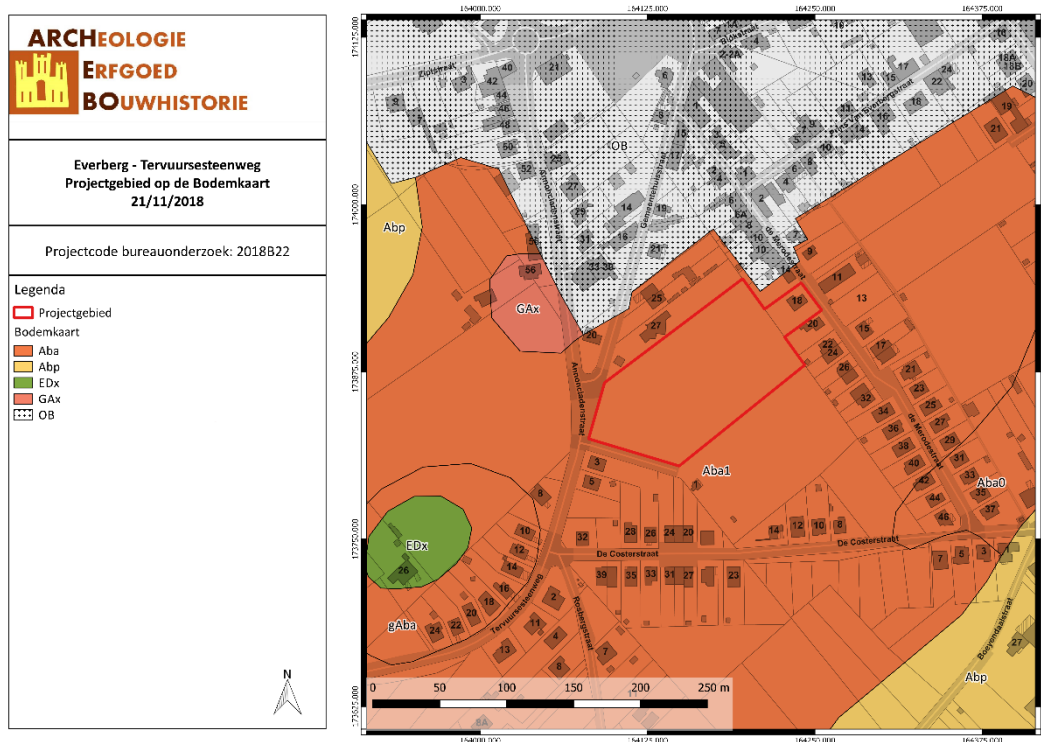
¹⁰ Claesen J. et al, 2018a, pp. 12-19

Figuur 13: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in ZW-NO richting (© Archebo bvba)
(Bron: geopunt; Claesen J. et al, 2018a, p. 14, Figuur 12)

4.1.1.3 Bodemkundige situering

Volgens de bodemkaart van Vlaanderen wordt het projectgebied omschreven als Aba1. Dit is een niet gleyige leemgrond met textuur B horizont en een dunne A horizont (dunner dan 40 cm dik). Onder de dunne A horizont zit een textuur B horizont, aangerijkt met klei en sesquioxiden. De bouwvoor heeft een donkerbruine kleur en bestaat uit homogeen, humushoudende leem. Deze bodems vertonen geen watergebrek of -overlast, aangezien ze een hoog waterbergend vermogen hebben en dankzij een gunstige drainage.¹¹

Figuur 14: Situering van het projectgebied op de bodemkaart van Vlaanderen (© Archebo bvba)
(Bron: DOV; Claesen J. et al, 2018a, p. 18, Figuur 18)

¹¹ E Van Ranst en C Sys, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1 : 20 000)* (Gent: Laboratorium voor Bodemkunde, 2000), 22, 168, 182, 222, 231, 275, 299.

4.1.1.4 Geologische situering

Op basis van de Databank Ondergrond Vlaanderen bevindt het onderzoeksterrein zich binnen de Formatie van Diest. Het terrein is gelegen op het 'Typisch Diestiaan' ondergrond, op de grens met de formatie 'Zand van Kasterlee'. Het typisch Diestiaan bestaat uit een grof en zeer glauconiethoudend zand. Door oxydatie trad een rode verkleuring op en zijn limoniethoudende konkretie-banken ontstaan; de limonietisering is minder uitgesproken dan in de omgeving van Diest-Aarschot-Leuven.

Het Oligoceen kende een uitzonderlijke nieuwe transgressie van de Noordzee. Het overspoelt land dat een hele tijd buiten bereik van de zee was gebleven en dus heel wat riviererosie had gekend. Daardoor bedekt de nieuwe zee naar het oosten steeds oudere lagen: vanaf Leuven de Brussel Zanden, vanaf Tienen de Formatie van Hannut, vanaf St.-Truiden de Formatie van Heers, vanaf Tongeren het Krijt en bij Luik zelfs rechtstreeks het Paleozoïcum. Naar het einde van het Mioceen toe verschijnt opnieuw een zeebocht in de Noorderkempem waarin het Dessel Zand wordt afgezet, alleen in boringen trouwens bekend. Daarop volgt echter een spectaculaire zeetransgressie, de grootste sinds het Eoceen, waarbij het typische ijzerhoudend Diest Zand afgezet wordt. Het is herkenbaar vanaf Kwaadmechelen over het Hageland, langs de heuvels van Zuid-Vlaanderen die nog de lijn van het verste strand volgen en tot aan de toenmalige, maar nog herkenbare zeekliffen bij de Kaap Blanc Nez. Het is een grof glauconiethoudend zand, later meestal tot ijzersteen verweerd, typisch afgezet in schuine gelaagdheden door sterke noordoostelijke gerichte stromingen die dus evenwijdig aan de kust liepen.¹²

Volgens de quartairgeologische kaart (1/200.000) bevindt het projectgebied zich volledig binnen type 2. Dit type omvat fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan), die mogelijk afgedekt zijn met eolische afzettingen zoals silt in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen en/of hellingsafzettingen van het quartair.

Volgens de quartairgeologische kaart (1/50.000) kent het projectgebied type 8. Hier vinden we op de quartaire afzettingen een dunner pakket van het type Haspengouwse Leem (g) dat wordt afgedekt door een dikker pakket Brabants Leem (h).

4.1.2 Historisch kader

4.1.2.1 Historische bronnen¹³

Er liep een Romeinse heirbaan (Brugge-Keulen) door Everberg. Het dorp wordt voor de eerste maal vermeld in een oorkonde uit 1112 als Eversberg. Andere naamvarianten zijn Euerberga, Eversberga, Euersberc en Euersberga. Deze oorkonde vermeldt dat bisschop Odo van Kamerijk het altaar van Everberg aan het Gasthuis van Leuven schonk. Het Gasthuis werd door Hendrik III van Leuven gesticht en kreeg de tienden van Everberg. De kerk van Everberg zou teruggaan tot de 8ste eeuw. Het zou gaan om de moederparochie voor deze streek, waar andere parochies uit gesticht werden. De Meesteres van het Gasthuis had het recht de pastoor van Everberg voor te dragen, die vervolgens werd benoemd werd door de bisschop (eerste deze van Kamerijk, nadien deze van Mechelen). De inkomsten van het Gasthuis waren afkomstig van de kerk en de tienden van Everberg.¹⁴

---

¹² F. Gullentops en L. Wouters, *Delfstoffen in Vlaanderen* (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement EWBL, 1996), 16, 19–20.

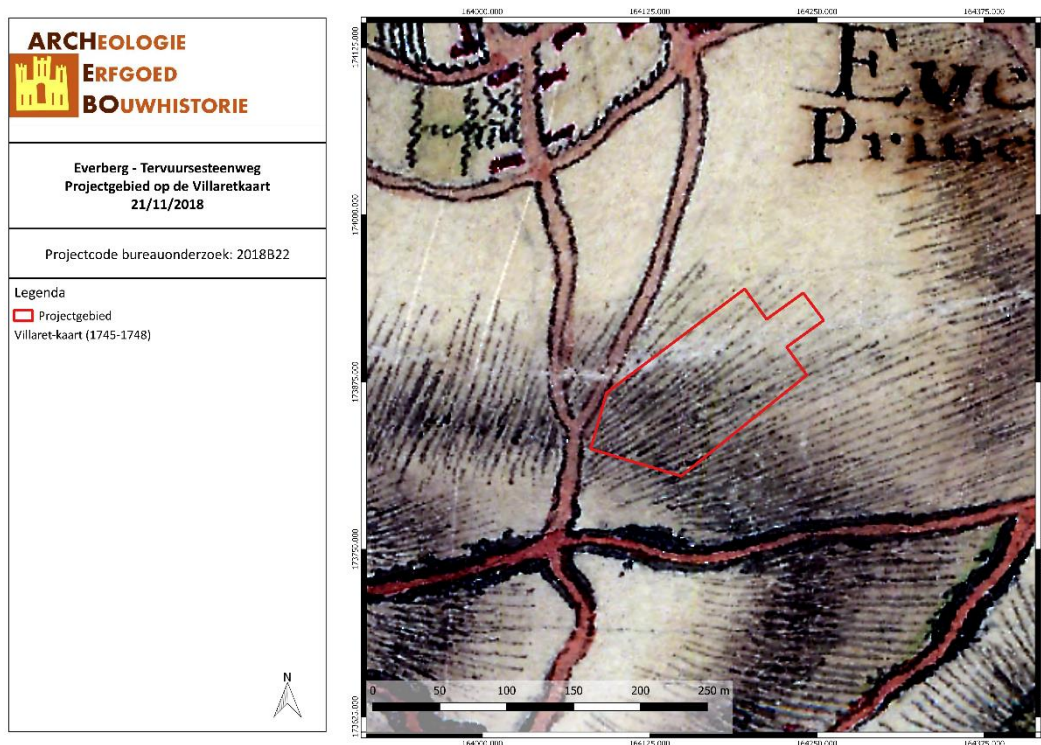
¹³ Claesen J. *et al*, 2017a, pp. 21-22

¹⁴ "Everberg", *Wikipedia*, geraadpleegd 9 februari 2018, <https://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Everberg&oldid=50109181>; "Maurits Gysseling: Toponymisch Woordenboek (1960) p. 343", geraadpleegd 9 februari 2018, <http://bouwstoffen.kantl.be/tw/facsimile/?page=343>.

4.1.2.2 Cartografische bronnen ¹⁵

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Dit om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op kaarten geen garantie dat er geen bebouwing is geweest. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijker bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er weinig of geen aandacht voor de burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Mogelijk eerder aanwezige middeleeuwse structuren waren misschien reeds verdwenen.

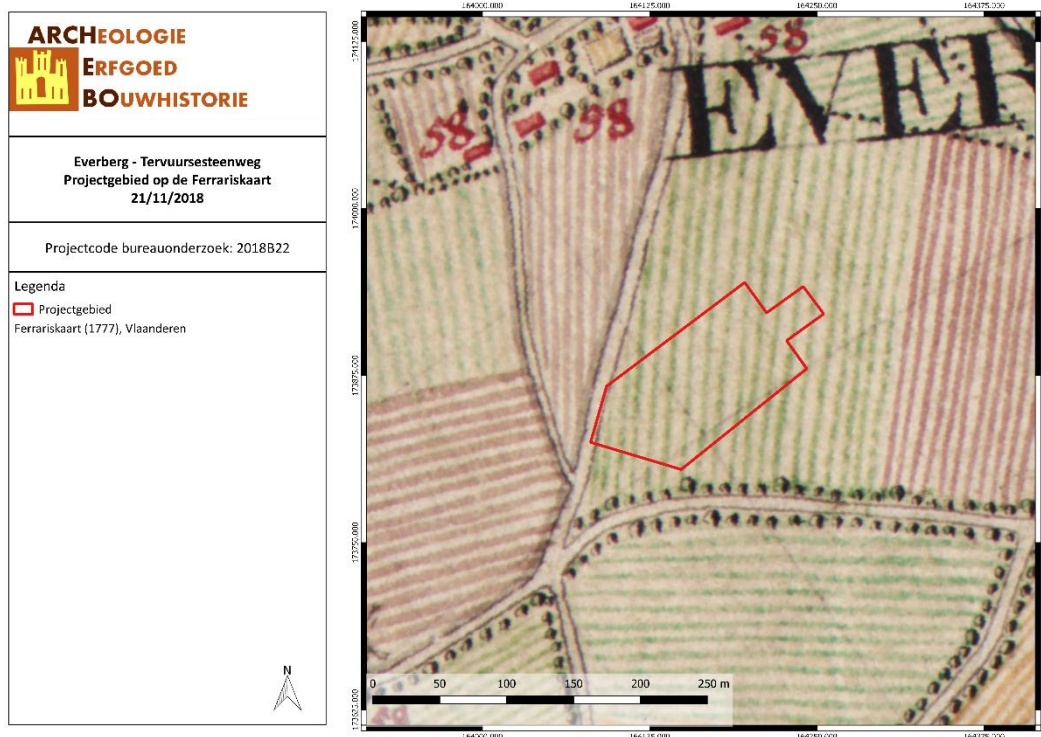
Vooreerst worden enkele pre-19de-eeuwse cartografische bronnen behandeld zoals de Villaretkaart en de Ferrariskaart. Op de Villaretkaart (ca. 1745-48) is het projectgebied onbebouwd. De lijnen die door het projectgebied lopen, wijzen op de ligging van het terrein op een helling. Op de Ferrariskaart valt af te leiden dat het projectgebied rond 1777 geheel benut werd als akkerland. Ten westen en ten zuiden lopen ongeplaveide wegen en het terrein is nog steeds onbebouwd.

Figuur 15: Situering van het projectgebied op de Villaretkaart (© Archebo bvba)
(Bron: Geopunt; Claesen J. et al, 2018a, p. 22, Figuur 23)

¹⁵ Claesen J. et al, 2017a, pp. 22-29

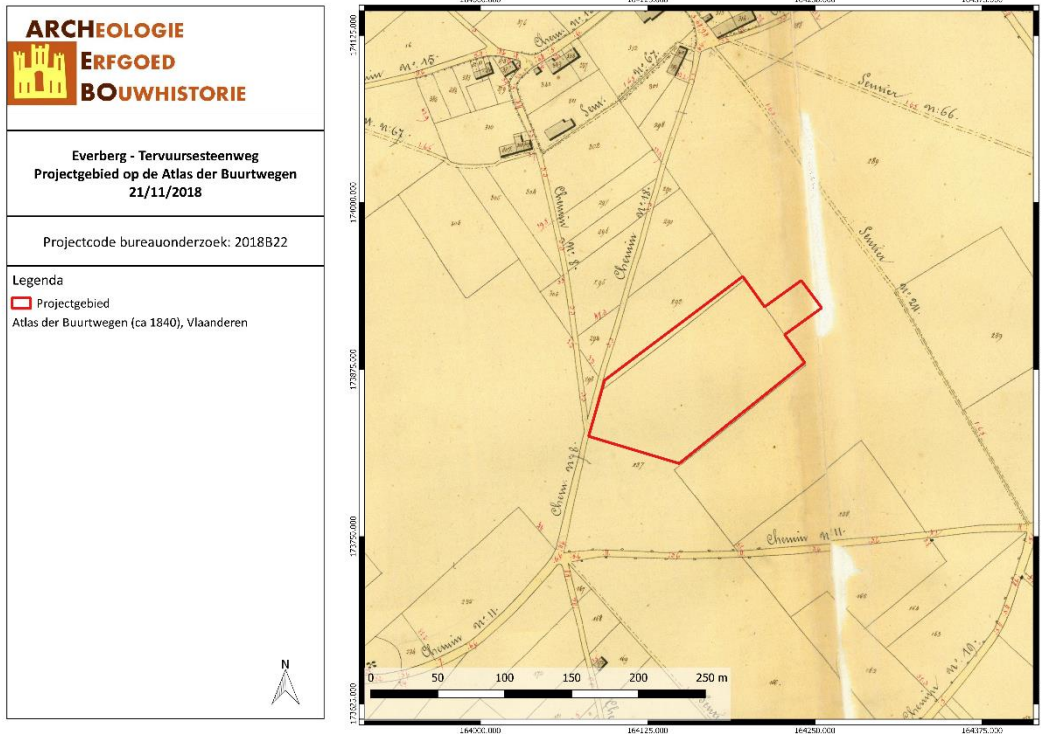
Figuur 16: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (© Archebo bvba)
 (Bron: Geopunt; Claesen J. et al, 2018a, p. 23, Figuur 24)

Vervolgens worden vier cartografische bronnen uit de 19de eeuw vergeleken. De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering de wet van 10 april 1841. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.¹⁶ De kaarten Vandermaelen of Vandermaelenkaarten zijn een verzameling van historische kaarten van België, gemaakt door Philippe Vandermaelen (1795-1869). Deze kaarten geven een gedetailleerd beeld van heel België en worden beschouwd als de opvolger van de Ferrariskaarten uit de periode 1771-1778. Met de Popp-kaarten wordt de verzameling van kadasterkaarten bedoeld die in de 19de eeuw uitgegeven werd door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879). Een vierde bron is de topografische kaart van 1873.

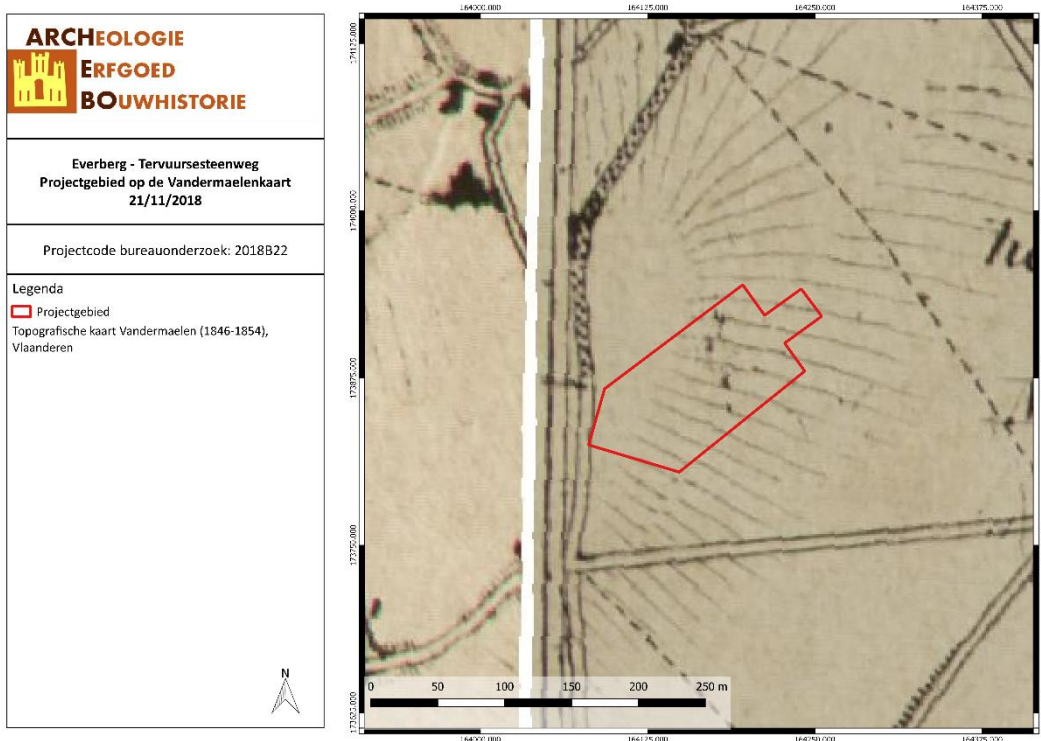
Op 19de-eeuwse cartografische bronnen is het terrein onbebouwd weergegeven. De Atlas der Buurtwegen toont het projectgebied als een deel van perceel 237. Daarnaast kruist het terrein ook het perceel 292 en een stuk grond zonder perceelnummer. Het terrein ligt aan *Chemin n° 8* en *Chemin n° 18*. De Vandermaelenkaart toont het projectgebied gelegen op een helling. Het terrein is verder niet specifiek gekarteerd. Er kan dus geen uitspraak gedaan worden over het gebruik van het terrein gedurende deze periode. Op de Popp-kaart wordt het terrein weergegeven als een deel van perceel 15. Het noordoosten kruist met een niet genummerd perceel. Volgens de Popp-legger bestond het terrein op dat moment uit *Terre* (land) en was het in het bezit van *l'Hospice des Malades* in Leuven. De topografische kaart van 1873 toont aan dat het terrein op een helling ligt, ten oosten van een weg.

¹⁶ Geopunt Vlaanderen, "Atlas der Buurtwegen", geraadpleegd 2 januari 2017, <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

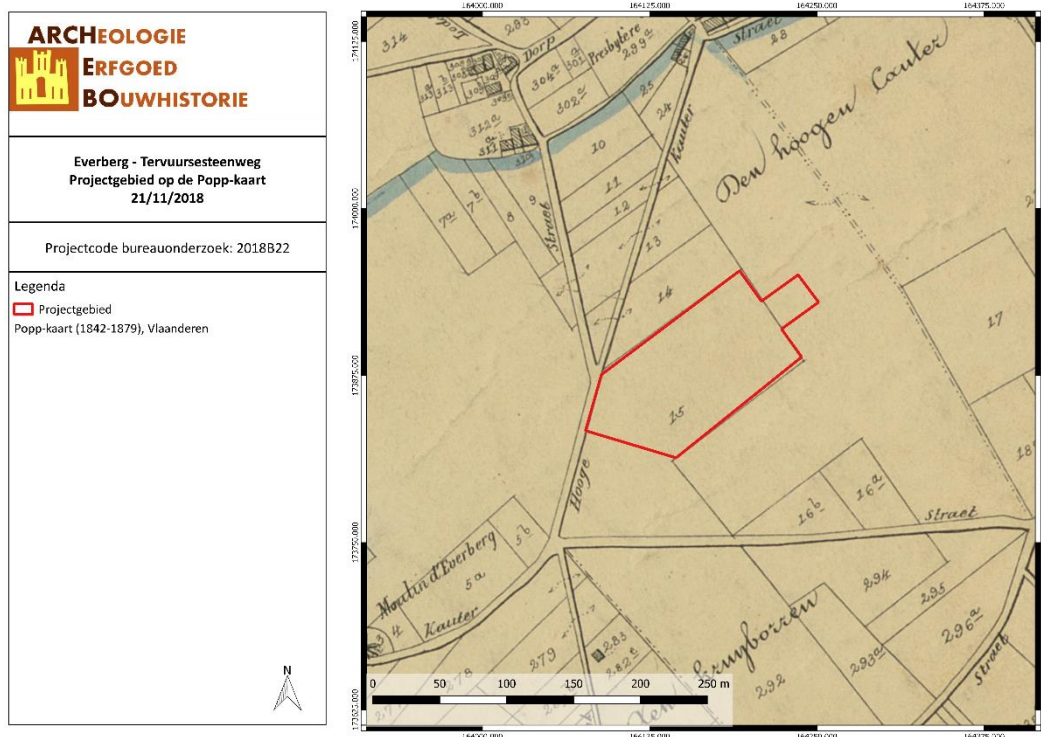

Figuur 17: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (© Archebo bvba)
(Bron: Geopunt; Claesen J. et al, 2018a, p. 24, Figuur 25)

Figuur 18: Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen (© Archebo bvba)
(Bron: Geopunt; Claesen J. et al, 2018a, p. 24, Figuur 26)

Figuur 19: Situering van het projectgebied op de Popp-kaart (© Archebo bvba)
(Bron: Geopunt; Claesen J. et al, 2017a, p. 25, Figuur 27)

Vervolgens worden er topografische kaarten en luchtfoto's uit de 20ste en 21ste eeuw vergeleken. De topografische kaart van 1904, 1939 en 1969 tonen geen verandering binnen het projectgebied. De eerste bebouwing verschijnt op de luchtfoto van 1971. Het gaat om de ééngezinswoning aan de de Merodestraat. Op de topografische kaart van 1981 en 1989 en de luchtfoto van 1979-1990 is deze woning eveneens te zien. Het grootste deel van het projectgebied blijft echter onbebouwd en wordt benut als akkerland. In de omgeving van het projectgebied zien we de bebouwing en het wegennet in de loop van de 20ste eeuw geleidelijk uitbreiden.

4.1.3 Archeologisch kader ¹⁷

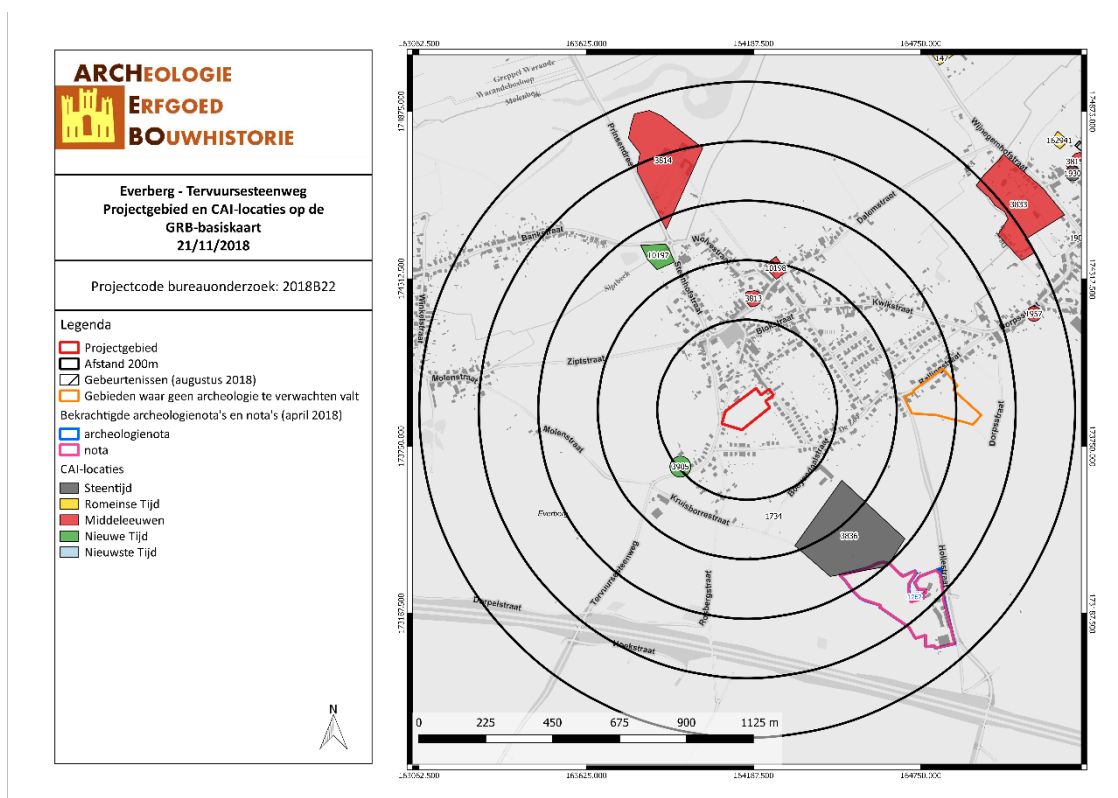
Binnen het plangebied zelf zijn er geen archeologische waarden bekend. De Centrale Archeologische inventaris toont wel verschillende vondsten in de directe en ruime omgeving. Ca. 200 m ten zuidwesten van het projectgebied zijn sporen van een 18de-eeuwse molen (CAI-locatie 3905) gevonden. Deze molen staat afgebeeld op de Ferrariskaart. Ca. 300 m ten noorden van het terrein staat een kerk uit de Volle Middeleeuwen (CAI-locatie 3813). Ongeveer 100 m verder noordwaarts zijn sporen van een hoeve uit de Volle Middeleeuwen (CAI-locatie 10198) gevonden. Ca. 300 m ten zuiden van het projectgebied is een 19de-eeuwse kuil met wallenstructuur gevonden (CAI-locatie 1734). Het zou om een bornput kunnen gaan. Tussen ca. 300 en 600 m ten zuidoosten van het projectgebied zijn sporen gevonden van een motte, daterend uit de Volle Middeleeuwen (CAI-locatie 3836). Een prospectie leverde echter geen resten van stenen constructies op, wel zouden er zich sporen vertonen van verdedigingswerken(?). Tijdens een archeologisch onderzoek in 2009-2015 is aangetoond dat op deze locatie geen Middeleeuws kasteel heeft bestaan. Er zijn op deze locatie sporen gevonden van een ijzerzandsteenbank die in de 14de eeuw als

¹⁷ Claesen J. et al, 2017a, pp. 19-21

ijzerzandsteengroeve werd uitgebaat, lithisch materiaal uit het Finaal-Paleolithicum en dakpanfragmenten uit de Midden-Romeinse tijd. Ca. 500 m ten noordwesten van het terrein zijn sporen van een 17de-eeuwse hoeve (CAI-locatie 10197) gevonden. 100 m verder noordwaarts zijn op een afstand van ongeveer 400 meter sporen gevonden mogelijks van een motte uit de Volle Middeleeuwen (CAI-locatie 3814). Ca. 900 m ten noordoosten van het projectgebied is kogelpot aardewerk, daterend uit de Volle Middeleeuwen (CAI-locatie 1957), gevonden. Tenslotte werden tussen ca. 950 en 1200 m ten noordoosten van het terrein sporen gevonden van een Laatmiddeleeuwse waterburcht (CAI-locatie 3833), die op een bepaald moment omgebouwd werd tot een pachthof.

In de ruime omgeving van maximum 1000 meter bevinden zich enkele archeologische waarden. Het betreft onder meer:

CAI-Locatie	Beschrijving	Datering
1734	Kruisborrekapel	Nieuwste Tijd
3813	Sint-Martinuskerk Ev.1.	Middeleeuwen
3814	Kasteel de Merode	Middeleeuwen
3833	De Borcht	Middeleeuwen
10197	Biesthof	Nieuwe Tijd
3905	Windmolen	Nieuwe Tijd
10198	Gasthuishof	Middeleeuwen
1957	Kogelpottenaardewerk	Middeleeuwen
3836	"Burcht van Everberg Ev.2."	Middeleeuwen

Figuur 20: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (© Archebo bvba)
(Bron: Geopunt; Claesen J. et al, 2018a, p. 20, Figuur 21)

4.2 STRATIGRAFISCHE OPBOUW

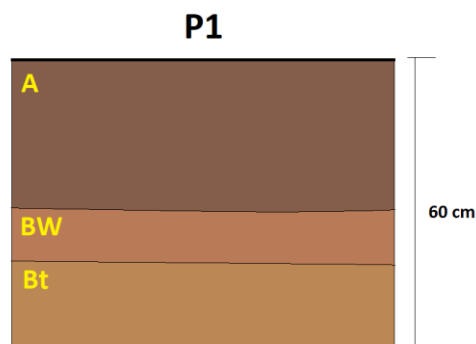
4.2.1 Bodemgenese

Volgens de bodemkaart van Vlaanderen wordt het projectgebied omschreven als A_{ba}1. Dit is een niet gleyige leemgrond met textuur B horizont en een dunne A horizont (dunner dan 40 cm dik). Onder de dunne A horizont zit een textuur B horizont, aangerijkt met klei en sesquioxiden. De bouwvoor heeft een donkerbruine kleur en bestaat uit homogeen, humushoudende leem (zie 4.1.1.3 *Bodemkundige situering*). De algemene bodemgesteldheid van het terrein is gekend op basis van het landschappelijk bodemonderzoek¹⁸ en het proefsleuvenonderzoek¹⁹.

Aan de hand van 3 verspreide profielputten kon op het terrein worden vastgesteld dat we, zoals verwacht, te maken hebben met een A_{ba}1-bodem bestaande uit een niet gleyige leemgrond met textuur B horizont en een dunne A horizont van ca. 30 cm dik. Tussen de A- en B_t-horizont is een ca. 10 cm dunne bioturbatiehorizont aanwezig (B_w). In de oostelijke hoek (WP3) werd in beperkte mate colluvium vastgesteld. Dit colluvium is op basis van het vondstmateriaal (munt, ca. 18de eeuw) relatief recent.

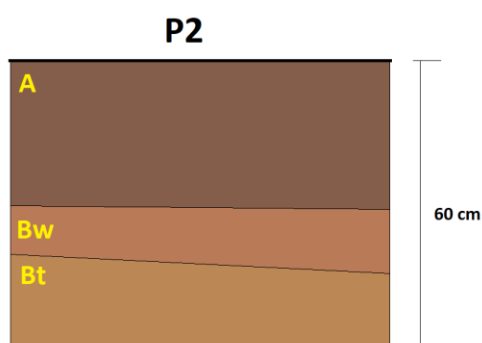
EVTE/F/1

Figuur 21: Profiel P1 (ARCHEBO bvba, 2020).

EVTE/F/2

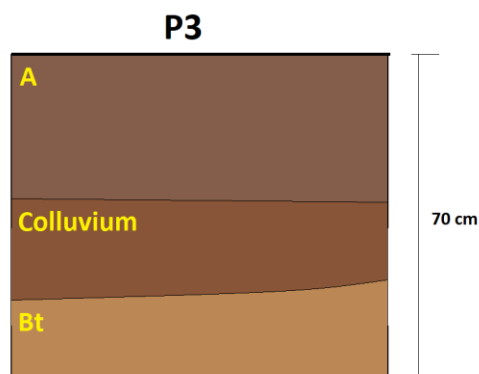
Figuur 22: Profiel P2 (ARCHEBO bvba, 2020).

¹⁸ Claesen J. et al, 2019a, pp. 14-27, zie ook 2.3.2 *Landschappelijk bodemonderzoek*

¹⁹ Claesen J. et al, 2020a, pp. 29-40

EVTE/F/3

Figuur 23: Profiel P3 (ARCHEBO bvba, 2020).

4.2.2 Bodembewaring

De bewaring van de bodem is over het algemeen genomen goed tot zeer goed te noemen. De bodem is daarenboven ook zeer goed ontwikkeld. Zo komt over het volledige terrein binnen het onderzoeksgebied een textuur B horizont voor dat is aangerijkt met klei en sesquioxiden. Enkel in de oostelijke hoek werden sporen van erosie, m.n. colluvium vastgesteld.

4.2.3 Bodembewaring en bewaring archeologische site en artefacten

Naast de goede bewaring van de bodem zijn ook de archeologische sporen en artefacten goed tot zeer goed bewaard gebleven. De archeologische site heeft slechts in (zeer) beperkte mate invloed gekend van (recente) landbouwactiviteiten.

4.2.4 Referentiebodems op gekende archeologische sites

Dergelijke referentiebodems komen veelvuldig voor in de leemstreek. De graad van bodemontwikkeling is evenwel relatief uitzonderlijk.

4.3 BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

Er werden in totaal 48 archeologische sporen aangeduid en beschreven. De meeste sporen zijn van antropogene oorsprong. 8 sporen bleken na het couperen ervan van natuurlijke oorsprong. De archeologische sporen zijn te interpreteren als bewonings- of nederzettingssporen en sporen van artisanale activiteiten. De sporen kunnen globaal in volgende categorieën opgedeeld worden, nl.: paalkuilen, haardkuil, houtskoolmeilers (?) en overige kuilen. Naast de archeologische sporen werden ook nog een aantal recente verstoringen aangesneden en op plan gezet.

ARCHEOLOGIE
ERFGOED
BOUWHISTORIE

Everberg - Tervuursesteenweg
Allesporenplan met labels
11/08/2020

Projectcode opgraving: 2019B260

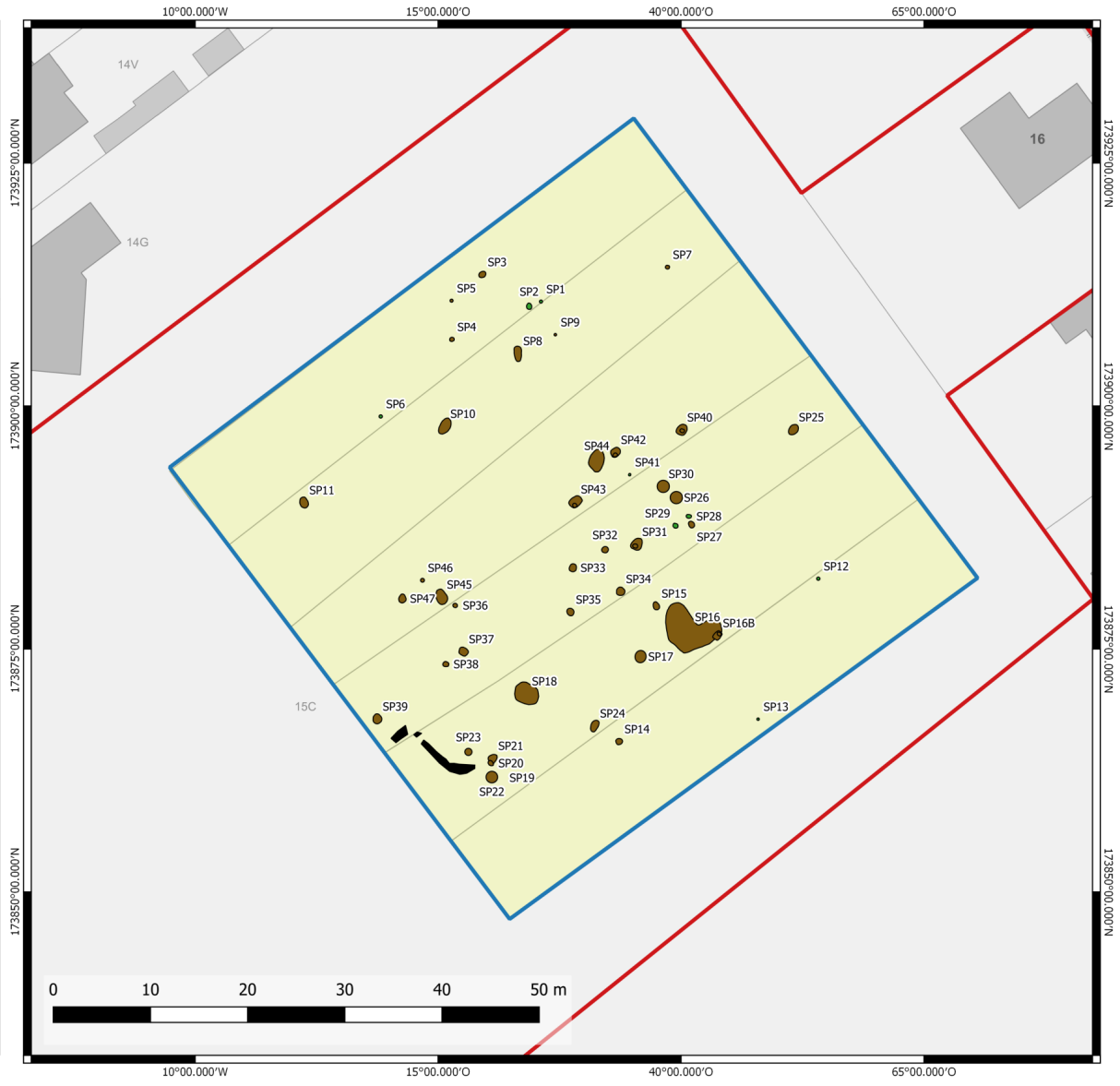
Legenda

- Projectgebied
- Onderzoeksgebied
- Werkputten

Velddata OPR

- Natuurlijk
- Recent
- Spoor

GRB-basiskaart-grijswaarden

EVTE/20/08/11/7 - Digitale
aanmaak
Figuur 24: Allesporenplan
(ARCHEBO bvba, 2020).

ARCHEOLOGIE
ERFGOED
BOUWHISTORIE

Everberg - Tervuursesteenweg
Spoortypes
11/08/2020

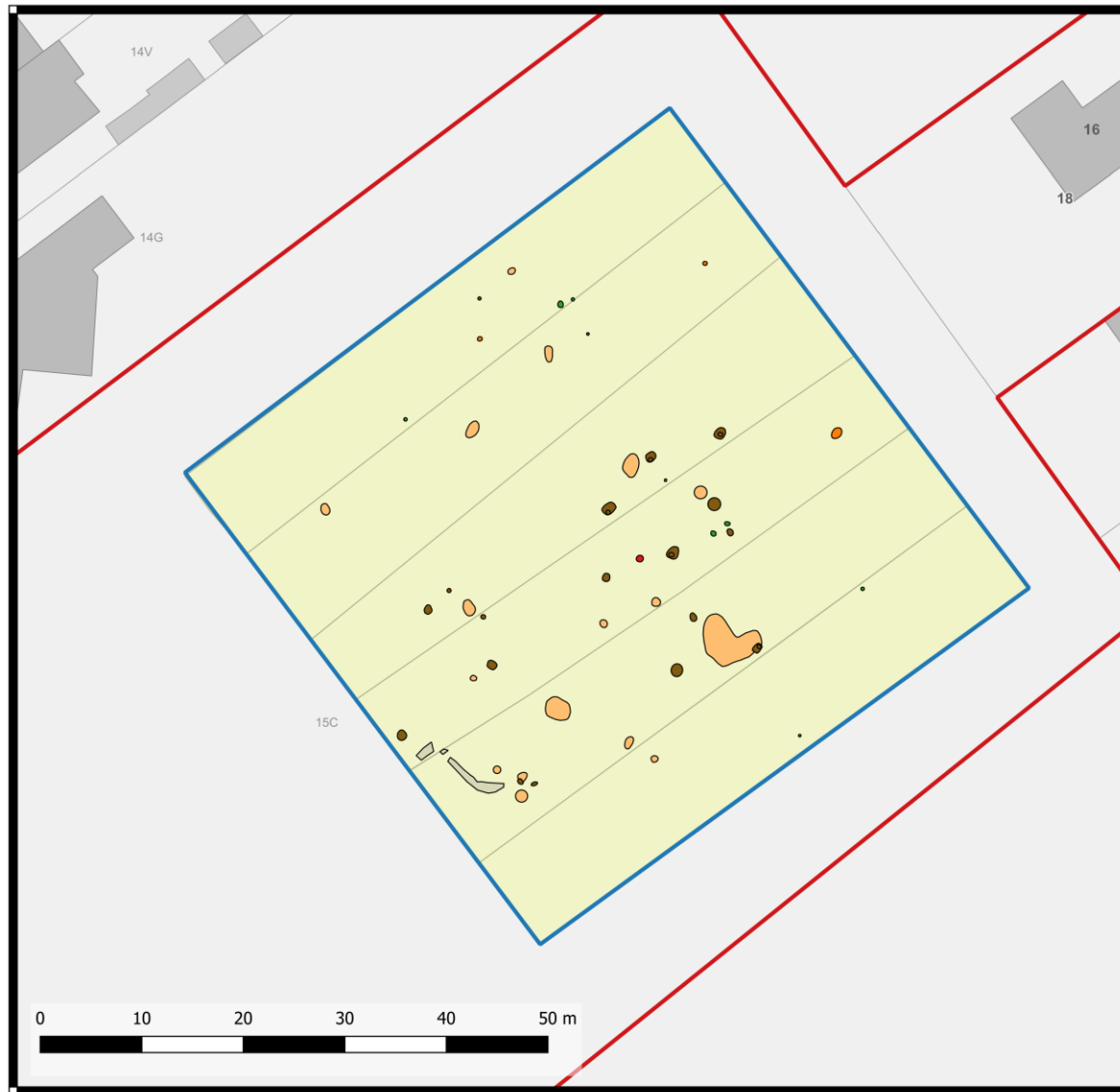
Projectcode opgraving: 2019B260

Legenda

- Projectgebied
- Onderzoeksgebied
- Werkputten

Spoortypes

- Haardkuil
- Houtskoolmeiler
- Kuil
- Natuurlijk
- Paalkuil
- Verstoring

EVTE/20/08/11/8 - Digitale
aanmaak
Figuur 25: Spoortypes
(ARCHEBO bvba, 2020).

EVTE/F/4

Figuur 26: Overzichtsfoto opgravingsvlak WP1 in zuidwestelijke richting (ARCHEBO bvba, 2020)

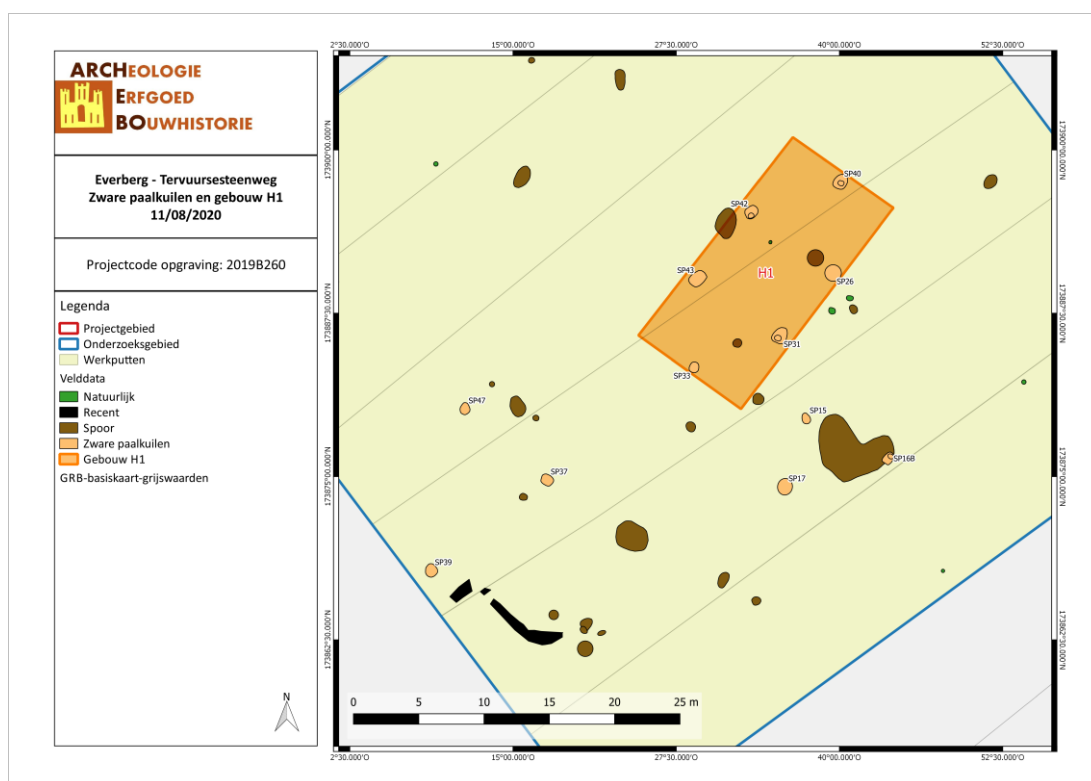
EVTE/F/5

Figuur 27: Overzichtsfoto opgravingsvlak WP5 in zuidwestelijke richting (ARCHEBO bvba, 2020)

4.3.1 Paalkuilen

Er kunnen een 17-tal sporen geïnterpreteerd worden als (mogelijke) paalkuilen. Tien van deze paalkuilen betreffen zware en diep ingeheide paalkuilen. Deze paalkuilen komen voor in het zuidwestelijke deel van het onderzoeksgebied. Binnen deze paalkuilen is minstens één huis- of gebouwplattegrond te onderscheiden. Voor de rest zijn het onzekere paalconfiguraties en kan er niet met zekerheid gezegd worden dat het van gebouwen zijn.

EVTE/20/08/11/9 - Digitale aanmaak

Figuur 28: Situering gebouwplattegrond H1 (ARCHEBO bvba, 2020).

4.3.1.1 Hoofdgebouw

Gebouw H1

Onderzoek

Tijdens het onderzoek werd zeker één gebouwplattegrond aangesneden (H1). Dit gebouw, met een zgn. kruisplattegrond, wordt gevormd door paalkuilen SP26, 31, 33, 40, 42 en 43. Het gebouw is noordoost-zuidwest georiënteerd en heeft een afmeting van ca. 19 m in de lengte en ca. 9,5 m in de breedte.

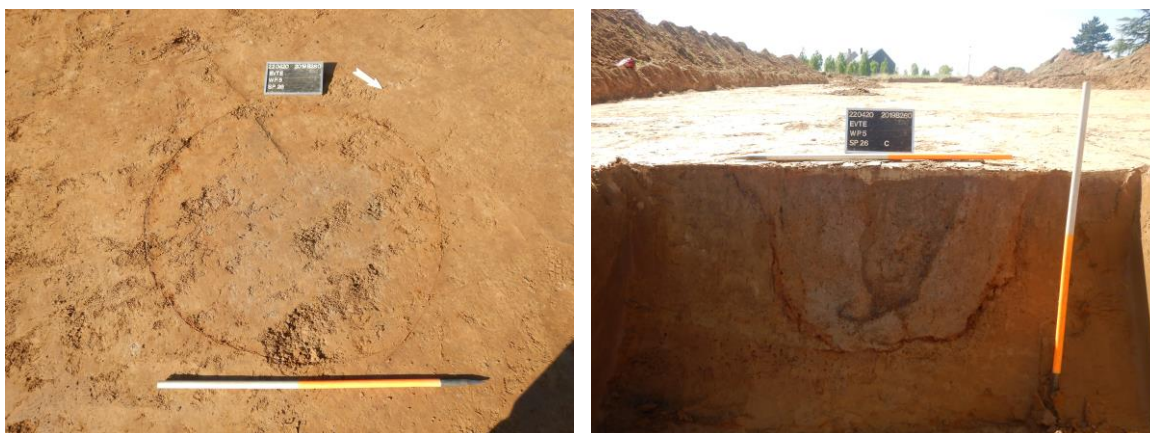
Constructie

Het betreft een éénbeukig gebouw met kruisvormige verspreide krachtenverdeling en drie traveeën. Dit bouwtype komt overeen met type IIC volgens de typologie van De Clerq.²⁰ Kenmerkend voor dit bouwconcept is de kruisgewijze palenzetting van de dragers met twee zware nokstaanders in de korte

²⁰ De Clerq W., 2009, pp. 278

zijden en -in dit geval- twee zware palenkoppels in de lange wanden die het huis in drie traveeën verdeeld. De zware nokdragers uit de korte zijden droegen het gewicht van de nokbalk en waren wellicht ook met de muurbalken verbonden. De palenkoppels in de lange wanden ondersteunden het dak dat via een gebinteconstructie met ankerbalken rechtstreeks op de palen rustte. Wellicht verbond een muurbalk (dakstoel) de palen op de overgang tussen de wand en het dak. De dakgebinten konden met daksporen verbonden zijn. De ingangen bevonden zich in het midden van de lange zijden en waren tegenover elkaar gesitueerd.²¹

De gebouwplattegrond wordt gevormd door zes paalkuilen waarvan paalkuilen SP26 en SP31 de zuidwestelijke wand vormen en paalkuilen SP42 en SP43 de noordoostelijke. Sporen SP33 en SP44 staan aan de kopse zijden. Het betreft grote ovaalvormige paalkuilen met in grondvlak afmetingen die variëren tussen 85 en 137 cm. In coupe bleken de zwaar ingeheide paalkuilen tussen 65 en 123 cm diep bewaard te zijn. Algemeen kan gesteld worden dat de diepe paalkuilen in de meeste gevallen over een zgn. revolvertasvormige kuil beschikken. Alle paalkuilen vertonen zowel in grondvlak als in coupe een paalkern of een nazak waar de oorspronkelijke paal zich bevond. Deze paalkern of nazak bestaat veelal uit donkerbruin en bruin gevlekte leem. De rest van de inhoud van de paalkuilen (de zgn. insteekkuil) bestaat uit bruin en lichtbruin tot wit gevlekte leem. In de paalkuilen komt daarnaast ook houtskool en ijzerconcreties voor. Aan de rand van de paalkuilen komt in sommige gevallen (plaatselijk) veel ijzerconcretie voor, zoals bijvoorbeeld bij paalkuil SP26 het geval is (*Figuur 29*).

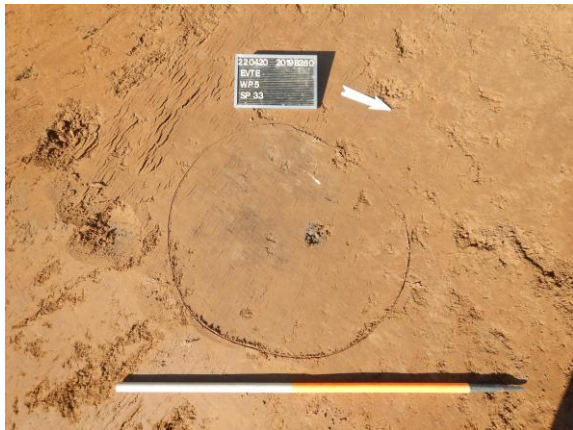

EVTE/F/6

Figuur 29: Vlak- en coupefoto paalkuil SP26 (ARCHEBO bvba, 2020)

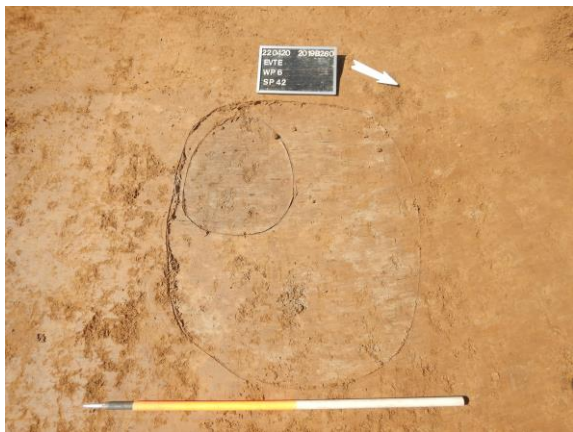
---

²¹ De Clerq W., 2009, pp. 283-284

EVTE/F/7

Figuur 30: Vlak- en coupefoto paalkuil SP33 (ARCHEBO bvba, 2020)

EVTE/F/8

Figuur 31: Vlak- en coupefoto paalkuil SP42 (ARCHEBO bvba, 2020)

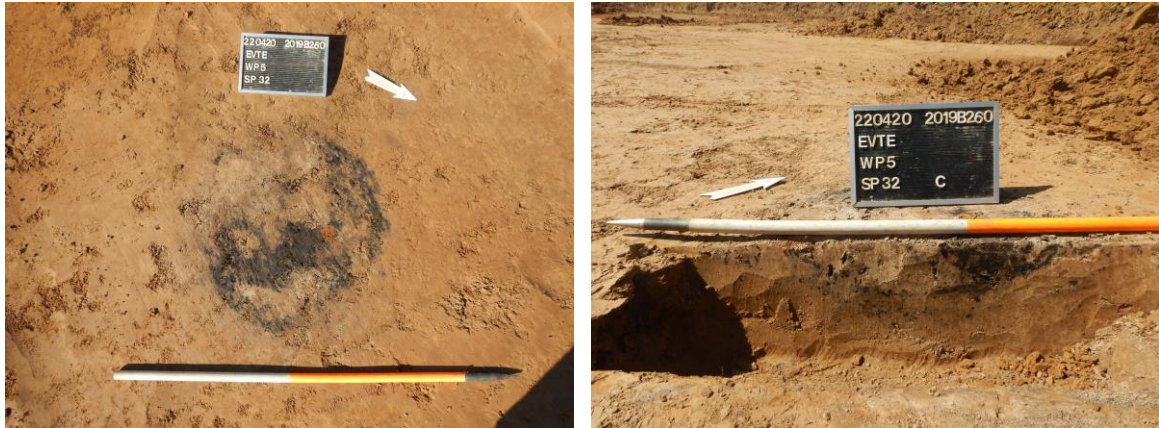

EVTE/F/9

Figuur 32: Vlak- en coupefoto paalkuil SP43 (ARCHEBO bvba, 2020)

Binnen de contouren van het gebouw bevindt zich spoor SP32. Dit spoor is in het grondvlak rond tot ovaal van vorm (69 op 64 cm) en bevat naast bruin gevlekte leem heel wat houtskool en in beperkte mate verbrande leem. De diepte bedraagt ca. 16 cm. Het spoor is mogelijk te interpreteren als 'hardkuil'.

EVTE/F/10

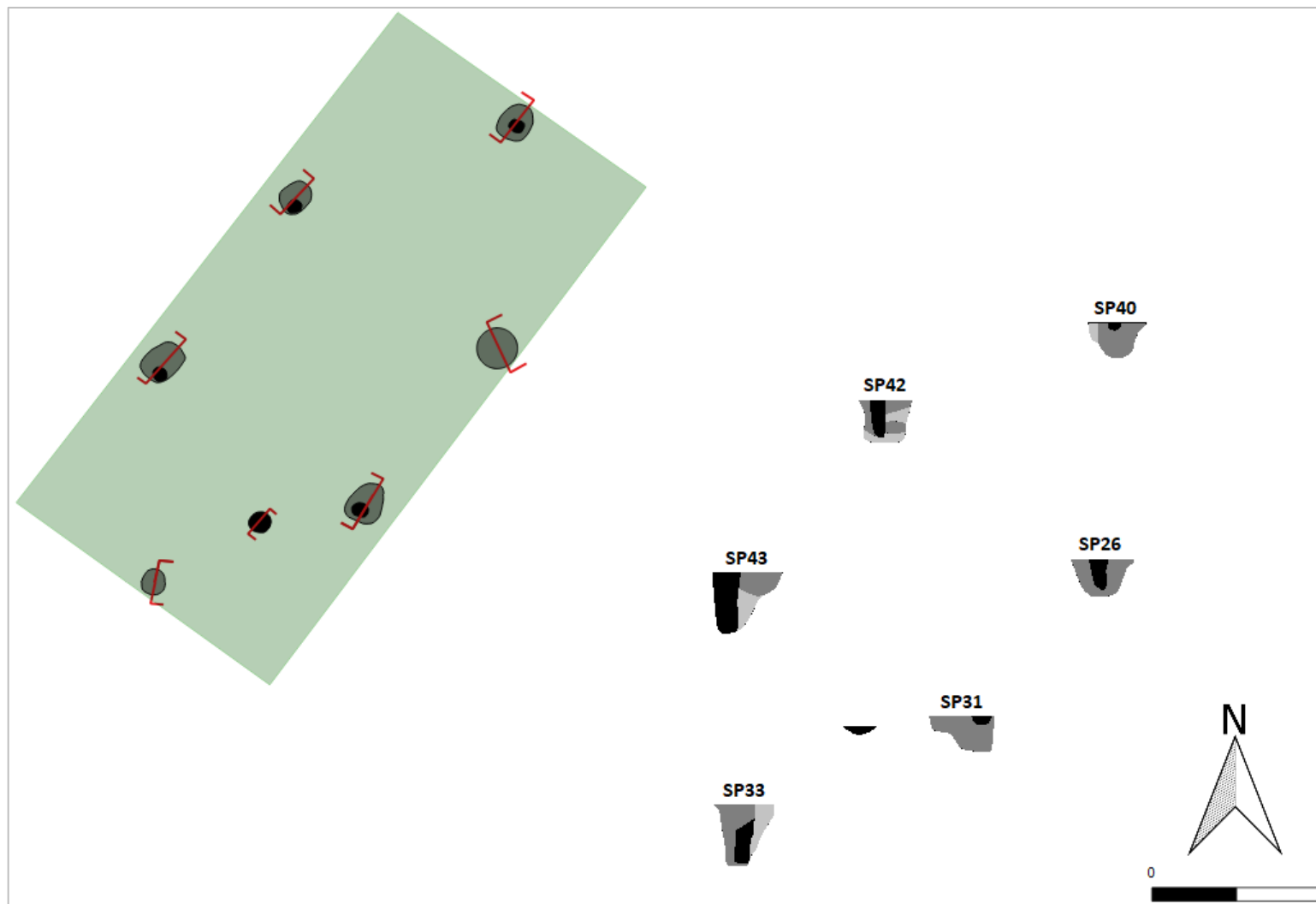
Figuur 33: Vlak- en coupefoto SP32 (ARCHEBO bvba, 2020)

Datering

Het betreft een Romeins hoofdgebouw met een kruisvormige constructie. Op basis van de typologie (volgens De Clerq type IIC) is het gebouw wellicht in de late 1ste/2de eeuw n. Chr. te situeren.²² Ook aan de hand van het vondstmateriaal uit één van de paalkuilen lijkt het gebouw in de 2de/vroegste 3de eeuw te dateren. In paalkuil SP33 werden namelijk fragmenten van een witbakkend kruikamfoor of kruikje teruggevonden (V24) dat in deze periode gesitueerd kan worden.

---

²² De Clerq W., 2009, pp. 278-288

Figuur 34: Gebouwplattegrond H1 met coupes (ARCHEBO bvba, 2020).

4.3.1.2 Overige paalkuilen

Naast de zes paalkuilen die met zekerheid tot gebouwplattegrond H1 gerekend kunnen worden, werden nog eens zes zware en diep ingegraven paalkuilen teruggevonden. Deze kunnen evenwel niet toegeschreven worden aan een gebouw. Verder komen er verspreid over het terrein kleinere paalkuilen voor. Ook hierin zijn geen structuren te herkennen. Wel zijn er een aantal paalkuilen die een vergelijkbare inhoud hebben en dus met elkaar geassocieerd kunnen worden, of op zijn minst uit dezelfde periode dateren.

Paalkuilen SP5, 9 en 20

Deze paalkuilen hebben een zeer vergelijkbare inhoud dat bestaat uit vrij homogeen donkerbruine leem. Desbetreffende paalkuilen liggen evenwel ver uit elkaar. Sporen SP5 en SP9 bevinden zich in de noordelijke zone van het onderzoeksgebied, terwijl SP20 zich in de zuidelijke hoek bevindt. Op basis van de gelijkaardige inhoud zijn de paalkuilen wellicht in dezelfde periode te dateren. Vermoedelijk zijn de sporen ook recenter dan de andere sporen op de site en dit op basis van de inhoud en ook het feit dat paalkuil SP20 spoor SP21 oversnijdt. Een precieze datering is evenwel onduidelijk.

EVTE/F/11

Figuur 35: Coupefoto's paalkuilen SP5 en SP9 (ARCHEBO bvba, 2020)

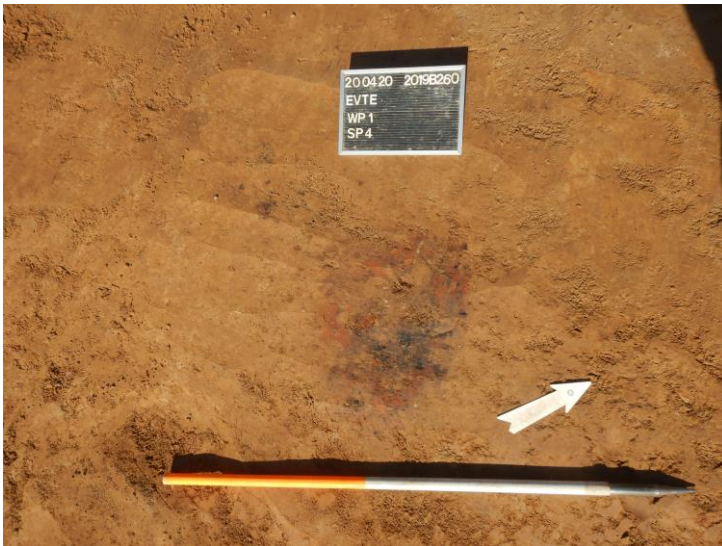
4.3.2 Houtskoolmeilers (?)

Er werden drie sporen aan het licht gebracht die mogelijk in verband gebracht kunnen worden met verbranding in teken van artisanale/ambachtelijke activiteiten. Het betreft daarbij sporen SP4, 7 en 25. Deze vage en ondiepe sporen vertonen heel wat houtskool en verbrande leem. De sporen zijn vermoedelijk het resultaat van artisanale activiteiten waarbij langdurige verbranding en een relatief hoge temperatuur voor nodig was. De sporen zijn een getuige van deze activiteiten in het bodemarchief. Welke activiteiten is evenwel niet geheel duidelijk. Mogelijk gaat het om zgn. houtskoolmeilers (?). Een meiler is een tijdelijke constructie om houtskool te bereiden door pyrolyse, de droge destructieve destillatie van hout.²³ Vermoedelijk gaat het in dit geval om (de onderkanten van) een *Grubenmeiler* (zie 4.6.1 *Interpretatie van de archeologische site*).

²³ Meiler, op: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Meiler>

In kuilen SP16 en SP18 werden een heel aantal metaalslakken gevonden die te maken hebben met metaalverwerking. Mogelijks kan het gewonnen houtskool uit de mogelijke houtskoolmeilers gebruikt zijn bij deze metaalverwerking en kunnen deze meilers hiermee dus in verband gebracht worden. Dit is evenwel niet geheel duidelijk aangezien hier geen rechtstreekse aanwijzingen voor zijn.

De sporen bevinden zich langsheen de noordelijke grenzen van het onderzoeksgebied, op een redelijke afstand van de huisplattegrond. Vermoedelijk werden de brandgevaarlijke activiteiten op enige afstand van het gebouw uitgevoerd om zo brand te voorkomen. In deze sporen zelf werd geen vondstmateriaal aangetroffen.

EVTE/F/12

Figuur 36: Flakfoto's SP4 (ARCHEBO bvba, 2020)

EVTE/F/13

Figuur 37: Flakfoto's SP7 (ARCHEBO bvba, 2020)

4.3.3 Kuilen

Een 17-tal sporen kunnen niet verder gedefinieerd worden als 'kuil'. De betekenis en functie van deze 'kuilen' is in de meeste gevallen onduidelijk. Een aantal van deze kuilen met een bijzonderheid worden hier verder in detail besproken.

Kuilen SP8, 10 en 11

Het betreft drie relatief grote ovaalvormige sporen met donkerbruin en bruin gevlekte leem. De interpretatie van deze sporen is onduidelijk. Wel werd relatief veel materiaal uit deze sporen gerecupereerd. Het gaat daarbij in totaal om 25 scherven van Romeins aardewerk (waaronder scherven van *dolia*), alsook 9 fragmenten ijierzandsteen, waarvan er een tweetal verbrand zijn. Mogelijk zijn de kuilen secundair gebruikt om afval te dumpen.

Kuil SP16

Spoor SP16 is een zeer grote, onregelmatige uitgraving met een afmeting van ca. 5,5 m op 5 m. De diepte bedraagt ca. 54 cm. Ook in deze 'kuil' werd heel wat vondstmateriaal teruggevonden, met in totaal 16 Romeinse scherven, 6 fragmenten van Romeinse dakpannen (*tegulae*), 17 fragmenten van natuurstenen (waaronder een fragment van een maalsteen) en één ijzerslak. Ook hier is de interpretatie onduidelijk, maar betreft het mogelijk een soort vloer dat is aangelegd, gezien de vele natuurstenen..

EVTE/F/14

Figuur 38: Vlakfoto SP16 (ARCHEBO bvba, 2017)

EVTE/F/15

Figuur 39: Coupefoto's SP16 (ARCHEBO bvba, 2020)

Kuil SP18

Kuil SP18 is een ovaalvormig/onregelmatig spoor dat bestaat uit vrij homogene bruine leem. Het spoor meet in grondvlak ca. 2,5 op 2 m en heeft in coupe een geringe diepte, tot ca. 18 cm. Opvallend aan dit spoor is de hoeveelheid metaalslakken die in dit spoor werden aangetroffen. Het gaat daarbij om in totaal 18 metaalslakken, waaronder zeker twee afkomstig van een oven- of smeedwand. De metaalslakken zijn

het restproduct bij de productie of de winning van ijzer (o.a. vloeislakken). Het bruikbaar gewonnen ijzer werd verder verwerkt/gesmeed en het restproduct werd als afval weggegooid (zgn. smeedslakken).²⁴ Het voorkomen van een dergelijk groot aantal metaalslakken in deze kuil duidt erop dat een deel van de productie en/of verwerking plaatsvond binnen het onderzoeksgebied en dan mogelijk in en/of rond de aangetroffen gebouwplattegrond (H1).

Kuilen SP21, 22 en 23

Deze kuilen zijn te situeren in het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied en bevinden zich op ca. 2 à 2,5 m van elkaar. De kuilen vertonen een zeer gelijkaardige inhoud van donkerbruin en bruingrijs gevlekte leem met een relatief grote hoeveelheid houtskool. Sporen SP21 en SP23 zijn in coupe tot respectievelijk 82 en 63 cm bewaard gebleven en hebben het uitzicht van een paalkuil. Het groot aantal houtskoolbrokken in de vulling van de sporen lijkt eerder uit te sluiten dat het om paalkuilen gaat en de sporen eerder een andere functie hebben. De gelijkenissen met spoor SP22 is dusdanig groot dat de drie sporen met vrij grote zekerheid in dezelfde periode dienen gesitueerd te worden en verband houden met elkaar. Voor spoor SP22 is het - op basis van de vorm - uit te sluiten dat het om een paalkuil gaat. Dit spoor is ook minder diep, tot 32 cm. Aangezien er verspreid over het terrein heel wat aanwijzingen voorkomen die te maken hebben met artisanale activiteiten, is het niet onwaarschijnlijk dat ook deze houtskoolrijke sporen in deze sfeer gesitueerd dienen te worden.

In sporen SP21 en SP22 werden drie scherven handgevormd aardewerk teruggevonden die de sporen in de Romeinse periode lijken te dateren. In kuil SP23 werden dan weer vier fragmenten natuursteen gevonden die de mogelijke interpretatie in de artisanale sfeer eventueel kunnen ondersteunen. Het gaat daarbij om drie kleinere fragmenten van ijzerzandsteen en een groot fragment in kalksteen. Waartoe deze juist gediend hebben is niet geheel duidelijk.

EVTE/F/16

Figuur 40: Coupefoto's SP21 en SP23 (ARCHEBO bvba, 2020)

²⁴ Claesen J., 2007 & Tylecote R.F., 1987

4.4 CULTURELE EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE VONDSTEN

Tijdens het onderzoek werden 33 vondstnummers uitgedeeld. Het gaat hierbij voornamelijk om aardewerk. Daarnaast werd bouwkeraamiek (baksteen en dakpannen), natuursteen, metaalslakken en een metalen voorwerpen aangetroffen.

4.4.1 Aardewerk

Het aardewerkonderzoek dient om afzonderlijke sporen te dateren en daaropvolgend de site in zijn geheel te kunnen situeren in de tijd. Bij dit onderzoek wordt bijzonder aandacht besteed aan rand- en bodemfragmenten die kunnen gebruikt worden om een oordeel te vellen over vormtypes. Daarnaast wordt er ook gelet op versieringselementen en gebruikssporen.

Inventaris en bespreking vondsten

Aardewerk vormt de grootste groep binnen het aangetroffen vondstmateriaal, met in totaal 54 scherven. Alle scherven behoren tot een context. Over het algemeen betreft het een zeer gefragmenteerd ensemble. Het schervenmateriaal is in de midden-Romeinse periode te dateren (ca. 2de-3de eeuw n. Chr.). Het gaat daarbij voornamelijk om handgevormde keramiek, zowel reducerend als oxiderend gebakken en al dan niet geglad. Ook komen onder andere fragmenten van *mortaria*, *dolia* en (kruik)amforen voor.

Het materiaal is over het algemeen zeer sterk gefragmenteerd, met slechts af en toe passende scherven. Dit geeft aan dat het meeste materiaal geen primair afval is. Waarschijnlijk zijn de meeste scherven als los slingerende scherven in de sporen terechtgekomen. Vermoedelijk zijn de meeste scherven wel als min of meer contemporain te beschouwen aan de sporen waarin ze aangetroffen werden. Er werden bijvoorbeeld geen residuele of intrusieve scherven aangetroffen binnen de vondstnummers, wat wel aangeeft dat er geen gemengde contexten aanwezig zijn. Er werden voornamelijk wandscherven teruggevonden (N=47), al komen ook in beperkte mate bodems (N=5) voor en werd er één rand en één fragment van een oor gevonden.

Romeins aardewerk	Wand	Rand	Bodem	Oor	Overige	Totaal	%
Handgevormd	33	-	1	-	-	34	63,0%
Geglad	5	-	-	-	-	5	9,2%
Mortaria	2	-	2	-	-	4	7,4%
Dolia	2	1	1	-	-	4	7,4%
Amforen	-	-	-	1	-	1	1,9%
Kruik/kruikamfoor	4	-	1	-	-	5	9,2%
Oranje baksel	1	-	-	-	-	1	1,9%
Totaal	47	1	5	1	0	54	100,0%
%	87,0%	1,9%	9,2%	1,9%	0,0%	100,0%	

Tabel 1: Telling Romeins aardewerk per type aardewerk en per type fragment

Er werden in totaal 39 scherven handgevormd aardewerk teruggevonden, waarvan 5 scherven geglad zijn. Het betreft daarbij voornamelijk wandscherven, maar ook een bodem. Het handgevormd aardewerk is veelal dunwandig, al komt - in mindere mate - ook dikwandig aardewerk voor. Het handgevormd aardewerk is over het algemeen organisch verschaald. Enkele scherven vertonen ook schervengruis of chamotte als magering. Zowel reducerend als oxiderend gebakken handgevormde ceramiek komt voor.

In spoor SP11 werd o.a. een rand en twee fragmenten van *dolia* teruggevonden (V5). De rand betreft een dikke, naar buiten geknikte rand. Ook in spoor SP16 werd een bodemfragment van een *dolium* aangetroffen. Daarnaast werden in SP16 o.a. vier fragmenten van een *mortarium* of wrijfschaal, een tuit van een mogelijke schenkan of steelpan en een bodem van een mogelijke olielamp aangetroffen (V10). Ook werd in dit spoor een fragment van een oor gevonden dat toegeschreven kan worden aan een amfoor (V12). Dit aardewerk is ruim in de Romeinse periode te dateren.

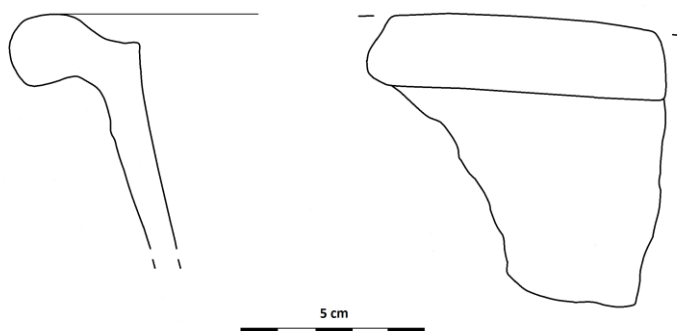

Figuur 41: Dolia uit SP11 (V5) (ARCHEBO bvba, 2020)

Figuur 42: Mortaria uit SP16 (V10) (ARCHEBO bvba, 2020)

V5

Figuur 43: Tekening rand dolium, V5 (ARCHEBO bvba, 2020)

Figuur 44: Tuit van een schenkan of steelpan (R) en bodem van een olielamp(?) (L) (V10) (ARCHEBO bvba, 2020)

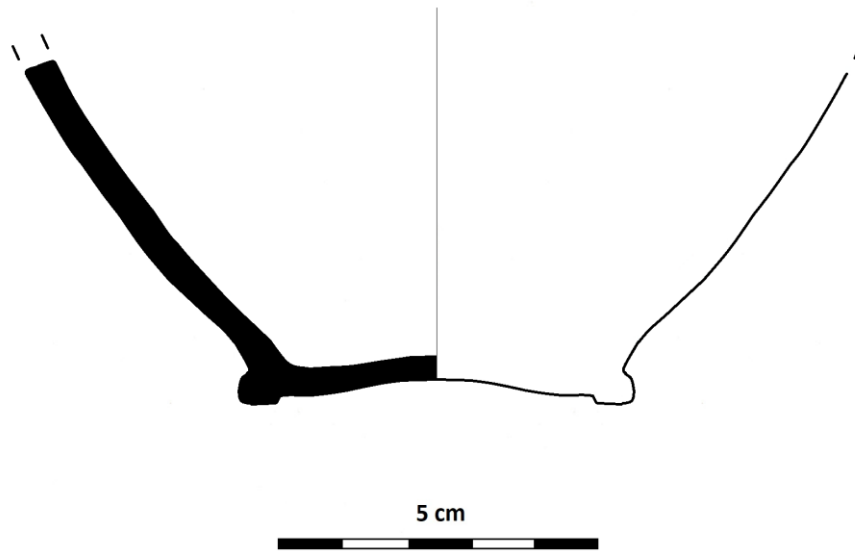

Figuur 45: Oor van een amfoor (V10) (ARCHEBO bvba, 2020)

In paalkuil SP33 (van gebouw H1) werd een bodem en vier wandfragmenten teruggevonden die wellicht toebehoren tot eenzelfde individu (V24). Het betreft witbakkend aardewerk dat met zand verschaald is (mogelijke herkomst Tienen). Het vormtype is een kruikamfoor of kruikje en is te situeren in de 2de/vroeg 3de eeuw n. Chr..

Figuur 46: Kruikamfoor of kruikje in witbakkend aardewerk, V24 (ARCHEBO bvba, 2020)

V24

Figuur 47: Tekeningen kruikamfoor of kruikje in witbakkend aardewerk, V24 (ARCHEBO bvba, 2020)

4.4.2 Metaal

De metaaldetectie leverde slechts één archeologisch waardevol artefact op (MD1). Het betreft een niet nader te determineren munt. Op basis van de ronde vorm kan de munt circa de 18de eeuw gedateerd worden. De munt werd aangetroffen in het colluvium dat werd aangesneden in de oostelijke hoek van het onderzoeksgebied (*cf. supra*). Op basis van deze vondst is aan te nemen dat het colluvium relatief recent is. De metaaldetectie ter hoogte van de sporen, alsook van de storthopen, leverde geen andere artefacten op.

Figuur 48: Munt, MD1 (ARCHEBO bvba, 2020)

4.4.3 Bouwmateriaal

In spoor SP44 werden twee fragmenten van slecht gebakken baksteen teruggevonden (V29 en 31). Daarnaast werden negen fragmenten van Romeinse dakpannen aangetroffen. Het betreft daarbij fragmenten van zgn. *tegulae* (V8, V13, V23 en V26).

Figuur 49: Fragmenten van Romeinse dakpannen, V13 (ARCHEBO bvba, 2020)

4.4.4 Metaalslakken

Er werden tijdens het onderzoek in totaal 19 metaalslakken gevonden. 18 hiervan werden teruggevonden in spoor SP18 (V16-17) en één in SP16 (V14). De metaalslakken zijn het restproduct bij de productie of de winning van ijzer (o.a. vloeislakken). Het bruikbaar gewonnen ijzer werd verder verwerkt/gesmeed en het restproduct werd als afval weggegooid (zgn. smeedslakken).²⁵ Zeker twee hiervan zijn afkomstig van een oven- of smeedwand. Het voorkomen van een dergelijk groot aantal metaalslakken duidt erop dat een deel van de productie en/of verwerking plaatsvond binnen het onderzoeksgebied.

Figuur 50: Metaalslakken uit SP18, V17 (ARCHEBO bvba, 2020)

4.4.5 Natuursteen

In negen sporen werden in totaal 39 fragmenten van natuursteen teruggevonden. Het gaat daarbij om verschillende soorten van natuursteen die niet natuurlijk voorkomen op het terrein, m.n.: ijzerzandsteen, kalksteen, vulkanisch gesteente (tefriet) en metamorfe gesteenten. Het meest voorkomende natuursteen is ijzerzandsteen (N=23). Een aantal van deze fragmenten zijn duidelijk verbrand (V6, 11 en 15). Waarvoor deze natuurstenen gebruikt zijn is niet geheel duidelijk, maar kunnen mogelijk verband houden met artisanale activiteiten. 11 fragmenten van ijzerzandsteen werden teruggevonden in spoor SP16 en zijn mogelijk gebruikt als een soort vloertje.

²⁵ Claesen J., 2007 & Tylecote R.F., 1987

EVTE/F/17

Figuur 51: Ijzerzandsteen uit SP16 (V15) met rechts twee verbrande exemplaren (ARCHEBO bvba, 2020)

Vier fragmenten van natuursteen zijn vervaardigd in zachte kalksteen. Deze werden teruggevonden in sporen SP16 (V15), SP23 (V21) en SP38 (V28). Ook hier is de toepassing of het gebruik van de natuurstenen onduidelijk.

Figuur 52: Kalkstenen uit SP38, V28 (ARCHEBO bvba, 2020)

In spoor SP33 werden twee kleine fragmenten van poreuze vulkanische gesteente (tefriet) gevonden, dat vermoedelijk afkomstig is uit het Duitse Eifelgebied (V25). Ook in spoor SP16 werden vier dergelijk fragment gevonden, waarvan één groter fragment. In dit geval betreft het een stuk dat afkomstig is van een cilindrische of ronde maalsteen dat te dateren is in de Romeinse periode (V15).

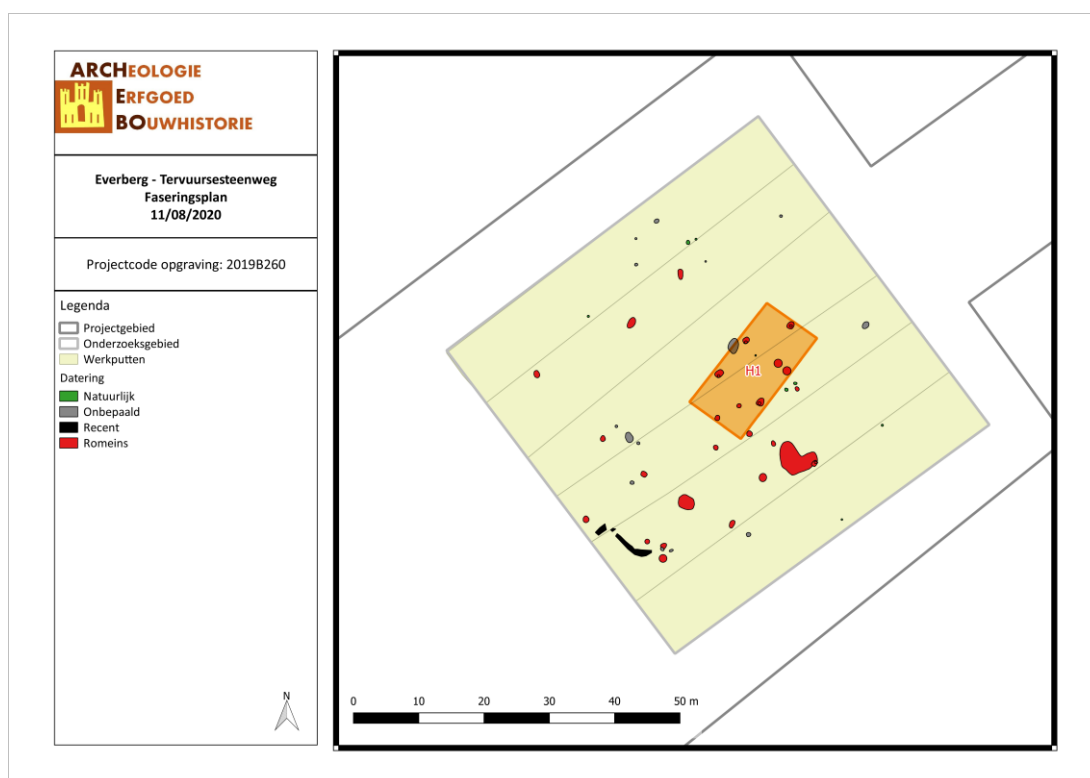

Figuur 53: Fragment van een Romeinse maalsteen vervaardigd in tefriet, V15 (ARCHEBO bvba, 2020)

4.5 DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

4.5.1 Relatieve datering a.d.h.v. sporen en vondsten

Op basis van de aangetroffen vondsten zijn de sporen in de midden-Romeinse periode te dateren (ca. 2de-3de eeuw n. Chr.). Er werd één gebouw (H1) aan het licht gebracht van het kruisvormige type. Dit type is te dateren in de late 1ste en vooral in de 2de eeuw n. Chr..²⁶ In paalkuil SP33 werden fragmenten van een witbakkend kruikamfoor of kruikje teruggevonden. Aan de hand van dit vondstmateriaal lijkt het gebouw zich in de 2de/vroeg 3de eeuw n. Chr. te situeren. Ook de overige vondsten en sporen lijken in deze periode te dateren.

EVTE/20/08/11/10 - Digitale aanmaak

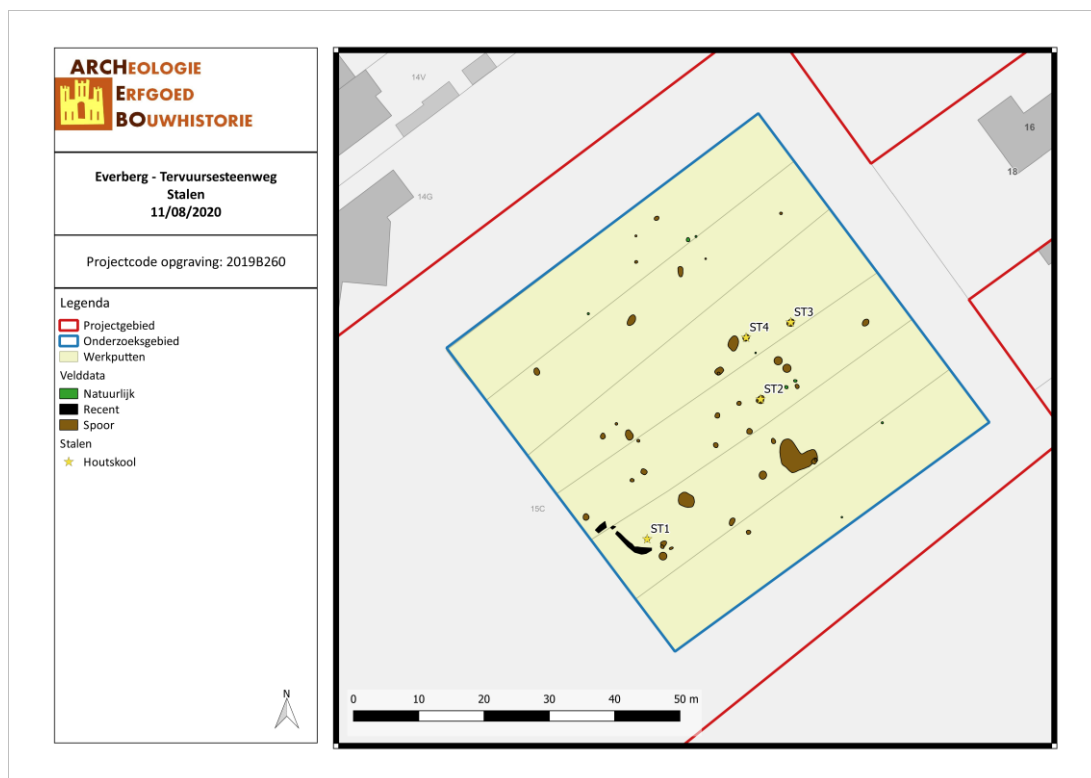
Figuur 54: Faseringsplan (ARCHEBO bvba, 2020).

4.5.2 Absolute datering a.d.h.v. natuurwetenschappelijke dateringstechnieken

Tijdens het archeologisch onderzoek werden 4 houtskoolstalen genomen in functie van een radiokoolstofdatering of ¹⁴C-datering. De stalen werden genomen van paalkuilen die al dan niet tot een structuur behoren. Drie van de monsters werden genomen uit paalkuilen die toebehoren tot gebouwplattegrond H1 (ST2, 3 en 4). Het vierde staal werd genomen uit kuil SP23 (ST1). Deze kuil kan niet met zekerheid toegeschreven worden aan een structuur en is dan ook weinig nuttig om te laten analyseren, aangezien hier geen verdere conclusies aan verbonden kunnen worden.

²⁶ De Clerq W., 2009, pp. 308-321

EVTE/20/08/11/11 - Digitale aanmaak

Figuur 55: Situering staalnames (ARCHEBO bvba, 2020).

De stalen die genomen werden uit paalkuilen die toebehoren aan gebouw H1 werden gewaardeerd en er werden twee stalen voorgelegd aan het labo (ST2 en ST4). De stalen bleken echter van te slechte kwaliteit om een degelijke analyse toe te laten. Een absolute datering is op basis van een ^{14}C -analyse dus niet mogelijk.

Staalnr.	Context	Type	Waardering	Analyse
ST1	Kuil SP23	Houtskool	NEE	NEE
ST2	Paalkuil SP31, gebouw H1	Houtskool	JA	NEE
ST3	Paalkuil SP40, gebouw H1	Houtskool	JA	NEE
ST4	Paalkuil SP42, gebouw H1	Houtskool	JA	NEE

Tabel 2: Lijst van genomen stalen

4.5.3 Absolute datering a.d.h.v. historische bronnen

Niet van toepassing.

4.5.4 Tafonomische opbouw en formatie

Het terrein binnen het onderzoeksgebied is enkel en alleen in gebruik geweest voor bewoning en/of artisanale activiteiten tijdens de midden-Romeinse periode, en meer bepaald in de periode van de late

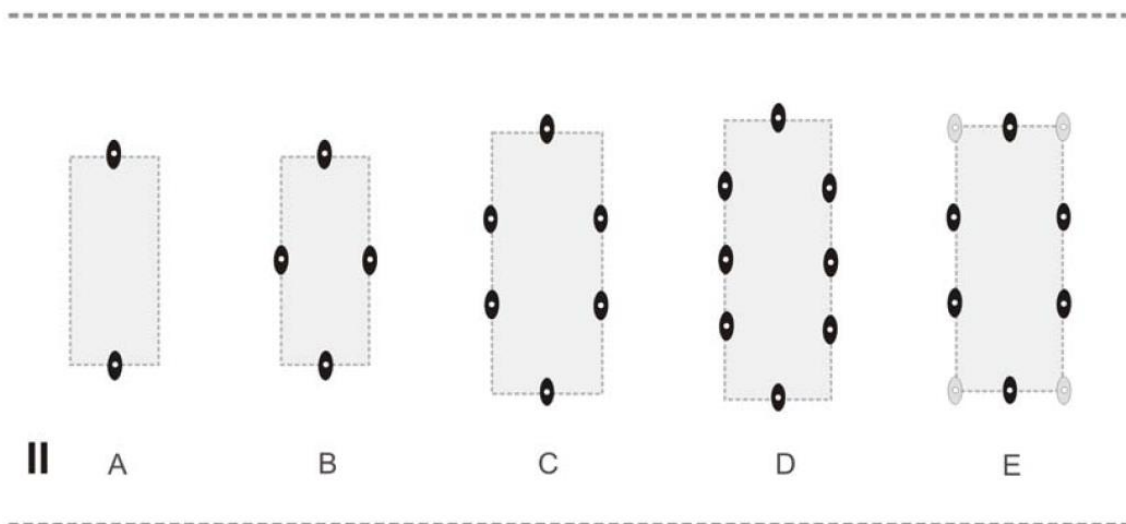
1ste eeuw tot ten laatste de vroege 3de eeuw n. Chr.. De bewoning verdwijnt en het terrein is nadien wellicht in gebruik genomen in functie van landbouw.

4.6 SYNTHESE

4.6.1 Interpretatie van de archeologische site

Er werden in totaal 48 archeologische sporen aangeduid en beschreven. De meeste sporen zijn van antropogene oorsprong. 8 sporen bleken na het couperen ervan van natuurlijke oorsprong. De archeologische sporen zijn te interpreteren als bewonings- of nederzettingssporen en sporen van artisanale activiteiten. De sporen kunnen globaal in volgende categorieën opgedeeld worden, nl.: paalkuilen, haardkuil, houtskoolmeilers (?) en overige kuilen en dateren in de midden-Romeinse periode (ca. 2de-3de eeuw n. Chr.).

De bewonings- of nederzettingssporen betreffen voornamelijk paalkuilen. Zes van deze paalkuilen behoren toe aan een éénbeukig hoofdgebouw met kruisvormige constructie (H1). Op basis van de typologie (volgens De Clerq type IIC²⁷) is het gebouw te dateren in de late 1ste/2de eeuw n. Chr.. Ook aan de hand van het vondstmateriaal uit één van de paalkuilen lijkt het gebouw zich in de 2de/vroege 3de eeuw te situeren. Voor de rest zijn het onzekere paalconfiguraties en kan er niet met zekerheid gezegd worden dat het van gebouwen zijn. Het gebouw was mogelijk bedekt met dakpannen, getuige een aantal teruggevonden dakpanfragmenten. Ook werd er ten zuidoosten van dit gebouw een mogelijke vloer (SP16) aan het licht gebracht. Binnen de gebouwplattegrond komt vermoedelijk een haardkuil voor (SP32).

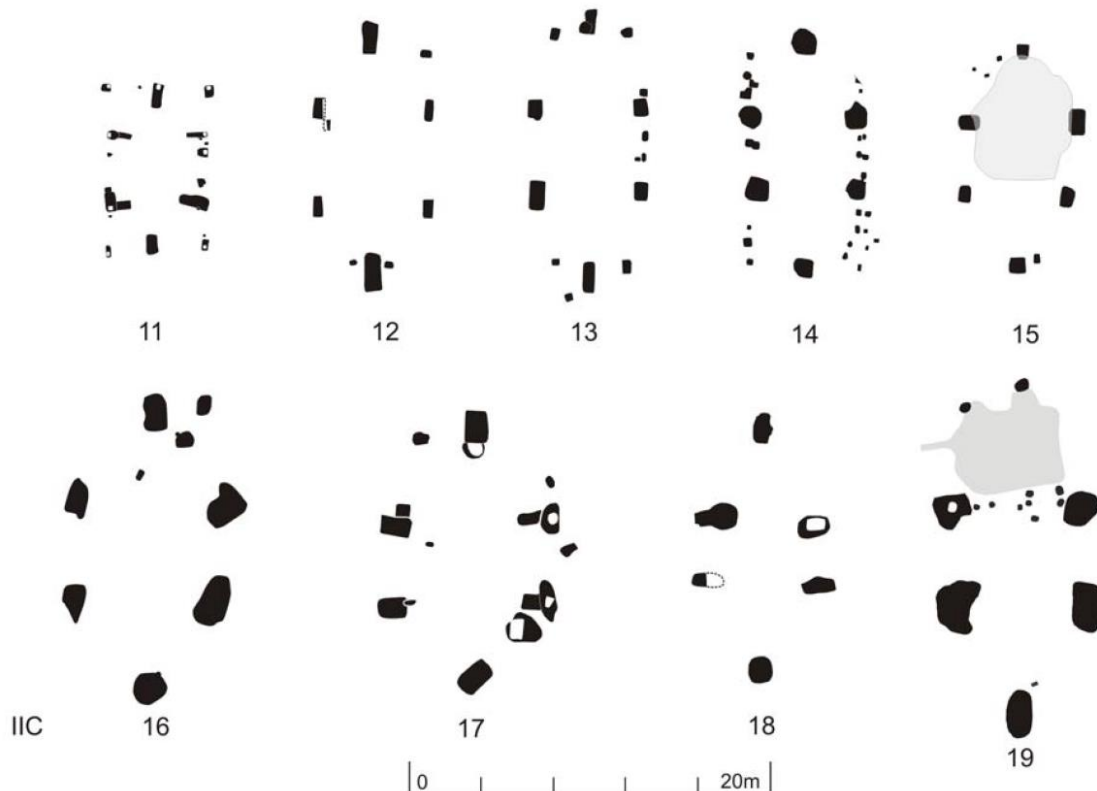

Figuur 56: Typologisch overzicht van de huistypes, naar De Clerq W. (bron: De Clerq W., 2009, pp. 278, Figuur 10.6)

Dergelijke gebouwtypes, namelijk een éénbeukig gebouw met een kruisvormige verspreide krachtenverdeling, worden sporadisch aangetroffen bij archeologische onderzoeken in Vlaanderen. Deze gebouwtypes zijn bijvoorbeeld aangetroffen op een site aan de Tijn-en-Nelestraat te Turnhout waar een

²⁷ De Clerq W., 2009, pp. 278-279

landelijke Romeinse nederzetting werd onderzocht. Hier kan hoofdgebouw 24 als een dergelijk gebouw geïdentificeerd worden. Deze structuur vertoont gelijkenissen met een kruisvormige configuratie met twee paar staanders in de wand en telkens één stander op de kopse zijden.²⁸ Ook met huis VI te Kontich is duidelijk een parallel te trekken.²⁹ Andere voorbeelden zijn te vinden in Vorselaar (huis 1)³⁰ en drie gebouwen van Deurne-Ekselaar³¹. Dergelijke gebouwtypes komen veelvuldiger voor in het zandgebied van Oost- en West-Vlaanderen, zoals te Sint-Denijs-Westrem Vliegveld en The Loop³², Brugge-Refuge, Merelbeke-Axxes³³, Sint-Martens-Latem-Bunderweg³⁴, Evergem-Kluizendok³⁵ en Melsele-Biestraat³⁶. Hier zijn verschillende voorbeelden bekend van gebouwen met twee ontubbelde middenstaanders.³⁷

Figuur 57: Plattegronden van gebouwen met kruisvormige palenconfiguratie Type IIC te Sint-Denijs-Westrem-Vliegveld (11), Brugge-Refuge (12-15, 18), Sint-Denijs-Westrem-The Loop (16), Erembodegem-Industrie (17) en Merelbeke-Axxes (19). (bron: De Clerq W., 2009, pp. 289, Figuur 10.14)

²⁸ De Smaele B., 2012, pp. 66-68

²⁹ De Boe G., 1988

³⁰ Hazen P.L.M., 2016

³¹ Jennes N. *et al*, 2017

³² Hoorne J., 2011 & Hoorne J., 2012

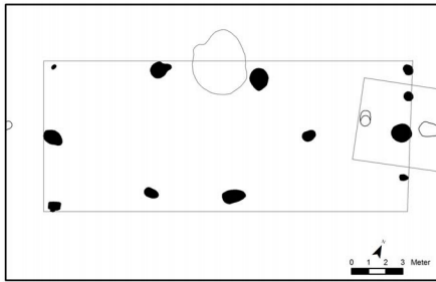
³³ De Clerq W. *et al*, 2001/2002

³⁴ Derieuw M. *et al*, 2013

³⁵ Laloo P. *et al*, 2009

³⁶ Alma X.J.F. & van der Velde H.M. (red.) 2013 & Lauwers B. & De Clerq W., 2018, pp. 143

³⁷ De Clerq W., 2009, pp. 288-289

Figuur 58: Grondplan van structuur 24 te Turnhout-Tijl-en-Nelestraat
(bron: De Smaele B. et al., 2012)

Recent onderzoek door BAAC Vlaanderen te Zingem-Driesstraat bracht eveneens een éénbeukig hoofdgebouw (structuur 1) met kruisvormig verspreide krachtenverdeling en drie traveeën aan het licht. In dit geval wijst het aardewerk uit de paalkuilen eerder op een datering in de tweede helft van de 1ste eeuw n. Chr.. Ook een ¹⁴C-datering wijst in die richting. Het lijkt erop dat het gebouw te Zingem vroeger te dateren is dan de periode die wordt voorop gesteld voor dit type.³⁸

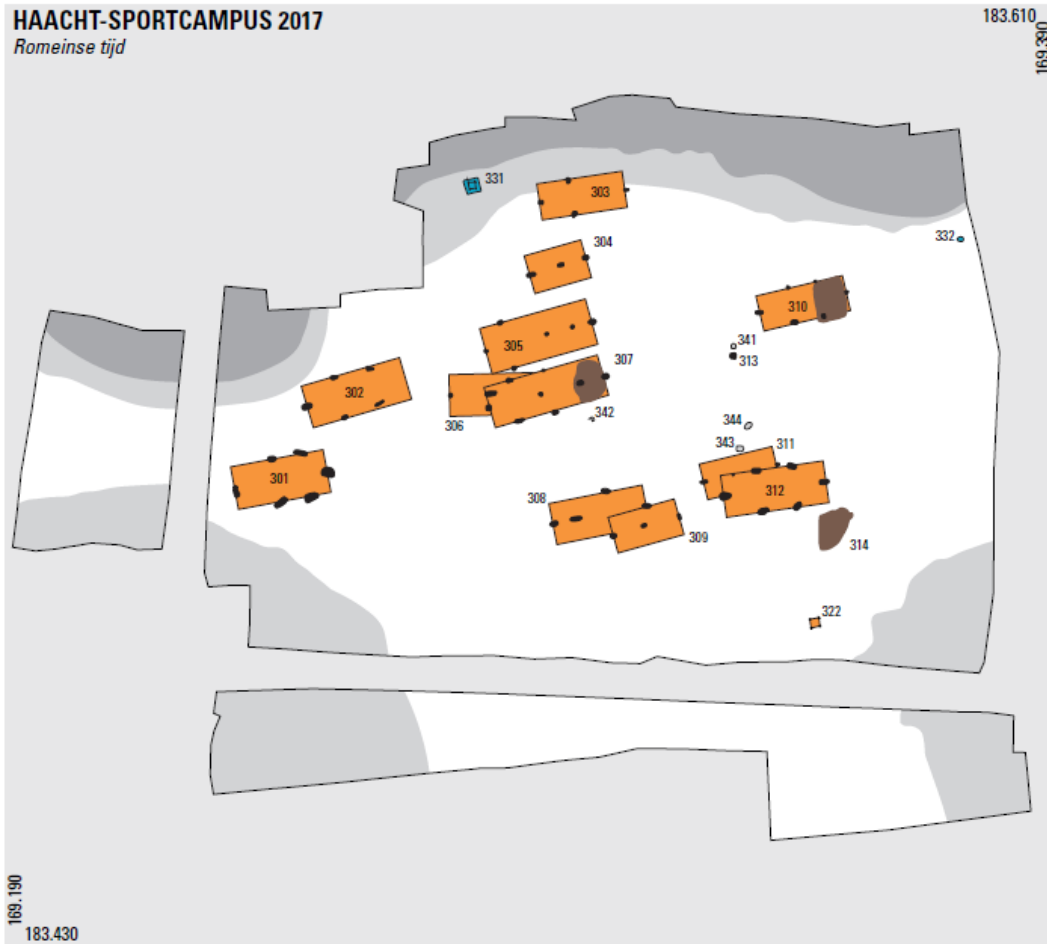

Figuur 59: Grondplan en coupetekeningen van structuur 1 te Zingem-Driesstraat
(bron: Overmeire J. & Janssens N., 2020, pp. 34, Figuur 14)

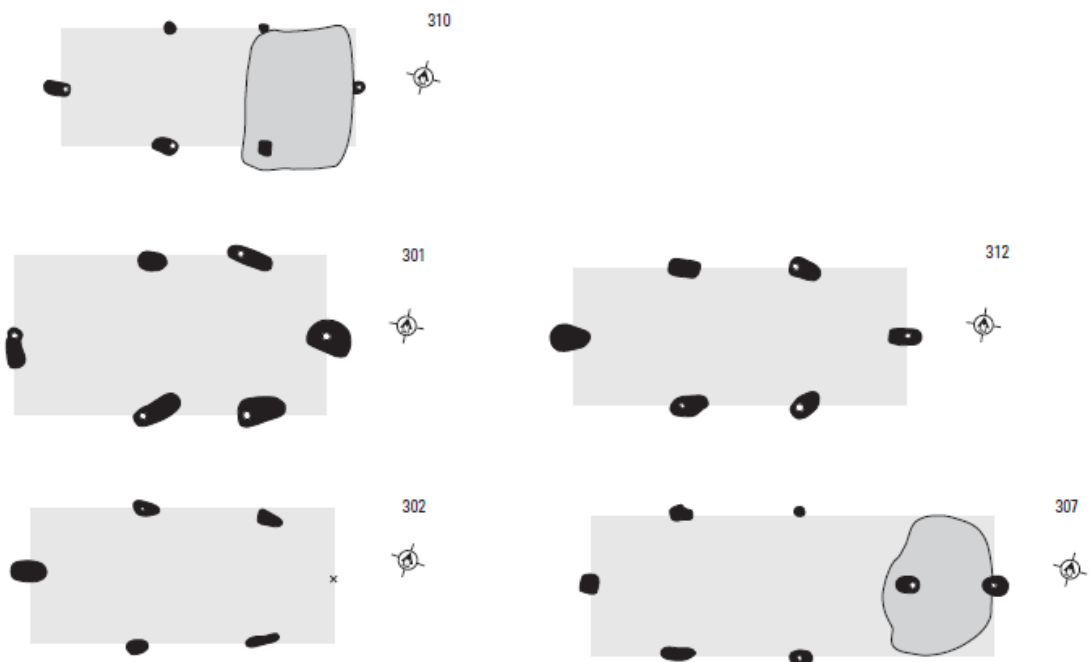
Ook in Vlaams-Brabant werden bij een recenter onderzoek uit 2018 te Haacht-Sportcampus gelijkaardige bouwtypes aan het licht gebracht. Hier werd onder andere een Romeinse houtbouwnederzetting ontdekt met twaalf huisplattegronden die in drie typen kunnen worden onderverdeeld, waaronder vergelijkbare types met gebouw H1 bij onderhavig onderzoek. Twee huizen (307 en 310) vertonen een verdiepte stal, mogelijk samenhangend met een strategie om de mest efficiënter te verzamelen.³⁹

³⁸ Overmeire J. & Janssens N., 2020, pp. 32-34

³⁹ Hidding H., 2018

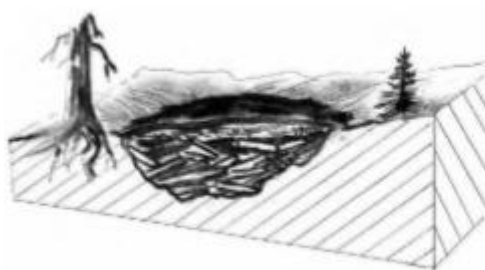

Figuur 60: Haacht-Sportcampus. Sporen en structuren uit de Romeinse tijd
(bron: Hidding H., 2018, pp. 26, Fig. 5.1)

Figuur 61: Romeinse huizen te Haacht-Sportcampus
(bron: Hidding H., 2018, pp. 27, Fig. 5.2)

Naast de nederzettingssporen komen er binnen de grenzen van het onderzoeksgebied ook sporen voor die te maken kunnen hebben met artisanale/ambachtelijke activiteiten. Zo zijn er o.a. drie sporen die heel wat houtskool en verbrande leem vertonen en dus verband houden met verbranding. De sporen zijn vermoedelijk het resultaat van artisanale activiteiten waarbij langdurige verbranding en een relatief hoge temperatuur voor nodig was. Mogelijk betreft het de onderkanten van houtskoolmeilers (?). Een meiler is een tijdelijke constructie om houtskool te bereiden door pyrolyse, de droge destructieve destillatie van hout.⁴⁰ Onderzoek heeft aangetoond dat er verschillende manieren bestonden om houtskool te maken.⁴¹ Ten eerste was er de *Platzmeiler*, waarbij ofwel langs de bovenkant ofwel onderaan de meiler brand wordt gezet. De tweede optie was een *Grubenmeiler*, hierbij wordt een gat in de grond gegraven dat onderaan gevuld wordt met hout en vervolgens afgedekt met aarde. Tenslotte was er de *Longmeiler*, een rechthoekige, zeer grote meiler, opgebouwd tussen twee staketsels. Vermoedelijk gaat het in dit geval om (de onderkanten van) een *Grubenmeiler*. Dit wordt beschouwd als het oudere type van meiler in de Duitse literatuur.⁴²

Figuur 62: Voorstelling Grubenmeiler (Bron: Boeren I. et al, 2009, pp. 11)

Dat er artisanale activiteiten werden uitgevoerd op de site tijdens de Romeinse periode bewijzen niet enkel de aangetroffen sporen, maar ook de vondsten. Zo werden er heel wat metaalslakken aangetroffen en dan voornamelijk in spoor SP18. De metaalslakken zijn het restproduct bij de productie of de winning van ijzer (zgn. productieslakken). Het bruikbaar gewonnen ijzer werd verder verwerkt/gesmeed en het restproduct werd als afval weggegooid (zgn. smeedslakken).⁴³ In dit geval gaat het om zgn. productieslakken. Dit type slak ontstaat wanneer ijzererts samen met houtskool bij relatief geringe temperaturen in een oven worden verhit. Hierbij wordt een deel van het ijzererts in metallisch ijzer omgezet. Dit ijzer wordt niet vloeibaar, maar vormt een conglomeraat van kleine ijzerhuidjes onder in de oven, de zogenaamde wolf. De rest van het erts reageert met brandstofas en ovenwand, wordt vloeibaar en vloeit, afhankelijk van het oventype, of in een kuil onder de ovenschacht of door een kleine opening in de schacht in een ondiepe kuil naast de oven. Er zijn twee types van productieslakken, m.n. tapslakken en ovenslakken.⁴⁴ Zeker twee van de aangetroffen slakken zijn afkomstig van een oven- of smeedwand (ovenslak). Het voorkomen van een dergelijk groot aantal metaalslakken duidt erop dat een deel van de productie en/of verwerking plaatsvond binnen het onderzoeksgebied. Ook werden er een aantal natuurstenen teruggevonden, waarvan minstens één fragment in tefriet toe te schrijven is aan een cilindrische of ronde maalsteen (i.f.v. graanverwerking). Een aantal ijzerzandstenen zijn duidelijk verbrand. Dit kan mogelijk ook verwijzen naar het gebruik ervan bij of voor artisanale activiteiten.

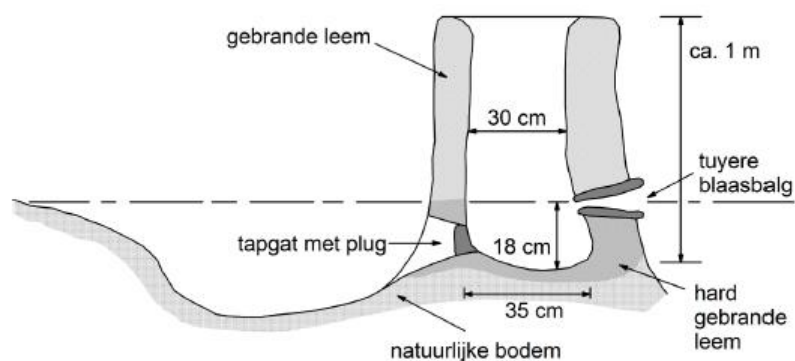
⁴⁰ Meiler, op: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Meiler>

⁴¹ Boeren I., Adriaensens S., De Keersmaeker L, Tys D., Vandekerkhove K., 2009, pp. 11

⁴² Boeren I., Adriaensens S., De Keersmaeker L, Tys D., Vandekerkhove K., 2009, pp. 11

⁴³ Claesen J., 2007 & Tylecote R.F., 1987

⁴⁴ van Kampen J. (ed.), 2020, pp. 45-48 & van Mousch R.G., 2020, pp. 109-116

Figuur 63: Standaardafbeelding van een tapoven (aangepast overgenomen uit Tylecote 1987, p. 170 fig. 5.15)

Algemeen kan er gesteld worden dat er binnen het onderzoeksgebied een gebouw aanwezig was tijdens de midden/late 2de n. Chr.. Dit houten gebouw -wellicht met stenen dak (getuige de teruggevonden fragmenten van dakpannen)- kan mogelijk dienst gedaan hebben als woonhuis of als werkplaats/locatie waar artisanale activiteit plaatsvond gedurende de gebruiksfase van het gebouw. In de onmiddellijke en ruime omgeving zijn er aanwijzingen dat er in dezelfde periode stenen Gallo-Romeinse villacomplexen voorkwamen (CAI locaties 1734 en 1740, zie 4.6.2 *Belang en betekenis van de archeologische site*). Vermoedelijk hoorde dit gebouw toe aan één van dergelijke domeinen en vonden de (brandgevaarlijke) artisanale activiteiten op deze locatie plaats.

4.6.2 Belang en betekenis van de archeologische site

Everberg wordt voor de eerste maal vermeld in een oorkonde uit 1112 als 'Eversberg'. De kerk van Everberg zou teruggaan tot de 8ste eeuw. Het zou gaan om de moederparochie voor deze streek, waar andere parochies uit gesticht werden. Op basis van onderhavig onderzoek blijkt dat er binnen de contouren van het onderzoeksgebied ook reeds occupatie was tijdens de (midden-)Romeinse periode. In de onmiddellijke omgeving (in een straal van 1 km) vermeld de CAI enkel locaties vanaf de middeleeuwen tot de Nieuwste Tijd. Het gaat daarbij o.a. om een 18de-eeuwse molen (CAI-locatie 3905), een kerk uit de volle middeleeuwen (CAI-locatie 3813), een hoeve uit de volle middeleeuwen (CAI-locatie 10198), een 19de-eeuwse kuil met wallenstructuur (CAI-locatie 1734), een motte uit de volle middeleeuwen (CAI-locatie 3814), een 17de-eeuwse hoeve (CAI-locatie 10197) en een laatmiddeleeuwse waterburcht (CAI-locatie 3833). In de onmiddellijke omgeving werden voorsnog geen sporen uit de Romeinse periode teruggevonden.

Als we in de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied kijken, wordt er wel melding gemaakt van meerdere Romeinse aanwezigheid. Zo wordt op CAI-locatie 1739 (op ca. 3,4 km ten noordwesten van onderhavig onderzoeksgebied) melding gemaakt van een Romeinse villa. Het gaat daarbij om een noordoost-zuidwest georiënteerd gebouw, een porticus villa met uitspringende hoekvertrekken met opengewerkte galerij. Het erf werd begrensd door twee evenwijdige, niet gelijktijdige grachten. De villa zou dateren uit de midden-Romeinse tijd. Ook werd er langs de voorzijde van de villa een 2 tot 3 m brede verharde weg aangetroffen. Ongeveer 5 m ten zuiden van de weg werd een tweede parallel verlopend pad, verhard met puinmateriaal aangesneden. Naast dit pad werd een ronde zandstenen waterput met een diameter van ca. 1,5 m gevonden. De waterput is opgebouwd uit voorgekapte zandsteen blokken die zonder bindmiddel werden opgestapeld. De vierkanten, houten substructie bestond uit zware eiken balken. Ook werden er een aantal Romeinse munten gevonden.

Op de CAI-locatie 1740 (op ca. 3,8 km ten noorden van onderhavig onderzoeksgebied) werd reeds in de 19de eeuw aardwerkfragmenten en *tegulae* teruggevonden. Op deze locatie bevond zich in de midden Romeinse tijd eveneens een villa. Ceramiek zoals: *terra sigillata*, ruwwandig en handgevormd aardewerk werd aangetroffen, alsook een fragment van een bronzen beeldje (been), een gesp, fibula en munten. Van de villa werden dakpan- en mortelfragmenten gevonden. Ook werd de fundering van een kelder in regelmatig gekapte steen, met vloer in roze mortel aangetroffen.⁴⁵

Verder werden op verschillende locaties in Everberg (en Kortenberg) vondsten gedaan van Romeins bouw materiaal, aardewerk en metaalvondsten. Op ca. 1,7 km ten oosten van het plangebied wordt op basis van luchtfotografie mogelijk een Romeinse secundaire weg (CAI-locatie 2123) aangegeven in de CAI.

Figuur 64: Romeinse CAI-locaties t.o.v. het onderzoeksgebied (ARCHEBO bvba, 2020).

Bovenstaande CAI-locaties duiden op een menselijke aanwezigheid en occupatie tijdens de (midden/laat) Romeinse periode. Het onderzoek aan de Tervuursesteenweg heeft aangetoond dat ook op deze locatie - en in dezelfde periode, m.n. midden-Romeinse periode - eveneens activiteiten plaatsvonden. Het vermoeden is dat het in dit geval eerder om een werkplaats of locatie gaat waar naast (en in) een gebouw artisanale activiteiten plaatsvonden (zoals bv. een smidse gezien de grote hoeveelheid metaalslakken). Het is daarbij mogelijk dat deze locatie te koppelen is aan een (tot nog toe onbekend) midden-Romeins villacomplex waarvoor de producten die op deze plaats verwerkt of vervaardigd werden, bestemd waren. Het onderzoek levert hierdoor een belangrijke bijdrage in de kennis over de Romeinse aanwezigheid in de onmiddellijke en ruimere omgeving, alsook voor het verspreidingsgebied van het kruisvormige bouwtype dat werd aangetroffen tijdens dit onderzoek.

⁴⁵ Verbeeck M., 1987

4.7 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN EN -DOELEN

Hieronder worden de vooropgestelde onderzoeksvragen beantwoord:

- *Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?*
Er werden in totaal 48 archeologische sporen aangeduid en beschreven. De meeste sporen zijn van antropogene oorsprong. 8 sporen bleken na het couperen ervan van natuurlijke oorsprong. De archeologische sporen zijn te interpreteren als bewonings- of nederzettingssporen en sporen van artisanale activiteiten. De sporen kunnen globaal in volgende categorieën opgedeeld worden, nl.: paalkuilen, haardkuil, houtskoolmeilers (?) en overige kuilen en dateren in de midden-Romeinse periode (ca. 2de-3de eeuw n. Chr.). Tijdens het onderzoek werden 33 vondstnummers uitgedeeld. Het gaat hierbij voornamelijk om aardewerk. Daarnaast werd bouwkeramiek (baksteen en dakpannen), natuursteen, metaalslakken en een metalen voorwerpen aangetroffen. Het schervenmateriaal is in de midden-Romeinse periode te dateren (ca. 2de-3de eeuw n. Chr.). Het gaat daarbij voornamelijk om handgevormde ceramiek, zowel reducerend als oxiderend gebakken en al dan niet geglad. Ook komen onder andere fragmenten van *mortaria*, *dolia* en (kruik)amforen voor. De conservatie van de aangetroffen archeologische resten is relatief goed te noemen.
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
De bewonings- of nederzettingssporen betreffen voornamelijk paalkuilen (19 sporen). Zes van deze paalkuilen behoren toe aan een éénbeukig hoofdgebouw met kruisvormige constructie (H1). Op basis van de typologie (volgens De Clerq type IIC⁴⁶) is het gebouw wellicht in de late 1ste/2de eeuw n. Chr. te situeren. Ook aan de hand van het vondstmateriaal uit één van de paalkuilen lijkt het gebouw in de 2de/vroeg 3de eeuw te dateren. Naast de zes paalkuilen die met zekerheid tot gebouwplattegrond H1 gerekend kunnen worden, werden nog eens zes zware en diep ingegraven paalkuilen teruggevonden. Deze kunnen evenwel niet toegeschreven worden aan een gebouw. Ook werd er ten zuidoosten van dit gebouw een mogelijke vloer (SP16) aan het licht gebracht.
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
Op basis van de aangetroffen vondsten zijn de sporen in de midden-Romeinse periode te dateren (ca. 2de-3de eeuw n. Chr.). Er werd één gebouw (H1) aan het licht gebracht van het kruisvormige type. Dit type van gebouw is te dateren in de late 1ste en vooral in de 2de eeuw n. Chr.. In paalkuil SP33 werden fragmenten van een witbakkend kruikamfoor of kruikje teruggevonden. Aan de hand van dit vondstmateriaal lijkt het gebouw zich in de 2de/vroeg 3de eeuw n. Chr. te situeren. Ook de overige vondsten lijken in deze periode te dateren.
- *Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?*
De archeologische sporen zijn te interpreteren als bewonings- of nederzettingssporen en sporen van artisanale activiteiten. Er werd met zekerheid één gebouwplattegrond aangetroffen (H1). Een aantal sporen wijzen op artisanale activiteiten, m.n. mogelijke houtskoolmeilers. Ook vondsten wijzen in die richting, zoals metaalslakken, verbrande natuurstenen en fragmenten van maalstenen. Het vermoeden is dat het in dit geval eerder om een werkplaats of locatie gaat waar naast (en in) een gebouw artisanale activiteiten plaatsvonden (zoals bv. een smidse gezien de grote hoeveelheid metaalslakken). Het is daarbij mogelijk dat deze locatie te koppelen is aan een (tot nog toe onbekend) midden-Romeins villacomplex waarvoor de producten die op deze plaats

---

⁴⁶ De Clerq W., 2009, pp. 278-279

verwerkt of vervaardigd werden, bestemd waren. In de ruimere omgeving zijn er reeds gekende Romeinse villacomplexen die in dezelfde periode gesitueerd kunnen worden, nl. de midden-Romeinse periode.

- *Zijn de aangetroffen sporen afkomstig van bewoning?*

Zes van de paalkuilen behoren toe aan een éénbeukig hoofdgebouw met kruisvormige constructie (H1). Op basis van de typologie (volgens De Clerq type IIC⁴⁷) is het gebouw wellicht in de late 1ste/2de eeuw n. Chr. te situeren. Ook aan de hand van het vondstmateriaal uit één van de paalkuilen lijkt het gebouw in de 2de/vroeg 3de eeuw te dateren. Voor de rest zijn het onzekere paalconfiguraties en kan er niet met zekerheid gezegd worden dat het van gebouwen zijn. Het gebouw was mogelijk bedekt met dakpannen, getuige een aantal teruggevonden dakpanfragmenten.

- *Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de ontwikkeling van Everberg?*

Het onderzoek heeft aangetoond dat er binnen de contouren van het onderzoeksgebied reeds occupatie was tijdens de (midden-)Romeinse periode. Everberg wordt voor de eerste maal vermeld in een oorkonde uit 1112 als 'Eversberg'. De kerk van Everberg zou teruggaan tot de 8ste eeuw. De vondsten die werden gedaan tijdens dit onderzoek zijn ouder te dateren en duiden dus op vroegere occupatie binnen de gemeente Everberg.

---

⁴⁷ De Clerq W., 2009, pp. 278-279

4.8 SAMENVATTING VOOR EEN GESPECIALISEERD PUBLIEK

Tijdens de vlakdekkende opgraving werden in totaal 48 archeologische sporen aangeduid en beschreven. De archeologische sporen zijn te interpreteren als bewonings- of nederzettingssporen en sporen van artisanale activiteiten. De sporen kunnen globaal in volgende categorieën opgedeeld worden, nl.: paalkuilen, haardkuil, houtskoolmeilers (?) en overige kuilen. Er werd met zekerheid één gebouwplattegrond aangetroffen (H1) dat in de late 1ste/2de eeuw n. Chr. te situeren is. Een aantal sporen wijzen op artisanale activiteiten, m.n. mogelijke houtskoolmeilers. Ook vondsten wijzen in die richting, zoals metaalslakken, verbrande natuurstenen en fragmenten van maalstenen. Het vermoeden is dat het in dit geval om een werkplaats of locatie gaat waar naast (en in) een gebouw artisanale activiteiten plaatsvonden (zoals bv. een smidse gezien de grote hoeveelheid metaalslakken). Het is daarbij mogelijk dat deze locatie te koppelen is aan een (tot nog toe onbekend) midden-Romeins villacomplex waarvoor de producten die op deze plaats verwerkt of vervaardigd werden, bestemd waren. In de ruimere omgeving zijn er reeds gekende Romeinse villacomplexen die in dezelfde periode gesitueerd kunnen worden, nl. de midden-Romeinse periode.

Binnen het aangetroffen vondstmateriaal gaat het voornamelijk om aardewerk. Daarnaast werd bouwkeramiek (baksteen en dakpannen), natuursteen, metaalslakken en een metalen voorwerpen aangetroffen. Het schervenmateriaal is in de midden-Romeinse periode te dateren (ca. 2de-3de eeuw n. Chr.). Het gaat daarbij voornamelijk om handgevormde ceramiek, zowel reducerend als oxiderend gebakken en al dan niet geglad. Ook komen onder andere fragmenten van *mortaria*, *dolia* en (kruik)amforen voor.

4.9 SAMENVATTING VOOR EEN NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK

Tijdens de vlakdekkende opgraving werden in totaal 48 archeologische sporen aangeduid en beschreven. De archeologische sporen zijn te interpreteren als bewonings- of nederzettingssporen en sporen van artisanale activiteiten. Er werd met zekerheid één gebouwplattegrond aangetroffen (H1) dat in de late 1ste/2de eeuw n. Chr. te situeren is. Een aantal sporen wijzen op artisanale activiteiten, m.n. mogelijke houtskoolmeilers. Ook vondsten wijzen in die richting, zoals metaalslakken, verbrande natuurstenen en fragmenten van maalstenen.

Binnen het aangetroffen vondstmateriaal gaat het voornamelijk om aardewerk. Daarnaast werd bouwkeramiek (baksteen en dakpannen), natuursteen, metaalslakken en een metalen voorwerpen aangetroffen. Het schervenmateriaal is in de midden-Romeinse periode te dateren (ca. 2de-3de eeuw n. Chr.).

4.10 BIBLIOGRAFIE

Publicaties:

Alma X.J.F. & van der Velde H.M. (red.), 2013: *Gevangen in het zand: nederzettingssporen uit de Bronstijd tot en met de Nieuwe Tijd. Een archeologische opgraving te Beveren - Melsele*, VEC-Rapport 4, Leuven

Beke F., Hazen P., Teetaert D. & Ryckebusch L., 2014: Gallo-Romeinse bewoning te Poperinge, Sappenleen (Gem. Poperinge, W-VI), *Signa 3*, Brussel, pp. 11-16

Boeren I., Adriaensens S., De Keersmaeker L, Tys D., Vandekerkhove K., 2009: *Een archeologische evaluatie en waardering van houtskoolmeilers in het Zoerselbos (Zoersel, provincie Antwerpen)*, Antwerpen

Bruggeman J. & Reyens N., 2015: Gallo-Romeinse houtskoolproductie en metaalbewerking op de site Oostakker, Muizelstraat (Gent, prov. Oost-Vlaanderen, België), *Signa 4*, Brussel, pp. 15-20

Claesen J. 2007: *Sporen van ijzermetallurgie in centraal en noordelijk Hageland*, onuitgegeven licentiaatsthesis, KULeuven

Claesen J., Van Genechten B., Audenaert E., Bouckaert K., Keersmaekers E. & Doucet A., 2018a: *Archeologienota Everberg - Tervuursesteenweg, Archebo-Rapport 2018B22*, Kortenaeken

Claesen J., Van Genechten B., Audenaert E., Bouckaert K., Keersmaekers E. & Doucet A., 2018b: *Programma van Maatregelen Everberg - Tervuursesteenweg, Archebo-Rapport 2018B22*, Kortenaeken

Claesen J., Van Genechten B., Audenaert E., Bouckaert K. & Doucet A., 2019a: *Nota Everberg - Tervuursesteenweg, Archebo-Rapport 2018B22*, Kortenaeken

Claesen J., Van Genechten B., Audenaert E., Bouckaert K. & Doucet A., 2019a: *Programma van Maatregelen Everberg - Tervuursesteenweg, Archebo-Rapport 2018B22*, Kortenaeken

Cuyt G., 1991: Een inheemse nederzetting uit de vroege-Romeinse tijd te Wijnegem, *Archeologie in Vlaanderen I*, Zellik, pp. 85-106

De Boe G., 1988: De inheems-Romeinse houtbouw in de Antwerpse Kempen, In: Brenders F. & Cuyt G. (red.): *Van Beschaving tot Opgraving, 25 Jaar archeologische onderzoek rond Antwerpen door de Antwerpse Vereniging voor Romeinse Archeologie*, Brussel, pp. 47-62

De Clerq W., Bastiaens J., Deforce K., Desender K., Eryvynck A., Gelorini V., Haneca K., Langohr R. & Van Peteghem A., 2001/2002: Waarderend en preventief archeologisch onderzoek op de Axxes-locatie te Merelbeke: een grafheuvel uit de Bronstijd en een nederzetting uit de Romeinse periode, *Archeologie in Vlaanderen 8*, Brussel, pp. 123-164

De Clerq W., 2009: *Lokale gemeenschappen in het Imperium Romanu. Transformaties in rurale bewoningsstructuur en materiële cultuur in de landschappen van het noordelijke deel van de civitas Menapiorum. (Provincie Gallia-Belgica, ca. 100 v. Chr. – 400 n. Chr.)*, Proefschrift voorgedragen tot het behalen van de graad van Doctor in de Archeologie, Gent

De Grootte K., 2014: *Resten van Romeinse vakwerkbouw aan de Edingsesteenweg te Kester (Gooik, prov. Vlaams-Brabant)*. Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed 09, Brussel

- De Groote K., De Clerq W., De Winter N., Moens J. & Wesemael E., 2015: Resten van Romeinse bewoning aangetroffen tijdens twee vondstmeldingen aan de Edingssteenweg te Kester (Gooik, prov. Vlaams-Brabant), *Signa 4*, Brussel, pp. 81-97
- De Smaele B., Delaruelle S., Thijs C., Hertoghs S., Verdegem S., Scheltjens S. & Van Doninck J., 2012: *Opgraving van een landelijke Romeinse nederzetting aan de Tijn en Nelestraat in Turnhout*, ADAK Rapport 24, Turnhout
- Derieuw M., Bruggeman J., Reyns N. & De Clerq W., 2013: Gallo-Romeinse bewonings- en begravingssporen in Sint-Martens-Latem-Bunderweg (O.Vl.), *Signa 2*, Brussel, pp. 56-62
- Habermehl D., 2011: Exploring villa development in the northern provinces of the Roman Empire, In: Derks T. & Roymans N. (eds.): *Villa Landscapes in the Roman North*. Amsterdam Archaeological Studies 17, Amsterdam
- Haneca K., Eryvynck A. & Van Strydonck M., 2019: ¹⁴C: dateren met radiokoolstof. Handleiding agentschap Onroerend Erfgoed nr. 21, Brussel
- Hazen P.L.M., 2016: Romeinse bewoning te Vorselaar, *Signa 5*, Brussel, pp. 73-76
- Hidding H., 2018: *Een archeologische opgraving te Haacht-Sportcampus (Vlaams-Brabant). Sporen uit de Late IJzertijd en Middeleeuwen, een houtbouwnederzetting uit de Romeinse tijd*, Zuidnederlandse Archeologische Rapporten 74, Amsterdam
- Hoorne J., 2011: Sint-Denijs-Westrem - Flanders Expo zone 5 / ECPD. Rapportage archeologische opgraving 07/03 – 04/05/2011, GATE Rapport 28, Bredon
- Hoorne J., 2012: Gallo-Romeinse nederzetting op *The Loop*: erven uit de 1ste tot 3de eeuw n.Chr. (Sint-Denijs-Westrem, Oost-Vlaanderen), *Signa 1*, Brussel, pp. 49-56
- In 't Ven I., Wouters W., Debruyne T., Van Bellingen S. & Cooremans B., 2005: Een Gallo-Romeinse rurale nederzetting aan het Houtenveld in Houtem (Vilvoorde-Steenokkerzeel, prov. Vlaams-Brabant), In: In 't Ven & De Clerq W. (eds.): *Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998*, Archeologie in Vlaanderen, monografie 5, Brussel, pp. 259-269
- Janssens N. & Gierts I., 2015: Romeinse bewoning te Lokeren Hoedlaar, *Signa 4*, Brussel, pp. 177-180
- Jennes N., Hazen P.L.M. & Alma X., 2017: Een Romeinse nederzetting te Deurne-Eksterlaar: voorlopige onderzoeksresultaten, *Signa 6*, Brussel, pp. 63-68
- Laloo P., De Clerq W., Perdaen Y. & Crombé P. (red.), 2009 : *Kluizendokproject. Basisrapportage van het preventief archeologisch onderzoek op de wijk Zandeken (Kluizen, gem. Evergem, prov. Oost-Vlaanderen). December 2005 – december 2009*, UGent Archeologische Rapporten 20, Gent
- Lauwers B. & De Clerq W., 2018: Gallo-Romeinse hoofdgebouwen in het Waasland: een overzicht, *Signa 7*, Brussel, pp. 137-154
- Niemeijer R.A.J., 2004: *Het Romeinse aardewerk uit Bodegraven locatie Oud Bodegraafseweg/Overtocht*, Auxiliaria 2, Nijmegen
- Overmeire J. & Janssens N., 2020: *Eindverslag Opgraving Zingem, Driesstraat*, BAAC Vlaanderen Rapport Nr. 1553, Bassevelde

Scheltjens S., Bervoets G. & Delaruelle S., 2012b: *Bewoning uit de ijzertijd en de Romeinse periode aan de Oostmalseweg in Beerse*, ADAK Rapport 46, Turnhout

Tylecote R.F., 1987: *The early history of metallurgy in Europe*, Londen

van Kampen J. (ed.), 2020: *IJzerproductie langs de Tempelbeek in Linden, gemeente Lubbeek. Een opgraving*, Zuidnederlandse Archeologische Notities, Amsterdam

van Mousch R.G., 2020: *Volmideleeuwse hutkommen op een afgebrand erf. Een archeologische opgraving op het Mevrouwkensveld te Bierbeek*, BAAC-rapport A-18.0027, 's Hertogenbosch

Van Kerkhoven I., Van den Notelaer D. & Belis B., 2018: Een Romeinse nederzetting met sporen van metaalbewerking te Puurs, *Signa 7*, Brussel, pp. 209-214

Vanhoutte S. & De Clerq W., 2007: *Het Gallo-Romeins aardewerk aangetroffen tijdens het archeologisch noodonderzoek op het toekomstige bedrijventerrein Plassendale III. (Zandvoorde, stad Oostende, prov. West-Vlaanderen) Opgravingscampagne 2000-2001*, Relicta 1, Brussel, pp. 81-120

Verbeeck M., 1987: *Erps-Kwerps (Bt): Romeinse villa – Merovingisch grafveld*, In: *Archeologie 2*, p. 136

Verbrugge A., Vandendriessche H., Pede R., De Clerq W., Boudin M. & Cherretté B., 2017: *De Romeinse bewoning op de site Ruijn – Rosalinde (gem. Kluisbergen, Oost-Vlaanderen): evolutie vanaf de ijzertijd tot het midden van de 3de eeuw*, *Signa 6*, pp. 35-46

Online bronnen:

Agentschap Onroerend Erfgoed. "Code van Goede Praktijk voor de Uitvoering van en Rapportering over Archeologisch Vooronderzoek en Archeologische Opgravingen en het Gebruik van Metaaldetectoren, versie 4.0". Agentschap Onroerend Erfgoed, 2019.

5.6.2.3.4.4 Geworteld in traditie: de architectuur van de houten huizen, op:

https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/romeinse_tijd/bronnen/archeologisch/civiele_nederzettingen/landelijk/architectuur

4.11 FIGURENLIJST

Figuur 1: Situering van het projectgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2020)	8
Figuur 2: Projectgebied op de topografische kaart (Geopunt, 2020)	8
Figuur 3: Allesporenplan (ARCHEBO bvba, 2020)	9
Figuur 4: Allesporenplan op toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2020)	9
Figuur 5: Landschappelijke boringen (ARCHEBO bvba, 2019)	11
Figuur 6: Verkennende boringen (ARCHEBO bvba, 2019)	12
Figuur 7: Allesporenplan proefsleuvenonderzoek (ARCHEBO bvba, 2020)	14
Figuur 8: Advies vervolgonderzoek (© ARCHEBO bvba)	15
Figuur 9: Ontwerpplannen voor de verkavelingsaanvraag (Landmetingen Jonas Artois bvba, 2018)	16
Figuur 10: Werkputten (ARCHEBO bvba, 2020)	18
Figuur 11: Allesporenplan met hoogtes (ARCHEBO bvba, 2020)	18
Figuur 12: Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel (© Archebo bvba)	24
Figuur 13: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in ZW-NO richting (© Archebo bvba)	25
Figuur 14: Situering van het projectgebied op de bodemkaart van Vlaanderen (© Archebo bvba)	25
Figuur 15: Situering van het projectgebied op de Villaretkaart (© Archebo bvba)	27
Figuur 16: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (© Archebo bvba)	28
Figuur 17: Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (© Archebo bvba)	29
Figuur 18: Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen (© Archebo bvba)	29
Figuur 19: Situering van het projectgebied op de Popp-kaart (© Archebo bvba)	30
Figuur 20: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (© Archebo bvba)	31
Figuur 21: Profiel P1 (ARCHEBO bvba, 2020)	32
Figuur 22: Profiel P2 (ARCHEBO bvba, 2020)	32
Figuur 23: Profiel P3 (ARCHEBO bvba, 2020)	33
Figuur 24: Allesporenplan (ARCHEBO bvba, 2020)	34
Figuur 25: Spoortypes (ARCHEBO bvba, 2020)	35
Figuur 26: Overzichtsfoto opgravingsvlak WP1 in zuidwestelijke richting (ARCHEBO bvba, 2020)	36
Figuur 27: Overzichtsfoto opgravingsvlak WP5 in zuidwestelijke richting (ARCHEBO bvba, 2020)	36
Figuur 28: Situering gebouwplattegrond H1 (ARCHEBO bvba, 2020)	37
Figuur 29: Vlak- en coupefoto paalkuil SP26 (ARCHEBO bvba, 2020)	38
Figuur 30: Vlak- en coupefoto paalkuil SP33 (ARCHEBO bvba, 2020)	39
Figuur 31: Vlak- en coupefoto paalkuil SP42 (ARCHEBO bvba, 2020)	39
Figuur 32: Vlak- en coupefoto paalkuil SP43 (ARCHEBO bvba, 2020)	39
Figuur 33: Vlak- en coupefoto SP32 (ARCHEBO bvba, 2020)	40
Figuur 34: Gebouwplattegrond H1 met coupes (ARCHEBO bvba, 2020)	41
Figuur 35: Coupefoto's paalkuilen SP5 en SP9 (ARCHEBO bvba, 2020)	42
Figuur 36: Vlakfoto's SP4 (ARCHEBO bvba, 2020)	43
Figuur 37: Vlakfoto's SP7 (ARCHEBO bvba, 2020)	43
Figuur 38: Vlakfoto SP16 (ARCHEBO bvba, 2017)	44
Figuur 39: Coupefoto's SP16 (ARCHEBO bvba, 2020)	44
Figuur 40: Coupefoto's SP21 en SP23 (ARCHEBO bvba, 2020)	45
Figuur 41: Dolia uit SP11 (V5) (ARCHEBO bvba, 2020)	47
Figuur 42: Mortaria uit SP16 (V10) (ARCHEBO bvba, 2020)	47
Figuur 43: Tekening rand dolium, V5 (ARCHEBO bvba, 2020)	47
Figuur 44: Tuit van een schenkkan of steelpan (R) en bodem van een olielamp(?) (L) (V10) (ARCHEBO bvba, 2020)	48
Figuur 45: Oor van een amfoor (V10) (ARCHEBO bvba, 2020)	48
Figuur 46: Kruiamfoor of kruijke in witbakkend aardewerk, V24 (ARCHEBO bvba, 2020)	48

Figuur 47: Tekeningen kruikamfoor of kruikje in witbakkend aardewerk, V24 (ARCHEBO bvba, 2020)....	49
Figuur 48: Munt, MD1 (ARCHEBO bvba, 2020)	49
Figuur 49: Fragmenten van Romeinse dakpannen, V13 (ARCHEBO bvba, 2020)	50
Figuur 50: Metaalslakken uit SP18, V17 (ARCHEBO bvba, 2020)	50
Figuur 51: Ijzerzandsteen uit SP16 (V15) met rechts twee verbrande exemplaren (ARCHEBO bvba, 2020)	51
Figuur 52: Kalkstenen uit SP38, V28 (ARCHEBO bvba, 2020)	51
Figuur 53: Fragment van een Romeinse maalsteen vervaardigd in tefriet, V15 (ARCHEBO bvba, 2020) ..	51
Figuur 54: Faseringsplan (ARCHEBO bvba, 2020).	52
Figuur 55: Situering staalnames (ARCHEBO bvba, 2020).	53
Figuur 56: Typologisch overzicht van de huistypes, naar De Clerq W. (bron: De Clerq W., 2009, pp. 278, Figuur 10.6)	54
Figuur 57: Plattegronden van gebouwen met kruisvormige palenconfiguratie Type IIC te Sint-Denijs- Westrem-Vliegveld (11), Brugge-Refuge (12-15, 18), Sint-Denijs-Westrem-The Loop (16), Erembodegem- Industrie (17) en Merelbeke-Axxes (19).	55
Figuur 58: Grondplan van structuur 24 te Turnhout-Tijl-en-Nelestraat (bron: De Smaele B. et al., 2012)	56
Figuur 59: Grondplan en coupetekeningen van structuur 1 te Zingem-Driesstraat.....	56
Figuur 60: Haact-Sportcampus. Sporen en structuren uit de Romeinse tijd	57
Figuur 61: Romeinse huizen te Haact-Sportcampus	57
Figuur 62: Voorstelling Grubenmeiler (Bron: Boeren I. et al, 2009, pp. 11).....	58
Figuur 63: Standaardafbeelding van een tapoven (aangepast overgenomen uit Tylecote 1987, p. 170 fig. 5.15).....	59
Figuur 64: Romeinse CAI-locaties t.o.v. het onderzoeksgebied (ARCHEBO bvba, 2020).	60

4.12 TABELLENLIJST

Tabel 1: Telling Romeins aardewerk per type aardewerk en per type fragment.....	46
Tabel 2: Lijst van genomen stalen	53

4.13 PLANNENLIJST

EVTE/20/08/11/1 - Digitale aanmaak.....	8
EVTE/20/08/11/2 - Digitale aanmaak.....	8
EVTE/20/08/11/3 - Digitale aanmaak.....	9
EVTE/20/08/11/4 - Digitale aanmaak.....	9
EVTE/20/08/11/5 - Digitale aanmaak.....	18
EVTE/20/08/11/6 - Digitale aanmaak.....	18
EVTE/20/08/11/7 - Digitale aanmaak.....	34
EVTE/20/08/11/8 - Digitale aanmaak.....	35
EVTE/20/08/11/9 - Digitale aanmaak.....	37
EVTE/20/08/11/10 - Digitale aanmaak.....	52
EVTE/20/08/11/11 - Digitale aanmaak.....	53

4.14 FOTOLIIST

EVTE/F/1.....	32
EVTE/F/2.....	32
EVTE/F/3.....	33
EVTE/F/4.....	36
EVTE/F/5.....	36
EVTE/F/6.....	38
EVTE/F/7.....	39
EVTE/F/8.....	39
EVTE/F/9.....	39
EVTE/F/10.....	40
EVTE/F/11.....	42
EVTE/F/12.....	43
EVTE/F/13.....	43
EVTE/F/14.....	44
EVTE/F/15.....	44
EVTE/F/16.....	45
EVTE/F/17.....	51

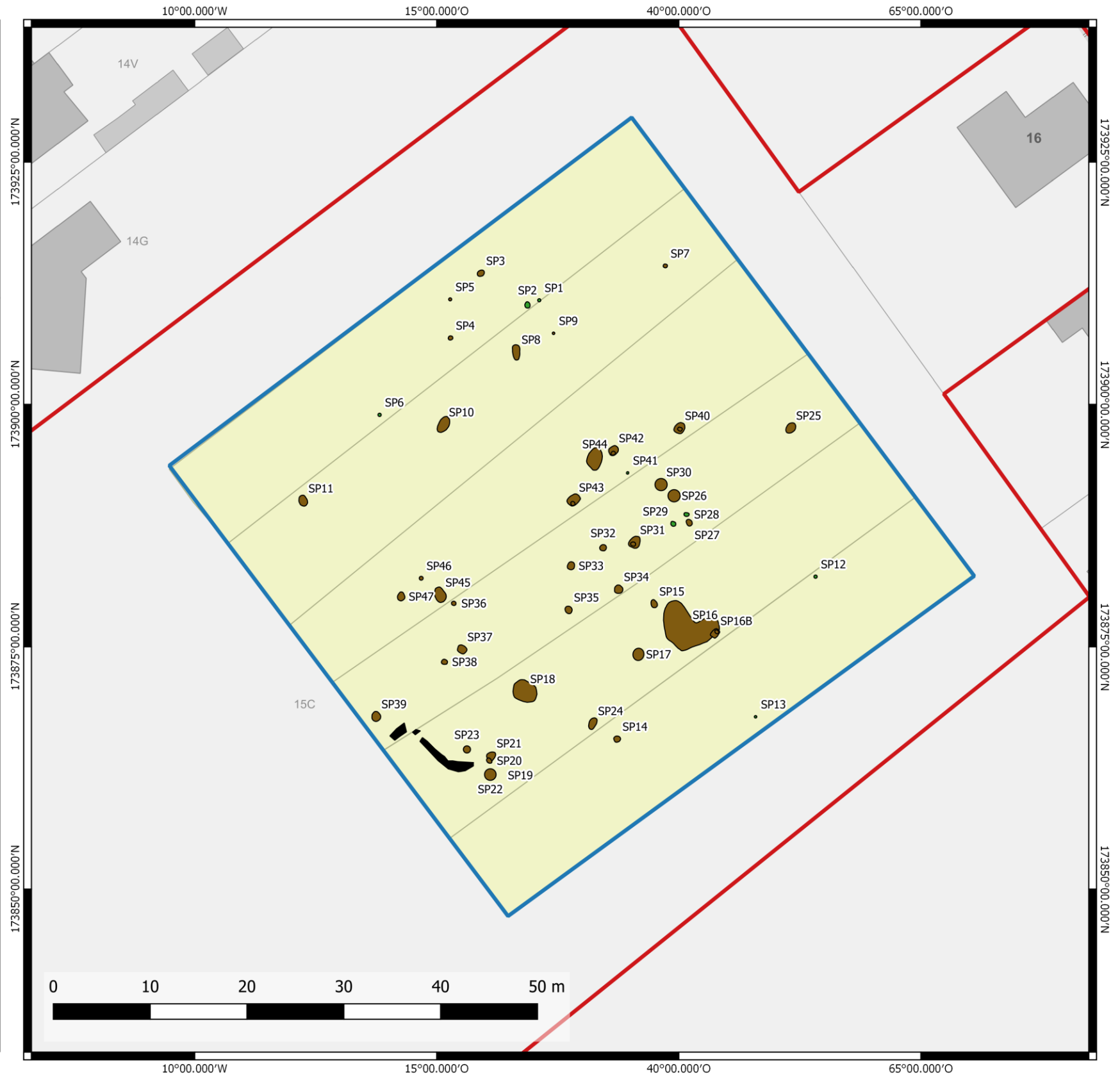
ARCHEOLOGIE
ERFGOED
BOUWHISTORIE

Everberg - Tervuursesteenweg
Allesporenplan met labels
11/08/2020

Projectcode opgraving: 2019B260

Legenda

- Projectgebied
- Onderzoeksgebied
- Werkputten
- Velddata OPR**
- Natuurlijk
- Recent
- Spoor
- GRB-basiskaart-grijswaarden

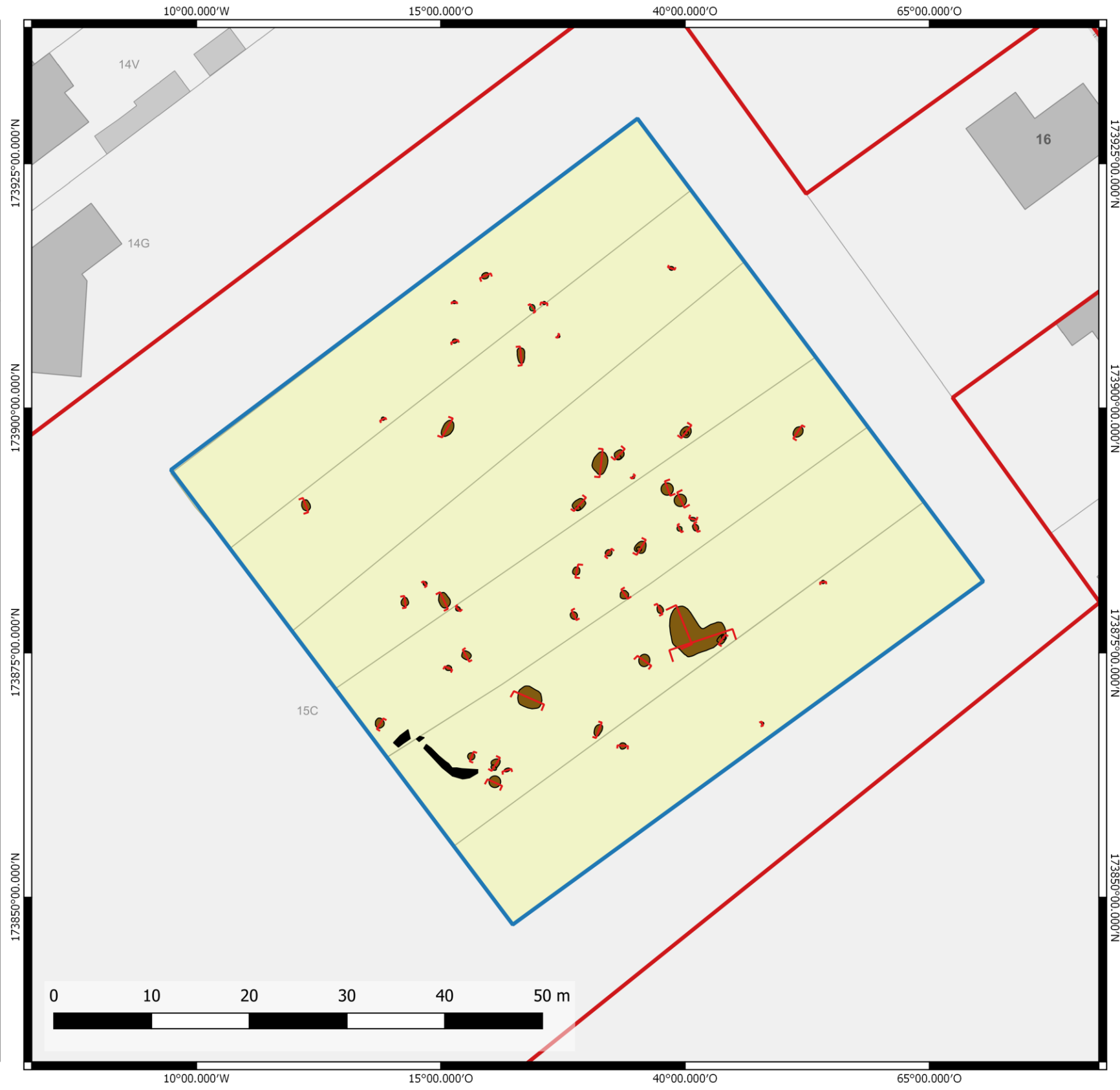
ARCHEOLOGIE
ERFGOED
BOUWHISTORIE

Everberg - Tervuursesteenweg
Allesporenplan met coupes
11/08/2020

Projectcode opgraving: 2019B260

Legenda

- Projectgebied
- Onderzoeksgebied
- Werkputten
- Velddata OPR
- Natuurlijk
- Recent
- Spoor
- Coupe
- GRB-basiskaart-grijswaarden

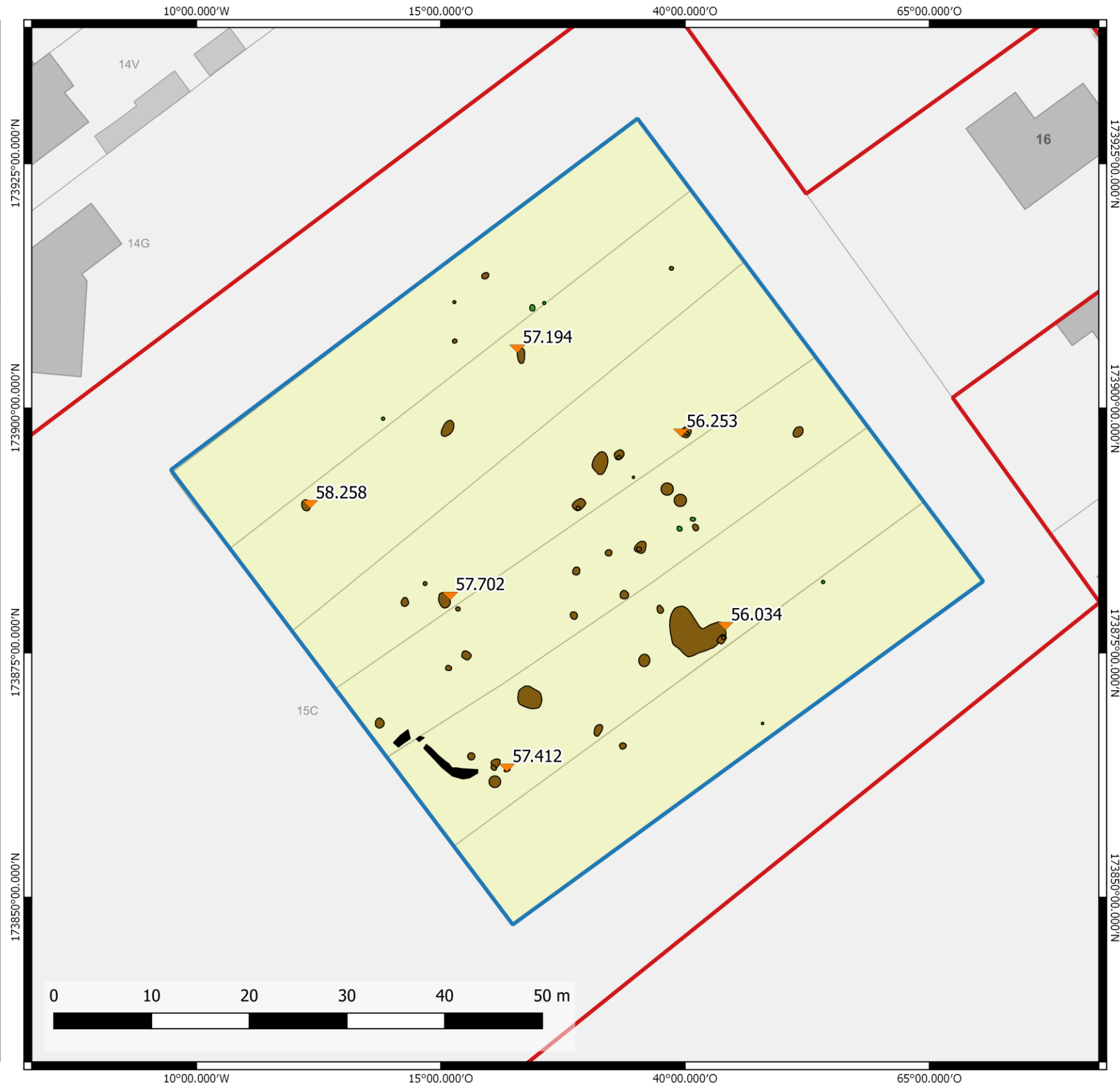
ARCHEOLOGIE
ERFGOED
BOUWHISTORIE

Everberg - Tervuursesteenweg
Allesporenplan met hoogtes
11/08/2020

Projectcode opgraving: 2019B260

Legenda

- Projectgebied
- Onderzoeksgebied
- Werkputten
- Velldata OPR
- Natuurlijk
- Recent
- Spoor
- Hoogtes TAW
- GRB-basiskaart-grijswaarden

5 BIJLAGEN:

5.1 SPORENLIJST

Projectcode: 2019BZ60																																
Lijstonderwerp: Everberg - Tervuursesteenweg																																
Spoornummer	Werkput	Vlak	Vak	Sector	Vorm	Aard		Kleur		Textuur	Inclusies	Afmetingen (cm)		Bioturbatie	Aflijning	Coupe		Interpretatie	Spoorassociaties		Spoorrelaties		Datering	Herkeningsnummer(s)			Datum					
						Homogeen	Heterogeen	Hoofdkleur	Bijkleur			Grootte	Hoeveelheid			Vlak	Diepte		Begin	Einde	Hoort bij	Vervolg van		Jonger dan	Ouder dan	Gelijktijdig met		Foto's	Plannen	Coupetekening	Vondstennrs	Stalnr
SP1		1	1		rond	X		witbruin		leem	Fe, Mn	klein	weinig	diam 32	9	JA	scherp	W	O	natuurlijk						F3-4	PL4-7				20/04/2020	
SP2		1	1		ovaal	X		witbruin		leem	Fe, Mn	klein	weinig	65-53	44	JA	scherp	NW	ZO	natuurlijk						F5-6	PL4-7				20/04/2020	
SP3		1	1		ovaal		X	donkerbruin	bruin	leem	HK	klein	weinig	78-61	18	JA	vaag	ZW	NO	kuil						F7-8	PL4-7	T1			20/04/2020	
SP4		1	1		ovaal		X	donkerbruin	bruin	leem	HK, verbr leem	matig	matig	48-43	10	JA	vaag	ZW	NO	houtschoolmeiler						F9-10	PL4-7				20/04/2020	
SP5		1	1		rond	X		donkerbruin		leem				diam 31	13	NEE	scherp	W	O	paalkuil			SP9, 20			F11-12	PL4-7	T2			20/04/2020	
SP6		1	1		rond	X		witbruin		leem	Fe	klein	weinig	diam 34	22	JA	scherp	ZW	NO	natuurlijk						F13-14	PL4-7				20/04/2020	
SP7		2	1		ovaal		X	donkerbruin	bruin	leem	HK, verbr leem	klein	weinig	42-38	5	JA	vaag	O	W	houtschoolmeiler						F17-18	PL4-7				20/04/2020	
SP8		2	1		ovaal		X	donkerbruin	bruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	158-77	38	JA	vaag	N	Z	kuil						F19-20	PL4-7	T3	V1-2		20/04/2020	
SP9		2	1		rond	X		donkerbruin		leem				diam 26	20	NEE	scherp	NO	ZW	paalkuil			SP5, 20			F21-22	PL4-7	T4			20/04/2020	
SP10		2	1		ovaal		X	donkerbruin	bruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	180-103	24	JA	scherp	NO	ZW	kuil						F23-24	PL4-7	T5	V3-4		20/04/2020	
SP11		2	1		ovaal	X		bruin		leem	Fe	klein	weinig	114-84	16	JA	vaag	NW	ZO	kuil						F25-26	PL4-7			V5-6	20/04/2020	
SP12		3	1		rond	X		bruin		leem				diam 34	7	JA	vaag	W	O	natuurlijk						F29-30	PL4-7				21/04/2020	
SP13		3	1		rond	X		witbruin		leem	Fe, Mn	klein	weinig	diam 26	12	JA	scherp	N	Z	natuurlijk						F31-32	PL4-7				21/04/2020	
SP14		3	1		ovaal	X		witbruin		leem	Fe, Mn	klein	weinig	71-64	23	JA	scherp	W	O	kuil						F33-34	PL4-7	T6			21/04/2020	
SP15		4	1		ovaal	X		bruin		leem	Fe, Mn, HK	klein	weinig	85-62	48	JA	scherp	N	Z	paalkuil						F37-38	PL4-7	T7			21/04/2020	
SP16		4	1		onregelmatig	X		bruin		leem	Fe, HK	klein	weinig	548-514	54	JA	vaag	ZW	NO	kuil						F39-43	PL4-7	T8	V8-15		21/04/2020	
SP16B		4	2		ovaal		X	bruin	lichtbruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	93-71	24	JA	vaag	ZW	NO	paalkuil						F44-45	PL4-7	T9			21/04/2020	
SP17		4	1		rond		X	bruin	lichtbruin	leem	Fe, Mn, HK	klein	weinig	diam 124	100	JA	scherp	NW	ZO	paalkuil						F46-47	PL4-7	T10			21/04/2020	
SP18		4	1		ovaal	X		bruin		leem	Fe, HK	klein	weinig	254-206	18	JA	scherp	NW	ZO	kuil						F48-49	PL4-7			V16-18	21/04/2020	
SP19		4	1		ovaal	X		bruin		leem	Fe, Mn, HK	klein	weinig	64-34	20	JA	scherp	W	O	(paal)kuil						F50-51	PL4-7	T11			21/04/2020	
SP20		4	1		ovaal	X		donkerbruin		leem				60-44	19	NEE	scherp	ZW	NO	paalkuil			SP21		SP5, 9	F52-53	PL4-7	T12				21/04/2020
SP21		4	1		ovaal		X	donkerbruin	bruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	97-80	82	JA	vaag	ZW	NO	kuil						F52-53	PL4-7	T12	V19		21/04/2020	
SP22		4	1		rond		X	donkerbruin	bruin	leem	Fe, Mn, HK	klein	weinig	diam 118	32	JA	vaag	NW	ZO	kuil						F54-55	PL4-7	T13	V20		21/04/2020	
SP23		4	1		rond		X	donkerbruin	bruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	diam 72	63	JA	vaag	ZW	NO	kuil						F56-57	PL4-7	T14	V21	ST1		21/04/2020
SP24		4	1		ovaal		X	bruin	lichtbruin	leem	Fe	klein	weinig	126-75	48	JA	vaag	NO	ZW	kuil						F58-59	PL4-7	T15	V22		21/04/2020	
SP25		5	1		ovaal	X		bruin		leem	HK, verbr leem	klein	weinig	122-88	14	JA	vaag	ZW	NO	houtschoolmeiler						F62-63	PL4-7				22/04/2020	
SP26		5	1		rond		X	bruin	lichtbruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	diam 125	72	JA	scherp	ZO	NW	paalkuil			H1			F64-65	PL4-8	T16			22/04/2020	
SP27		5	1		ovaal		X	bruin	lichtbruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	71-57	50	JA	scherp	Z	N	paalkuil						F66-67	PL4-7	T17			22/04/2020	
SP28		5	1		ovaal	X		witbruin		leem	Fe, Mn	klein	weinig	53-38	17	JA	scherp	O	W	natuurlijk						F68-69	PL4-7	T18			22/04/2020	
SP29		5	1		ovaal		X	bruin	witbruin	leem	Fe	klein	weinig	57-48	50	JA	vaag	ZO	NW	natuurlijk						F70-71	PL4-7				22/04/2020	
SP30		5	1		rond		X	bruin	witbruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	diam 126	31	JA	vaag	ZO	NW	kuil						F72-73	PL4-7	T19			22/04/2020	
SP31		5	1		ovaal		X	bruin	donkerbruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	127-110	70	JA	vaag	NO	ZW	paalkuil			H1			F74-75	PL4-8	T20		ST2		22/04/2020
SP32		5	1		ovaal		X	bruin	donkerbruin	leem	Fe	matig	matig	69-64	16	JA	vaag	ZW	NO	hardkuil						F76-77	PL4-7	T21	V23		22/04/2020	
SP33		5	1		ovaal	X		bruin		leem	Fe, HK	klein	weinig	81-71	123	JA	vaag	Z	N	paalkuil			H1			F78-79	PL4-8	T22	V24-25		22/04/2020	
SP34		5	1		ovaal		X	grijsbruin	lichtbruin	leem				86-85	23	JA	scherp	ZO	NW	kuil						F80-81	PL4-7	T23			22/04/2020	
SP35		5	1		ovaal	X		bruin		leem	Fe, HK	klein	weinig	81-70	28	JA	scherp	ZO	NW	kuil						F82-83	PL4-7	T24			22/04/2020	
SP36		5	1		rond		X	bruin		leem	Fe, Mn, HK	klein	weinig	diam 46	27	JA	vaag	ZO	NW	paalkuil						F84-85	PL4-7	T25			22/04/2020	
SP37		5	1		ovaal	X		bruin		leem	Fe, HK	klein	weinig	98-81	59	JA	vaag	ZO	NW	paalkuil						F86-87	PL4-7	T26	V26-27		22/04/2020	
SP38		5	1		ovaal		X	bruin	donkerbruin	leem				62-52	16	NEE	vaag	NW	ZO	kuil						F88-89	PL4-7	T27	V28		22/04/2020	
SP39		5	1		ovaal		X	bruin	lichtbruin	leem	Fe, HK	klein	matig	103-91	104	JA	vaag	ZW	NO	paalkuil						F90-91	PL4-7	T28			22/04/2020	
SP40		6	1		ovaal		X	bruin	grijsbruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	116-100	65	JA	vaag	NO	ZW	paalkuil			H1			F93-94	PL4-8	T29		ST3		22/04/2020
SP41		6	1		rond		X	witbruin	bruin	leem	Fe	klein	weinig	diam 26	18	JA	scherp	NO	ZW	natuurlijk						F95-96	PL4-7				22/04/2020	
SP42		6	1		ovaal		X	bruin	lichtbruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	104-85	83	JA	vaag	NO	ZW	paalkuil			H1			F97-98	PL4-8	T30		ST4		22/04/2020
SP43		6	1		ovaal		X	bruin	lichtbruin	leem	Fe, HK	klein	weinig	137-100	122	JA	vaag	NO	ZW	paalkuil						F99-100	PL4-8	T31			22/04/2020	
SP44		6	1		onregelmatig	X		bruin		leem				233-153	25	JA	vaag	N	Z	kuil						F101-102	PL4-7	T32	V29-32		22/04/2020	
SP45		6	1		ovaal		X	bruin	lichtbruin	leem	Fe	klein	weinig	156-112	36	JA	vaag	N	Z	kuil						F103-104	PL4-7	T33			22/04/2020	
SP46		6	1		rond		X	bruin		leem	Fe, HK, verbr leem	klein	weinig	diam 40	8	JA	vaag	NW	ZO	(paal)kuil						F105-106	PL4-7				22/04/2020	
SP47		6	1		ovaal	X		bruin		leem	Fe	klein	weinig	92-77	75	JA	vaag	N	Z	paalkuil						F107-108	PL4-7	T34	V33		22/04/2020	

HK: houtschool

Fe: ijzer

Mn: mangaan

5.2 VONDSTENLIJST

Projectcode: 2019B260																																	
Lijstonderwerp: Everberg - Tervuursesteenweg																																	
Vondstnummer	Werkput	Vlak	Vak	Sector	Spoor	Vulling/Laag	Kwadrant	Inzamelijze			Vondstcategorie	Datering	Hoeveelheid		XYZ-coördinaten	Foto's	Tekening	Homogeniteit		Beschrijving						Opmerking	Datum						
								Vlak	Coupe	Zeven			Telling	Schatting				Residueel	Intrusief	Baksel	Fragment	Vorm	Type	Glazuur	Inclusies			Versiering	Maakwijze	Herkomst			
V1		2	1		SP8			X		AW	Romeins	1									grijs	wand				handgevormd	oxiderend gebakken	20/04/2020					
V2		2	1		SP8			X		NS		1																ijzerzandsteen	20/04/2020				
V3		2	1		SP10			X		AW	Romeins	3									grijs-zwart	rand					mica	handgevormd	oxiderend gebakken	20/04/2020			
		2	1		SP10			X		AW	Romeins	1									grijs	wand						handgevormd	geglad, oxiderend gebakken	20/04/2020			
		2	1		SP10			X		AW	Romeins	1										bodem						handgevormd		20/04/2020			
		2	1		SP10			X		AW	Romeins	12										wand						handgevormd		20/04/2020			
V4		2	1		SP10			X		NS		1																		20/04/2020			
V5		2	1		SP11			X		AW	Romeins	1			F109	T35					beige	rand	dolium					mica	handgevormd		20/04/2020		
		2	1		SP11			X		AW	Romeins	2	1		F109							grijs	wand	dolium					mica	handgevormd	oxiderend gebakken	20/04/2020	
		2	1		SP11			X		AW	Romeins	3										grijs	wand						handgevormd	geglad	20/04/2020		
		2	1		SP11			X		AW	Romeins	1										beige	wand						handgevormd		20/04/2020		
V6		2	1		SP11			X		NS		6																		ijzerzandsteen (verbrand)	20/04/2020		
		2	1		SP11			X		NS		1																		kalksteen	20/04/2020		
V7		3	1		aanleg	collivium		X		NS		1																		leisteel	21/04/2020		
V8		4	1		SP16			X		dakpan	Romeins	2																		tegula	21/04/2020		
V9		4	1		SP16			X		NS		3																		ijzerzandsteen	21/04/2020		
V10		4	1		SP16			X		AW	Romeins	4	1		F110							grijs	bodem/wand	mortarium					mica	handgevormd		21/04/2020	
		4	1		SP16			X		AW	Romeins	2	1		F111							grijs	bodem	lamp						handgevormd	herbruik als spinschijfje?	21/04/2020	
		4	1		SP16			X		AW	Romeins	1			F111							grijs	tuit	schenkkan/steelpan						handgevormd		21/04/2020	
		4	1		SP16			X		AW	Romeins	3	1									grijs	wand							chamotte	handgevormd	oxiderend gebakken	21/04/2020
		4	1		SP16			X		AW	Romeins	1										beige	wand							chamotte	handgevormd		21/04/2020
		4	1		SP16			X		AW	Romeins	1										bruin	wand							chamotte	handgevormd		21/04/2020
V11		4	1		SP16			X		NS		2																		ijzerzandsteen (verbrand)	21/04/2020		
V12		4	1		SP16			X		AW	Romeins	1			F112							oranje	oor	amfoor						mica	handgevormd		21/04/2020
		4	1		SP16			X		AW	Romeins	1										beige	bodem	dolium						mica	handgevormd		21/04/2020
		4	1		SP16			X		AW	Romeins	1										beige	wand								handgevormd		21/04/2020
		4	1		SP16			X		AW	Romeins	1										bruin	wand							chamotte	handgevormd		21/04/2020
V13		4	1		SP16			X		dakpan	Romeins	4			F113																tegula	21/04/2020	
V14		4	1		SP16			X		metaalslak		1																					21/04/2020
V15		4	1		SP16			X		NS		4			F114																tefriet, maalsteen	21/04/2020	
		4	1		SP16			X		NS	Romeins	1			F116																kalksteen	21/04/2020	
		4	1		SP16			X		NS		4			F115																ijzerzandsteen	21/04/2020	
		4	1		SP16			X		NS		2																			ijzerzandsteen, verbrand	21/04/2020	
		4	1		SP16			X		NS		1																				21/04/2020	
V16		4	1		SP18			X		metaalslak		3			F116																oven- of smeedwand	21/04/2020	
V17		4	1		SP18			X		metaalslak		15			F117																ovenwand en smeedsakken	21/04/2020	
V18		4	1		SP18			X		AW	Romeins	1										grijs	wand							handgevormd	reducerend gebakken	21/04/2020	
V19		4	1		SP21			X		AW	Romeins	1										bruin	wand							mica	handgevormd		21/04/2020
V20		4	1		SP22			X		AW	Romeins	2										grijs-zwart	wand								handgevormd	oxiderend gebakken	21/04/2020
V21		4	1		SP23			X		NS		1																			kalksteen	21/04/2020	
		4	1		SP23			X		NS		3																			ijzerzandsteen	21/04/2020	
V22		4	1		SP24			X		AW	Romeins	1										grijs-zwart	wand							handgevormd	geglad	21/04/2020	
V23		5	1		SP32			X		dakpan	Romeins	1																			tegula	22/04/2020	
V24		5	1		SP33			X		AW	Romeins	5	1		F118	T36						wit	bodem/wand	kruikamfoor					gedraaid		22/04/2020		
V25		5	1		SP33			X		NS		2																			tefriet	22/04/2020	
V26		5	1		SP37			X		dakpan	Romeins	2																			tegula	22/04/2020	
V27		5	1		SP37			X		NS		2																			ijzerzandsteen	22/04/2020	
V28		5	1		SP38			X		NS		2			F119																kalksteen	22/04/2020	
V29		6	1		SP44			X		BS		1																				22/04/2020	
V30		6	1		SP44			X		AW	Romeins	1										roze-oranje	wand							gedraaid	oxiderend gebakken	22/04/2020	
V31		6	1		SP44			X		BS		1																				22/04/2020	
V32		6	1		SP44			X		NS		3																				22/04/2020	
V33		6	1		SP47			X		AW	Romeins	2										grijs	wand							gedraaid		22/04/2020	

AW: aardewerk

BS: baksteen

NS: natuursteen

5.3 LIJST METAALDETECTIE

Projectcode: 2019B260																				
Lijstonderwerp: Everberg - Tervuursesteenweg																				
Vondstnummer	Werkput	Spoor	Vlak	Vak	Sector	Beschrijving	Aardkundige eenheid	Kwadrant	Coupe	Profiel	XYZ-coördinaten	Herkeningsnummer				Maaswijdte	Vondstcategorie	Datering	Hoeveelheid	
												Foto's	Plannen	Coupetekeninge	Vondsttekening				Telling	Schatting
MD1	3		1			n.n.t.d. munt	colluvium					F120					metaal	ca. 18de eeuw	1	

5.4 STALENLIJST

Projectcode: 2019B260																									
Lijstonderwerp: Everberg - Tervuursesteenweg																									
Staalnummer	Werkput	Vlak	Vak	Sector	Spoor	Vulling/Laag	Kwadrant	Context	Coupe	Profiel	XYZ-coördinaten	Herkeningsnummer				Inzamelwijze	Maaswijdte	Doel					Volume	Genomen handelingen	Uitgevoerde analyse
												Foto's	Plannen	Coupeteken	Profielteken			Vondsttekening	Microscopische studie	Macroscopische studie	Datering	Aardkundige analyse			
ST1	4	1			SP23			kuil	X						handmatig		houtschool			C14			50g		
ST2	5	1			SP31			paalkuil, H1	X						handmatig		houtschool			C14			20g	waardering	
ST3	6	1			SP40			paalkuil, H1	X						handmatig		houtschool			C14			20g	waardering	
ST4	6	1			SP42			paalkuil, H1	X						handmatig		houtschool			C14			20g	waardering	

5.5 LIJST VAN PLANNEN EN KAARTEN

Projectcode: 2019B260												
Lijstonderwerp: Everberg - Tervuursesteenweg												
Herkeningsnummer	Werkput	Vlak	Vak	Sector	Type			Onderwerp	Schaal	Vervaardiging		Datum
					Plan	Kaart	Plattegrond			Analoog	Digitaal	
PL1						X		projectgebied op GRB	1:800		X	11/08/2020
PL2							X	projectgebied op topografische kaart	1:800		X	11/08/2020
PL3					X			werkputten	1:400		X	11/08/2020
PL4					X			allesporenplan	1:400		X	11/08/2020
PL5					X			allesporenplan met labels	1:400		X	11/08/2020
PL6					X			allesporenplan met coupes	1:400		X	11/08/2020
PL7					X			allesporenplan met hoogtes	1:400		X	11/08/2020
PL8							X	gebouplattegrond H1	1:200		X	11/08/2020

5.6 TEKENINGENLIJST

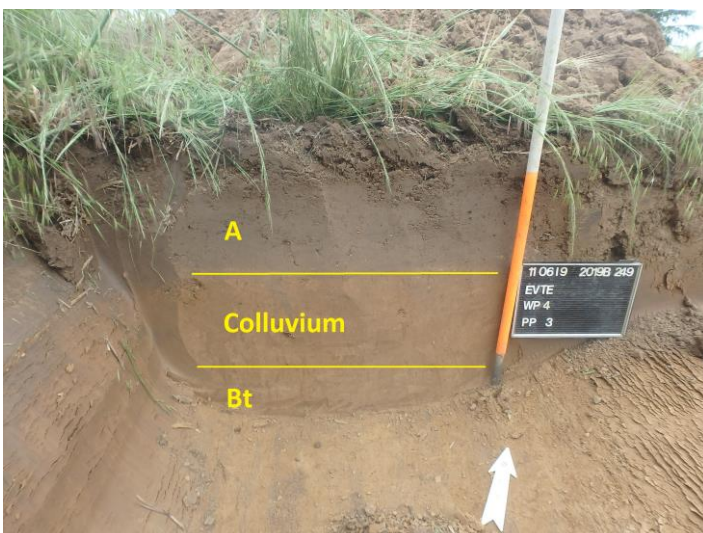
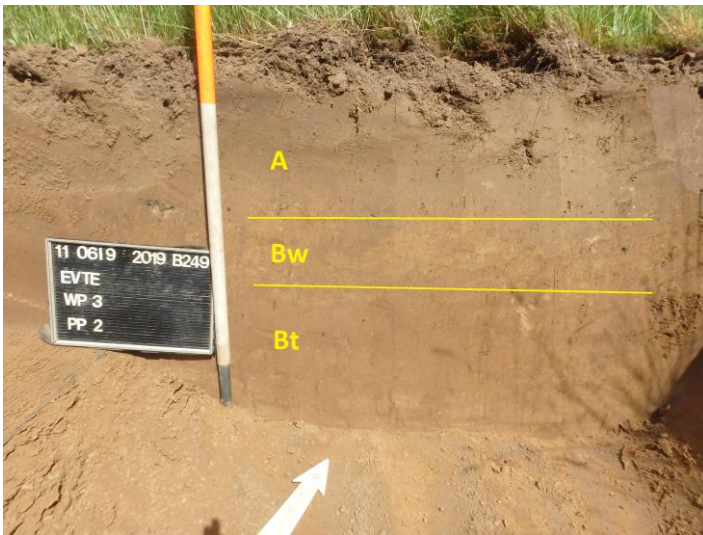
Projectcode: 2019B260													
Lijstonderwerp: Everberg - Tervuursesteenweg													
Herkeningsnummer	Werkput	Vlak	Vak	Sector	Type				Onderwerp	Schaal	Vervaardiging		Datum
					Coupe	Profiel	Vondst	Aanzicht			Analoog	Digitaal	
T1		1	1			X			SP3	1:20	X		20/04/2020
T2		1	1			X			SP5	1:20	X		20/04/2020
T3		2	1			X			SP8	1:20	X		20/04/2020
T4		2	1			X			SP9	1:20	X		20/04/2020
T5		2	1			X			SP10	1:20	X		20/04/2020
T6		3	1			X			SP14	1:20	X		21/04/2020
T7		4	1			X			SP15	1:20	X		21/04/2020
T8		4	1			X			SP16	1:20	X		21/04/2020
T9		4	1			X			SP16B	1:20	X		21/04/2020
T10		4	1			X			SP17	1:20	X		21/04/2020
T11		4	1			X			SP19	1:20	X		21/04/2020
T12		4	1			X			SP20-21	1:20	X		21/04/2020
T13		4	1			X			SP22	1:20	X		21/04/2020
T14		4	1			X			SP23	1:20	X		21/04/2020
T15		4	1			X			SP24	1:20	X		21/04/2020
T16		5	1			X			SP26	1:20	X	X	22/04/2020
T17		5	1			X			SP27	1:20	X		22/04/2020
T18		5	1			X			SP28	1:20	X		22/04/2020
T19		5	1			X			SP30	1:20	X		22/04/2020
T20		5	1			X			SP31	1:20	X	X	22/04/2020
T21		5	1			X			SP32	1:20	X		22/04/2020
T22		5	1			X			SP33	1:20	X	X	22/04/2020
T23		5	1			X			SP34	1:20	X		22/04/2020
T24		5	1			X			SP35	1:20	X		22/04/2020
T25		5	1			X			SP36	1:20	X		22/04/2020
T26		5	1			X			SP37	1:20	X		22/04/2020
T27		5	1			X			SP38	1:20	X		22/04/2020
T28		5	1			X			SP39	1:20	X		22/04/2020
T29		6	1			X			SP40	1:20	X	X	22/04/2020
T30		6	1			X			SP42	1:20	X	X	22/04/2020
T31		6	1			X			SP43	1:20	X	X	22/04/2020
T32		6	1			X			SP44	1:20	X		22/04/2020
T33		6	1			X			SP45	1:20	X		22/04/2020
T34		6	1			X			SP47	1:20	X		22/04/2020
T35		2	1				X		V5	1:1	X	X	7/09/2020
T36		2	1				X		V24	1:1	X	X	7/09/2020

5.7 FOTOLIJST

Projectcode: 2019B260															
Lijstonderwerp: Everberg - Tervuursesteenweg															
Herkeningsnummer	Werkput	Vlak	Vak	Onderwerp	Type foto								Vervaardiging		Datum
					Overzicht	Vlak	Spoor	Coupe	Profiel	Vondst	Detail	Ander	Analoog	Digitaal	
F1		1	1	WP1		X								X	20/04/2020
F2		1	1	WP1		X								X	20/04/2020
F3		1	1	SP1			X							X	20/04/2020
F4		1	1	SP1				X						X	20/04/2020
F5		1	1	SP2			X							X	20/04/2020
F6		1	1	SP2				X						X	20/04/2020
F7		1	1	SP3			X							X	20/04/2020
F8		1	1	SP3				X						X	20/04/2020
F9		1	1	SP4			X							X	20/04/2020
F10		1	1	SP4				X						X	20/04/2020
F11		1	1	SP5			X							X	20/04/2020
F12		1	1	SP5				X						X	20/04/2020
F13		1	1	SP6			X							X	20/04/2020
F14		1	1	SP6				X						X	20/04/2020
F15		2	1	WP2		X								X	20/04/2020
F16		2	1	WP2		X								X	20/04/2020
F17		2	1	SP7			X							X	20/04/2020
F18		2	1	SP7				X						X	20/04/2020
F19		2	1	SP8			X							X	20/04/2020
F20		2	1	SP8				X						X	20/04/2020
F21		2	1	SP9			X							X	20/04/2020
F22		2	1	SP9				X						X	20/04/2020
F23		2	1	SP10			X							X	20/04/2020
F24		2	1	SP10				X						X	20/04/2020
F25		2	1	SP11			X							X	20/04/2020
F26		2	1	SP11				X						X	20/04/2020
F27		3	1	WP3		X								X	21/04/2020
F28		3	1	WP3		X								X	21/04/2020
F29		3	1	SP12			X							X	21/04/2020
F30		3	1	SP12				X						X	21/04/2020
F31		3	1	SP13			X							X	21/04/2020
F32		3	1	SP13				X						X	21/04/2020
F33		3	1	SP14			X							X	21/04/2020
F34		3	1	SP14				X						X	21/04/2020
F35		4	1	WP4		X								X	21/04/2020
F36		4	1	WP4		X								X	21/04/2020
F37		4	1	SP15			X							X	21/04/2020
F38		4	1	SP15				X						X	21/04/2020
F39		4	1	SP16			X							X	21/04/2020
F40		4	1	SP16				X						X	21/04/2020
F41		4	1	SP16				X						X	21/04/2020
F42		4	1	SP16				X						X	21/04/2020
F43		4	1	SP16				X						X	21/04/2020
F44		4	1	SP16B			X							X	21/04/2020
F45		4	1	SP16B				X						X	21/04/2020
F46		4	1	SP17			X							X	21/04/2020
F47		4	1	SP17				X						X	21/04/2020
F48		4	1	SP18			X							X	21/04/2020
F49		4	1	SP18				X						X	21/04/2020
F50		4	1	SP19			X							X	21/04/2020
F51		4	1	SP19				X						X	21/04/2020
F52		4	1	SP20&21			X							X	21/04/2020
F53		4	1	SP20&21				X						X	21/04/2020
F54		4	1	SP22			X							X	21/04/2020
F55		4	1	SP22				X						X	21/04/2020
F56		4	1	SP23			X							X	21/04/2020
F57		4	1	SP23				X						X	21/04/2020
F58		4	1	SP24			X							X	21/04/2020
F59		4	1	SP24				X						X	21/04/2020
F60		5	1	WP5		X								X	22/04/2020
F61		5	1	WP5		X								X	22/04/2020
F62		5	1	SP25			X							X	22/04/2020
F63		5	1	SP25				X						X	22/04/2020
F64		5	1	SP26			X							X	22/04/2020
F65		5	1	SP26				X						X	22/04/2020
F66		5	1	SP27			X							X	22/04/2020
F67		5	1	SP27				X						X	22/04/2020
F68		5	1	SP28			X							X	22/04/2020
F69		5	1	SP28				X						X	22/04/2020
F70		5	1	SP29			X							X	22/04/2020
F71		5	1	SP29				X						X	22/04/2020
F72		5	1	SP30			X							X	22/04/2020
F73		5	1	SP30				X						X	22/04/2020
F74		5	1	SP31			X							X	22/04/2020
F75		5	1	SP31				X						X	22/04/2020
F76		5	1	SP32			X							X	22/04/2020
F77		5	1	SP32				X						X	22/04/2020
F78		5	1	SP33			X							X	22/04/2020
F79		5	1	SP33				X						X	22/04/2020

F80	5	1	SP34		X						X	22/04/2020
F81	5	1	SP34			X					X	22/04/2020
F82	5	1	SP35		X						X	22/04/2020
F83	5	1	SP35			X					X	22/04/2020
F84	5	1	SP36		X						X	22/04/2020
F85	5	1	SP36			X					X	22/04/2020
F86	5	1	SP37		X						X	22/04/2020
F87	5	1	SP37			X					X	22/04/2020
F88	5	1	SP38		X						X	22/04/2020
F89	5	1	SP38			X					X	22/04/2020
F90	5	1	SP39		X						X	22/04/2020
F91	5	1	SP39			X					X	22/04/2020
F92	6	1	WP6	X							X	22/04/2020
F93	6	1	SP40		X						X	22/04/2020
F94	6	1	SP40			X					X	22/04/2020
F95	6	1	SP41		X						X	22/04/2020
F96	6	1	SP41			X					X	22/04/2020
F97	6	1	SP42		X						X	22/04/2020
F98	6	1	SP42			X					X	22/04/2020
F99	6	1	SP43		X						X	22/04/2020
F100	6	1	SP43			X					X	22/04/2020
F101	6	1	SP44		X						X	22/04/2020
F102	6	1	SP44			X					X	22/04/2020
F103	6	1	SP45		X						X	22/04/2020
F104	6	1	SP45			X					X	22/04/2020
F105	6	1	SP46		X						X	22/04/2020
F106	6	1	SP46			X					X	22/04/2020
F107	6	1	SP47		X						X	22/04/2020
F108	6	1	SP47			X					X	22/04/2020
F109	2	1	V5					X			X	12/08/2020
F110	4	1	V9					X			X	12/08/2020
F111	4	1	V9					X			X	12/08/2020
F112	4	1	V11					X			X	12/08/2020
F113	4	1	V12					X			X	12/08/2020
F114	4	1	V14					X			X	12/08/2020
F115	4	1	V14					X			X	12/08/2020
F116	4	1	V14					X			X	12/08/2020
F117	4	1	V16					X			X	12/08/2020
F118	5	1	V23					X			X	12/08/2020
F119	5	1	V26					X			X	12/08/2020
F120	3	1	MD1					X			X	12/08/2020

5.8 REFERENTIEPROFIELEN

5.9 CONSERVATIERAPPORT

Niet van toepassing.

5.10 SKELETFORMULIEREN

Niet van toepassing.

5.11 RESULTATEN AARDKUNDIGE EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE ANALYSES

Niet van toepassing.